

**Variaatiosta ja sen funktioista nuorten porilaisten puhutuissa ja
kirjoitetuissa keskusteluissa**

Roni Hermo
Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Suomen kielen tutkinto-ohjelma
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2018

HERMO, RONI: Variaatiosta ja sen funktioista nuorten porilaisten puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa

Pro gradu -tutkielma, 129 sivua + liitteet [4 kpl]

Huhtikuu 2018

Tarkastelen tutkielmassani variaatiota ja sen funktioita puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa. Tutkielman keskeisenä tavoitteena on selvittää, millä tavoin puhutut keskustelut ja kirjoitetut WhatsApp-keskustelut eroavat toisistaan variaation ja sen funktioiden osalta. Kielen variaatiota tarkastellessa tutkittavana on yhdeksän kielenpiirrettä. Variaation funktioiden tarkastelussa puolestaan hyödynnetään erityisesti koodinvaihdon käsitettä.

Tutkielman aineisto koostuu noin 140 minuutin mittaisesta puheaineistosta ja 500 viestin suuruisesta WhatsApp-keskusteluaineistosta, joka on koottu samojen informanttien WhatsApp-ryhmästä. Informantteja on kaiken kaikkiaan 12, ja he ovat nuoria, 20–24-vuotiaita ja asuneet koko ikänsä Porissa. Olen myös itse mukana informanttien joukossa.

Tutkielma kuuluu sociolingvistiikan alaan ja edustaa erityisesti perinnettä, jossa kielellistä variaatiota tarkastellaan vuorovaikutuksen resurssina. Tutkimukseni liittyy tuohon perinteeseen ja pyrkii vahvistamaan suomalaisen variaation tutkimuksen vuorovaikutussociolingvististä suuntausta. Tässä tutkimuksessa tarkastelenkin niin kirjoitettua kuin puhuttuakin kieltä aidossa vuorovaikutustilanteissa.

WhatsApp-keskustelujen kieltä ei ole juuri tutkittu aikaisemmin, mutta tekstiviestien ja keskustelupalstojen kielestä tehdyissä tutkimuksissa on havaittu puhekielen piirteiden näkyvän sähköisessä viestinnässä melko paljon. Yleisesti sähköisessä viestinnässä käytetäänkin puhutun ja kirjoitetun kielen välimuotoa. Puhekielisyyden lisäksi sivuan tässä tutkimuksessa myös WhatsApp-keskustelujen rakennetta keskusteluanalyttisesta näkökulmasta, mikä myös on fennistiikassa vielä varsin tutkimatonta aluetta. Tältä osin tutkimuksen keskeisin havainto on se, etteivät WhatsApp- ja puhutut keskustelut eroa toisistaan erityisen paljon.

Keskeisin tutkimustulos kielen variaation osalta kahdessa kontekstissa on se, että puhuttujen keskustelujen puhekielisyydestä on tarkasteltavien piirteiden osalta odotuksenmukaisesti huomattavasti korkeampi kuin kirjoitetuissa keskusteluissa. Kirjoitetuissa keskusteluissakin puhekielen piirteiden käyttö on kuitenkin runsasta. Merkittävintä kontekstikohtaista vaihtelua esiintyy diftongien avartumisessa ja *ketä*-pronominin käytössä, jotka ovat puheessa puhekielisiä, mutta kirjoituksessa yleiskielisiä. *MA*-infinitiivin illatiivi puolestaan edustuu puheessa varioivana ja lähes yleiskielisenä, mutta kirjoituksessa vahvasti puhekielisenä.

Variaation funktioissa puolestaan ei puhuttujen ja kirjoitettujen keskustelujen välillä ole eroa, vaan molemmissa koodinvaihdon aiheuttavat useimmiten ongelmalliset toiminnot sekä siirtymät moodista, roolista ja topiikista toiseen. Koodinvaihdon ilmenemismuodoissa keskeinen ero kahden eri kontekstin välillä kuitenkin on se, että koodinvaihto täytyy WhatsApp-keskusteluissa tuoda ilmi nimenomaan kielellisten keinojen avulla, sillä ei-kielelliset keinot eivät ole yhtä laajasti käytössä.

Avainsanat: puhekieli, murre, variaatio, sociolingvistiikka, keskusteluanalyysi, koodinvaihto, sosiaalinen media

Kuvat

Kuva 1. Samanaikainen kirjoittaminen ja ennakoiva teksti WhatsAppissa	41
Kuva 2. Piirrekohtainen variaatio kirjoitetuissa keskusteluissa	67
Kuva 3. Piirrekohtainen variaatio WhatsApp-keskusteluissa	85
Kuva 4. Piirrekohtainen variaatio kahdessa kontekstissa	88

Taulukot

Taulukko 1. Inessiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain	56
Taulukko 2. Elatiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain	56
Taulukko 3. Illatiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain	57
Taulukko 4. Adessiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain	58
Taulukko 5. Ablatiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain	58
Taulukko 6. Allatiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain	59
Taulukko 7. Paikallissijapäätteiden variaatio puhutuissa keskusteluissa asemittain	59
Taulukko 8. Painottoman tavun <i>i</i> -loppuiset diftongit puhutuissa keskusteluissa	60
Taulukko 9. Painottoman tavun <i>A</i> -loppuiset vokaaliyhtymät puhutuissa keskusteluissa	61
Taulukko 10. Yleiskielen <i>d</i> :n vastineet puhutuissa keskusteluissa asemittain	62
Taulukko 11. Diftongien avartuminen puhutuissa keskusteluissa	63
Taulukko 12. Genetiivin loppu- <i>n</i> puhutuissa keskusteluissa asemittain	63
Taulukko 13. Akkusatiivin loppu- <i>n</i> puhutuissa keskusteluissa asemittain	64
Taulukko 14. Loppu- <i>n</i> puhutuissa keskusteluissa asemittain	64
Taulukko 15. <i>MA</i> -infinitiivin illatiivi puhutuissa keskusteluissa	65
Taulukko 16. <i>Ketä kuka-</i> ja <i>joka</i> -pronomien paikalla puhutuissa keskusteluissa	65
Taulukko 17. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit perusmuodossa puhutuissa keskusteluissa	66
Taulukko 18. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit taivutettuna puhutuissa keskusteluissa	67
Taulukko 19. Inessiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain	70
Taulukko 20. Elatiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain	71
Taulukko 21. Illatiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain	71
Taulukko 22. Adessiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain	72
Taulukko 23. Ablatiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain	73
Taulukko 24. Allatiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain	73
Taulukko 25. Paikallissijapäätteiden variaatio WhatsApp-keskusteluissa asemittain	74
Taulukko 26. Painottoman tavun <i>i</i> -loppuiset diftongit WhatsApp-keskusteluissa	75
Taulukko 27. Painottoman tavun <i>A</i> -loppuiset vokaaliyhtymät WhatsApp-keskusteluissa	76
Taulukko 28. Yleiskielen <i>d</i> :n vastineet WhatsApp-keskusteluissa asemittain	77
Taulukko 29. Diftongien avartuminen WhatsApp-keskusteluissa	78
Taulukko 30. Genetiivin loppu- <i>n</i> WhatsApp-keskusteluissa asemittain	79
Taulukko 31. Akkusatiivin loppu- <i>n</i> WhatsApp-keskusteluissa asemittain	80
Taulukko 32. Loppu- <i>n</i> WhatsApp-keskusteluissa asemittain	81
Taulukko 33. <i>MA</i> -infinitiivin illatiivi WhatsApp-keskusteluissa	81
Taulukko 34. <i>Ketä kuka-</i> ja <i>joka</i> -pronomien paikalla WhatsApp-keskusteluissa	82
Taulukko 35. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit perusmuodossa WhatsApp-keskusteluissa	83
Taulukko 36. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit taivutettuna WhatsApp-keskusteluissa	83

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Tavoitteet ja menetelmät.....	5
1.2 Tutkimusaineisto ja sen käsittely.....	7
1.3 Tutkijapositioni.....	9
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	10
2.1 Sosiolingvistiikasta tieteenalana.....	10
2.2 Sähköisen viestinnän kieli – tekstiä, puhetta vai ”tekstipuhetta”?.....	14
2.2.1 Sähköisen viestinnän kielestä tehty tutkimus.....	14
2.2.2 Sähköisen viestinnän kielen ominaispiirteitä.....	16
2.2.3 Puhekieli sähköisessä viestinnässä.....	17
2.3 Tarkasteltavat kielenpiirteet ja niiden edustus Porin seudun puhekielessä.....	21
2.3.1 Paikallissijapäätteiden variaatio.....	22
2.3.2 Painottoman tavun <i>i</i> -loppuisten diftongien <i>i</i> :n kato.....	23
2.3.3 Painottoman tavun <i>A</i> -loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio.....	24
2.3.4 Yleiskielen <i>d</i> :n vastineet.....	25
2.3.5 Diftongien avartuminen.....	26
2.3.6 Loppu- <i>n</i> :n kato genetiivissä ja akkusatiivissa.....	26
2.3.7 <i>MA</i> -infinitiivin illatiivi.....	27
2.3.8 Kuka- ja joka-pronominien sekä yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio.....	28
2.4 Koodinvaihdosta ja sen funktioista.....	29
2.4.1 Kielen variaatio resurssina ja identiteetin rakentajana.....	29
2.4.2 Koodinvaihdon käsite ja koodinvaihdon vuorovaikutukselliset juuret.....	31
2.4.3 Koodinvaihdon tyyppejä ja rajoituksia.....	34
2.4.4 Metaforisen koodinvaihdon funktioita.....	36
3 WHATSAPP-KESKUSTELUJEN RAKENTEESTA.....	39
3.1 Havaintoja vuorottelujäsennyksestä.....	39
3.2 Havaintoja sekvenssijäsennyksestä.....	44
3.3 Havaintoja korjausjäsennyksestä.....	47
3.4 Havaintoja osallistumiskehikosta.....	51
4 PIIRREKOHTAINEN VARIAATIO PUHUTUISSA JA KIRJOITETUISSA KESKUSTELUISSA	55

4.1 Piirrekohtainen variaatio puhutuissa keskusteluissa.....	55
4.1.1 Paikallissijapäätteiden variaatio.....	55
4.1.2 Painottoman tavun <i>i</i> -loppuisten diftongien <i>i</i> :n kato.....	59
4.1.3 Painottoman tavun <i>A</i> -loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio.....	60
4.1.4 Yleiskielen <i>d</i> :n vastineet.....	61
4.1.5 Diftongien avartuminen.....	62
4.1.6 Loppu- <i>n</i> :n kato genetiivissä ja akkusatiivissa.....	63
4.1.7 <i>MA</i> -infinitiivin illatiivi.....	64
4.1.8 <i>Kuka</i> - ja <i>joka</i> -pronomien variaatio.....	65
4.1.9 Yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio.....	66
4.1.10 Yhteenvetoa.....	68
4.2 Piirrekohtainen variaatio kirjoitetuissa keskusteluissa.....	69
4.2.1 Paikallissijapäätteiden variaatio.....	70
4.2.2 Painottoman tavun <i>i</i> -loppuisten diftongien <i>i</i> :n kato.....	74
4.2.3 Painottoman tavun <i>A</i> -loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio.....	75
4.2.4 Yleiskielen <i>d</i> :n vastineet.....	77
4.2.5 Diftongien avartuminen.....	77
4.2.6 Loppu- <i>n</i> :n kato genetiivissä ja akkusatiivissa.....	79
4.2.7 <i>MA</i> -infinitiivin illatiivi.....	81
4.2.8 <i>Kuka</i> - ja <i>joka</i> -pronomien variaatio.....	82
4.2.9 Yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio.....	83
4.2.10 Yhteenvetoa.....	85
4.3 Kokoava tarkastelu.....	87
5 VARIAATION FUNKTIOT PUHUTUISSA JA KIRJOITETUISSA KESKUSTELUISSA.....	90
5.1 Ongelmalliset toiminnot.....	90
5.2 Siirtymä moodista toiseen.....	98
5.3 Siirtymä roolista toiseen.....	103
5.4 Siirtymä topiikista toiseen.....	114
5.5 Kokoavia huomioita.....	117
6 PÄÄTÄNTÖ.....	119
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Sosiaalinen media hallitsee enenevissä määrin päivittäistä elämäämme. Ruokapöydässä ei välttämättä enää keskustella kasvokkain, vaan jokaisella perheenjäsenellä saattaa olla kädessään kännykkä, jolla kukin tekee, mitä tahtoo: selailee uutisia, Facebookia, Twitteriä, Instagramia, blogeja tai kirjoittaa WhatsAppin välityksellä viestejä kavereilleen tai jopa vieressä istuvalle perheenjäsenelle. Uusi sukupolvi, niin sanotut diginatiivit, ei juuri soitele puheluita, vaan asiat hoidetaan mieluummin WhatsAppin yksityis- ja ryhmäviestien välityksellä (Tammi 2017). Voisi sanoa vuorovaikutuksen olevan painottumassa puhelähtöisestä tekstilähtöiseksi. Miten se muuttaa kielenkäyttöämme?

Tutkin pro gradu -tutkielmassani nuorten porilaisten puhekielen variaatiota ja sen funktioita kahdessa eri kontekstissa. Ensinnä tarkastelen puhuttujen, vapaamuotoisten keskustelujen kielellistä vaihtelua, minkä jälkeen tarkastelen samojen henkilöiden kirjoittamia WhatsApp-keskusteluja ja niiden kielellistä vaihtelua. WhatsApp on sovellus, jolla voi lähettää ilmaisia pikaviestejä, jos puhelimessa tai muussa laitteessa on datapaketti, jolla voi käyttää esimerkiksi nettiä. Yksilöiden välisten viestinnän lisäksi voi myös luoda ryhmiä, jossa useampi henkilö voi keskustella samaan aikaan (WhatsAppin verkkosivut 13.11.2017.) WhatsAppin osalta tässä tutkielmassa kiinnostuksen kohteena ovatkin nimenomaan erääseen kaveriporukan ryhmään lähetetyt, kirjoitetut viestit.

1.1 Tavoitteet ja menetelmät

Tavoitteenani on selvittää, millä tavoin puhutut keskustelut eroavat nykyaikana yhä yleistyvämmistä vuorovaikutustilanteista sen kaltaisella foorumilla kuin WhatsApp-pikaviestintäpalvelu. Tarkasteluni kohteena on erään sosiaalisen verkoston kielellinen vaihtelu näissä kahdessa kontekstissa. Pyrin tarkastelemaan vuorovaikutusta näissä hieman myös keskustelujen rakenteen näkökulmasta. Keskeiset tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Millaista tutkittavien kielenpiirteiden variaatio on WhatsApp-keskusteluissa?
- 2) Millaista tutkittavien kielenpiirteiden variaatio on puhutuissa keskusteluissa?
- 3) Mitä tehtäviä kielellisellä vaihtelulla on WhatsApp-keskusteluissa?
- 4) Mitä tehtäviä kielellisellä vaihtelulla on puhutuissa keskusteluissa?
- 5) Miten WhatsApp-keskustelut ja puhutut keskustelut eroavat toisistaan a) puhekielen variaation ja b) variaation funktioiden osalta?

Ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on pyrkiä selvittämään, miten tutkittavat yhdeksän puhekielen piirrettä – loppuäänteiden heittyminen ja katoaminen paikallissijamuodoissa, jälkitavun *i*-loppuisten diftongien *i*:n kato, jälkitavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio, yleiskielen *d*:n vastineet, loppu-*n*:n kato genetiivissä ja akkusatiivissa, *MA*-infinitiivin *il*-latiivi, *ketä*-pronominin käyttö sekä yksikön 1. ja 2. persoonan pronomineja – varioivat yleis- ja puhekielen välillä kirjoitetuissa ja puhutuissa keskusteluissa (ks. tarkemmin luku 2.3). Kolmannen ja neljännen tutkimuskysymyksen avulla taas pyrin selvittämään, miten puhekielen ja yleiskielen välistä vaihtelua viesteissä ja puhutuissa keskusteluissa voidaan selittää. Kiinnitän tutkimuksessani huomiota lisäksi siihen, mikä motivoi vuorovaikutuksessa valitsemaan variantteja, jotka edustavat jotakin muuta kuin keskustelijan omaa murretta. Kolmanteen ja neljänteen tutkimuskysymykseen vastatessani hyödynnän erityisesti koodinvaihdon käsitettä, jota käsittelen myöhemmin.

Viidennen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on auttaa selvittämään, millä tavoin WhatsApp-keskustelut ja puhutut keskustelut eroavat toisistaan kielellisen vaihtelun näkökulmasta. Kysymys on kaksivaiheinen, sillä ensinnä tarkoituksena on vertailla ryhmäviestien ja keskustelujen puhekielipitoisuutta – eli sitä, kuinka paljon eri puhekielen piirteet viesteissä ja keskusteluissa näkyvät – ja toiseksi variaation funktioita niin ryhmäviesteissä kuin puhutuissa keskusteluissa.

Varsinaisen tutkimuskysymyksiin vastaamisen lisäksi pyrin myös tekemään joitakin havaintoja ja WhatsApp-keskustelujen jäsentymisestä suhteessa puhuttuihin keskusteluihin keskustelunanalyttistä metodia hyödyntäen. Tämä ei kuitenkaan ole työni varsinainen tarkoitus, vaan pikemminkin vain yksi osa variaation funktioiden analyysia kummassakin kontekstissa. Näin ollen en pyri koamaan mitään kaiken kattavaa kuvausta WhatsApp-keskustelujen rakenteesta, vaan esittämään lähinnä joitakin keskeisiä huomioita WhatsApp- ja puhuttujen keskustelujen yhtäläisyyksistä ja eroista tutkimusaineistoni valossa.

Puhuttujen ja kirjoitettujen keskustelujen variaation ja sen funktioiden selvittämiseksi käytän sekä variaation tutkimuksen että keskustelunanalyysin menetelmiä (vrt. Lappalainen 2004). Selvittääkseni, missä määrin puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa hyödynnetään puhutun ja missä määrin kirjoitetun kielen piirteitä, olen poiminut systemaattisesti sekä puhutuista että pikaviestityistä vuorovaikutustilanteista kontekstit, joissa kukin tarkasteltavista yksittäisistä kielenpiirteistä voisi esiintyä (esimerkiksi diftongin avartuminen), ja sen jälkeen tarkastellut yleiskielisten ja puhekielisten muotojen välistä suhdetta. Yleiskielisten ja puhekielisten muotojen välisen suhteen – ja etenkin niiden vaihtelun – analyysiin taas olen tarvinnut myös keskustelujen kvalitatiivista analyysia, jossa pyrin ottamaan huomioon teksti- ja asiayhteyden sekä vuorovaikutuksellisten funktioiden vaikutuk-

sen viestien puhekielisyyteen. Näin ollen tutkielmani kuuluu sosiolingvistiikan alaan. Sosiolingvistiikkaa tieteenalana käsittelen tarkemmin luvussa 2.1.

1.2 Tutkimusaineisto ja sen käsittely

Tutkimusaineistoni koostuu ensinnä neljässä eri osassa 10.11.2017, 11.11.2017 ja 13.2.2018 nauhoitetusta keskusteluaineistosta. Aineiston laajuus on kaiken kaikkiaan noin 140 minuuttia (25 min + 55 min + 45 min + 15 min). 25-minuuttisessa keskustelussa ovat mukana Aapo, Pasi ja minä, 55-minuuttisessa Aapo, Petteri, Pasi, Mikael ja minä, 45-minuuttisessa Aapo, Petteri, Pasi, Mikael, Jukka ja minä sekä 15-minuuttisessa Pasi, Jutta ja minä. Kaikilta informanteilta on pyydetty kirjallinen lupa tätä tutkimusta varten. Lisäksi kaikkien – paitsi minun – nimet on aineistossa muutettu. Kolmessa ensimmäisessä keskustelussa on kyse illanvietosta Porissa. Taustalla pyörii kaikissa jääkiekko-ottelu, jota keskustelijat aika ajoin kommentoivat muun arkisen keskustelemisen lomassa. Neljäs keskustelu taas on nauhoitettu eräässä helsinkiläisessä ravintolapöydässä ja siinäkin keskustellaan lähinnä arkisista aiheista.

Aineistoni toinen osa koostuu yhteensä 500 WhatsApp-viestistä, jotka on lähetetty edellä mainitun kaveriporukan ryhmään 23.3.2016–13.1.2018 välisenä aikana. Aivan kaikkia edellä mainitulla aikavälillä lähetettyjä viestejä ei ole otettu mukaan, vaan olen pyrkinyt valitsemaan pidempiä viestiketjuja. Mukaan ovat valikoituneet pääasiassa sellaiset viestit, jotka ovat olleet osana lyhyessä ajassa pitkäksi venynyttä keskustelua, jonka aiheet ovat saattaneet vaihdella. Sen sijaan pois ovat jääneet yksittäiset viestit, jotka eivät ole muodostaneet minkäänlaista varsinaista keskustelua. Ryhmään lähetettyjä viestejä on litteraatiossa muokattu vain sen verran, että emoji ja kuvat on ”kirjoitettu auki”. Siis alkuperäisiä kuvia ja emojiä ei viesteissä enää ole, vaan ne on sanallistettu esimerkiksi muotoon (itkunauru) tai [kuva aiheesta X].

Viestejä on kaikkiaan yhdeltätoista kirjoittajalta, jotka ovat nuoria, 20–24-vuotiaita ja asuneet koko ikänsä Porissa. Kirjoittajista Aapo (65 viestiä), Alli (115), Jutta (145), Susanna (109) ja Jori (12) sekä minä (3) olemme ylioppilaita, kun taas Petteri (31 viestiä), Mikael (11), Pasi (4) ja Jari (1) ovat ammattikoulun käyneitä. Atte (4 viestiä) on suorittanut kaksoistutkinnon.

Puheaineistossa esiintyvältä Jukalta, joka on ammattikoulun käynyt, ei viestiaineistossa ole ainoatakaan viestiä. Tämä ei kuitenkaan ole ongelma, sillä tarkoituksena on tarkastella informanttien variaatiota viesteissä ja keskusteluissa nimenomaan ryhmänä eikä juuri yksilötasolla. Informantit muodostavat yhtenäisenä olemassa olevana verkostona mielekkään tutkimuskohteen. Tarkastelun

kohteena onkin Lappalaisen (2004) tapaan verkoston vuorovaikutus, vaikka tarkastelussa huomioidaan, että joukko on koulutustaustaltaan heterogeeninen ja mukana on sekä miehiä että naisia.

Informanteista minä, Aapo, Petteri sekä Mikael olemme olleet samalla luokalla alakoulusta yläkoulun päättymiseen saakka, joten suhteemme on varsin läheinen. Mikael taas on tuntenut Pasi, Aten, Allin, Jutan, Susannan ja Jorin jo ennen kouluikää, koska heidän perheensä ovat naapureita. Minä taas olen ollut Susannan kanssa samassa päiväkodissa. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi yhdistävä tekijä näiden kahden ryhmän välillä on jääkiekkjoukkue Porin Ässät, jonka otteluita seurattessa erityisesti Aapo, Petteri, minä, Mikael, Pasi, Jutta ja Susanna olemme viettäneet aikaa keskenämme. Viimeisen kuuden vuoden aikana kaikki informantit ovat viettäneet paljon aikaa keskenään yhteisissä illanvietoissa, minkä seurauksena myös WhatsApp-ryhmä on muodostunut.

500 viestistä 60 sisältää joko pelkästään kuvan, hymiön tai emojin. Näin ollen viestejä, joista kielen variaatiota voi tutkia, jää jäljelle 440. Viestit, joissa on kirjoitettua tekstiä, ovat hyvin lyhyitä. Pisimmässä viestissä on 50 sanaa ja lyhimmissä vain yksi. Viestien lyhyys ei kuitenkaan ole ongelma, sillä puhekielisiä muotoja saattaa esiintyä jo pelkästään yhdessä sanassa. Lisäksi lyhyelläkin reaktioilla voi olla vuorovaikutuksen kannalta jo hyvinkin suuri merkitys (vrt. Hakulinen 1997b: 50).

Nauhoitettu puheaineisto, litteraatiot sekä odt-tiedostomuotoon kirjatut WhatsApp-viestit ovat tallennettuina tietokoneeni kovalevylle sekä pilvipalveluun. Kumpaankin tallennuskohteeseen pääsemiseksi tarvitaan salasana, jonka vain minä tiedän. Aineiston käyttöoikeudet ovat vain minulla, joskin WhatsApp-ryhmään kirjoitetut viestit ovat kaikkien asianosaisten nähtävillä sovelluksessa, jos he eivät ole niitä poistaneet. Aineiston jatkokäyttö jonkun muun kuin minun toimestani on mahdollista, jos kaikki asianosaiset antavat siihen luvan.

Olen pyrkinyt litteroimaan puheaineiston siten, että puhekielen piirteet tulevat esiin mahdollisimman selvästi, ja esimerkiksi pyrin kuvaamaan diftongien avartumisen kolmiportaisesti (*hieno – hieno – hiano, huono – huano – huono* jne.). Litteroinnin pohjana on puolikarkea tarkekirjoitus, mutta sitä on sovellettu Mustanojan (2011: 86–87) tapaan. Keskeisimpiä muutoksia tavanomaiseen puolikarkeaan tarkekirjoitukseen ovat siis esimerkiksi *ii:n* korvaaminen *y:llä* (*üli* → *yli*), pitkien vokaalien kirjaaminen kahdella samanlaisella vokaalilla (*kaapu*), legatoääntämyksen kirjaaminen rivinalisella suoralla viivalla kaaren sijaan (*mull_on*).

Koska keskustelullisilla funktioilla (kuten ääntenlaadun muutoksilla) saattaa olla joissain tilanteissa merkitystä, tuon nämä ilmiöt esiin litteroinnissa. Sen sijaan taukoja, joiden merkitys oman

tutkimukseni kannalta on vähäisempi, merkitsen vain joko pisteellä (pitkä tauko) tai pilkulla (lyhyt tauko). Päällekkäispuhunutta esiintyy keskusteluissa jonkin verran, ja se on myös aineiston litteroinnissa tuotu esille. Käytetyt litterointimerkit on koottu liitteeseen 3.

Vaikka olenkin pyrkinyt litteroimaan mahdollisimman objektiivisesti, on ”litteraatio aina teki-jänsä tulkintaa kuulemastaan” (Mustanoja 2011: 89). Näin ollen tulkinnanvaraisissa kohdissa – kuten diftongien avartumisasteessa tai puolitremlantti, *d:n* ja *r:n* valinnassa – on aina lopulta kyse pelkästään minun tulkinnastani. Olen kuitenkin litteroinut koko aineiston itse, joten on syytä olettaa, että olen tulkinnut tulkinnanvaraiset kohdat aina samansuuntaisesti. Se ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että yksi litteroija voisi kuulla puolitremlantti, toinen *d:n* ja kolmas *r:n* yleiskielen *d:n* vastineita tarkkaillessaan. Erityisesti juuri jatkumoluonteisten piirteiden, kuten yleiskielen *d:n* vastineiden ja diftongien avartumisen, osalta oma murretaustani saattaakin vaikuttaa tuloksiin siten, että tulosten tulkinneeksi rajatapaukset helpommin puhekielen mukaisiksi (Mustanoja 2011: 282, 310–311).

1.3 Tutkijapositioni

Se, että itse olen mukana sekä keskusteluissa että kirjoitetuissa viesteissä ei ole ongelma tutkimuksen kannalta. Samoin keskusteluaineistoa on kerännyt esimerkiksi Lappalainen (2004: 25–26, 30), joka on pitänyt osallisuuttaan hyvänä asiana, sillä se mahdollistaa paitsi pääsyn hyvin erilaisiin tilanteisiin, myös sen, että tilanteiden luonnollisuutta on helppo arvioida, jos tutkija myös nauhoitustilanteiden ulkopuolella on tekemisissä muiden informanttien kanssa. Lisäksi kirjoitettuja viestejä – joissa minulla mielestäni olisi helposti mahdollisuus vääristää aineistoa – minulta on aineistossa vain kolme, joten niiden vaikutus kokonaisuuteen ei ole suuri, etenäkään siksi, että viestini ovat vain yhden tai kahden sanan mittaisia. Puheaineistossa kuitenkin se, että olen tutkijana itse mukana, saattaa aiheuttaa jonkinlaista vääristymistä, koska olen saanut lingvistisen koulutuksen ja olen ollut nauhoitushetkellä tietoinen siitä, mitä olen tutkimassa. Tämä on lopullisia tuloksia tarkasteltaessa otettava huomioon.

Myös se, että pro gradu -tutkielmani on jatkoa kandidaatintutkielmalleni, jossa informantteina ovat olleet pääasiassa samat henkilöt, asettaa erään seikan kyseenalaiseksi. Koska informanteilla on ollut mahdollisuus kandidaatintutkielmastani nähdä, mitä olen aiemmin tutkinut, heillä on ollut mahdollisuus muokata omaa kielenkäyttöä joko minua miellyttääkseen tai tutkimustuloksia vääristääkseen. Tästä ei vaikuttanut nauhoitustilanteessa olevan viitteitä, vaan keskustelu sujui mielestäni aivan yhtä sujuvasti kuin muutkin arkiset keskustelut samojen osallistujien välillä.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni tärkeimpiä teoreettisia lähtökohtia. Ensimmäisessä alaluvussa (2.1) tarkastelen sosiolingvistiikkaa tieteenalana keskittyen erityisesti sosiolingvistisen tutkimuksen erityispiirteisiin, vaiheisiin sekä myös alalla käytyyn kriittiseen keskusteluun. Seuraavassa alaluvussa (2.2) esittelen sähköisen viestinnän kieltä käsitteleviä aiempia tutkimuksia, joita on tehty niin tekstiviestikielestä kuin laajemminkin internetkielestä. Alaluvussa 2.3 selvitän tarkasteltavien kielenpiirteiden taustaa Porin seudun puhekielessä nojaten pääasiassa perinteiseen murteenkuvaukseen, mutta myös hieman esimerkiksi kansanlingvistisiin havaintoihin. Luvussa 2.4 taas keskityn koodinvaihdosta ja sen funktioista tehdyn aiemman tutkimuksen esittelyyn ja arvioimiseen.

2.1 Sosiolingvistiikasta tieteenalana

Sosiolingvistiikalla tarkoitetaan tieteenalaa, jonka tavoitteena on tutkia kieltä sosiaalisena ilmiönä, eli käytännössä selvittää yhteiskunnan ja kielenkäytön välistä suhdetta. Tyypillisesti sosiolingvistiikassa on tutkittu puhuttua kieltä ja sen vaihtelua. (Nuolijärvi 2000: 13–14, 16.) Oma tutkimukseni keskittyy puhutun ja kirjoitetun kielen vaihtelun rajapintaan, joka on viime aikoina noussut enenevässä määrin sosiolingvistisen tutkimuksen kohteeksi (ks. esim. Tagliamonte & Denis 2008, Mustanoja 2017).

Tyypillisiä sosiolingvistisen tutkimuksen teemoja ovat perinteisesti olleet 1) kieliyhteisön variaatio, 2) kielen muuttuminen, 3) kielen funktio ryhmäidentiteetin muotoutumisessa ja 4) monikielisyys. Ensimmäisellä tarkoitetaan tutkimusta, jossa pyritään selvittämään, mitä kielellinen variaatio on ja mitä se kertoo kielestä ja sen käyttäjistä. Toisessa taas on pyritty selvittämään kielen muutoksen syitä ja seurauksia, kun taas kolmannessa on pyritty tarkkailemaan erilaisten ryhmien kieltä ja niiden kielenkäytön sisäistä yhteyttä. Monikielisyyttä tutkineita taas on kiinnostanut esimerkiksi kielelliset konfliktit. (Nuolijärvi 2000: 17–18.)

Sosiolingvistisen variaation tutkimuksen historiassa voidaan Eckertin (2012) mukaan erottaa kolme vaihetta sen mukaan, millainen tutkimuksen teoreettis-metodologinen painopiste minäkin aikana on ollut. On kuitenkin huomioitava, että varsinaisesti yksikään näistä kolmesta vaiheesta ei ole kokonaan sulkenut toista pois. Yleensä on pikemminkin käynyt niin, että edellisen vaiheen perimäinen ajattelu ja metodit ovat jossain määrin säilyneet, mutta niiden rinnalle on uusien kiinnostuksenkohteiden mukana tullut uusia metodeja ja ajattelutapoja (Lehtonen 2015: 65).

Ensimmäisessä vaiheessa, joka sai alkunsa 1950–60-luvulla pitkälti William Labovin New Yorkin puhekieltä käsittelevistä tutkimuksista, keskiössä olivat pääosin kvantitatiiviset tutkimukset, joissa (yleensä äänne- ja muoto-opillisten) kielenpiirteiden variaatiota pyrittiin peilaamaan kielenulkoisiin muuttujiin, eli tyypillisesti ikään, sukupuoleen ja sosiaaliluokkaan. Aineisto kerättiin yleensä haastattelujen avulla, mikä helpotti laajojen, maantieteellisesti tarkasti rajattujen aineistojen keräämistä, mutta jätti lähes kokonaan ulkopuolelle variaation merkityksen vuorovaikutuksen välineenä. (Chambers 1995: 16., Eckert 2012: 88, Kurki 2005:13–14, Lehtonen 2015: 37, 65.)

Ensimmäisen aallon variaationtutkimuksen vaikutus ulottui Suomeen saakka, jopa niin laajalti, että 1970–80-luvulla suomalaisessa sociolinguistikassa ei juuri harjoitettu muuta kuin ”labovilaista” variaationtutkimusta (Mustanoja 2011: 90). Tämän tutkimustradition keskeisiä tuloksia olivat muun muassa sellaiset (länsimaissa) yleistettävät havainnot kuin ”miehet ovat yleensä naisia puhekielisempiä” ja ”koulutetut ovat kouluttamattomia yleiskielisempiä” (Mantila 2004: 325–330). Nämä havainnot taas toimivat pohjana myös kahden seuraavan vaiheen tutkimuksille.

1980-luvun loppupuolella (joskin Labov oli tehnyt samankaltaista tutkimusta jo 60-luvulla) käynnistyi variaationtutkimuksen toinen aalto, jossa tutkimusote säilyi edelleen kvantitatiivisena, mutta tutkimusinformanttien ryhmät olivat tarkemmin rajattuja (Lehtonen 2015: 65). Tämän lisäksi kiinnostuksenkohteeksi nousivat myös esimerkiksi *tyylin* käsite sekä se, miten variaatio ei johtunut pelkästään edellä mainituista kolmesta ”klassisesta” taustamuuttujasta, vaan myös sosiaalisesta orientoitumisesta, eli esimerkiksi siitä, miten eri kielenpiirteillä ja niiden variaatiolla osoitettiin johonkin ryhmään kuulumista (Eckert 2012: 91–92, Lehtonen mts. 37).

Toisessa vaiheessa variaation funktionaalisuus tulikin siis ensimmäistä aaltoa selvemmin esille, kun pelkän variaation kuvaamisen lisäksi sitä myös pyrittiin selittämään esimerkiksi paikallis- ja ryhmäidentiteetin sekä tilanteisen vaihtelun avulla. Toisin sanoen etnografinen näkökulma astui myös sociolinguistiseen analyysiin. Kvantitatiivisuuden säilyminen pääasiallisen tutkimusotteena kuitenkin säilytti toisessakin aallossa usein ennalta valittujen fonologisten ja morfologisten kielenpiirteiden analyysin keskeisenä kielellisen variaation kuvauksen menetelmänä. (Eckert 2012: 93, Lappalainen 2004, Lehtonen 2015: 65.)

Pitkälti 2000-luvulla alkaneen niin kutsutun kolmannen aallon keskeinen ero sitä edeltäviin vaiheisiin onkin juuri se, että tarkasteltavia kielenpiirteitä ei tämänkaltaisessa tutkimuksessa tavallisesti voi ennalta päättää. Tämä johtuu siitä, että kaikenlaisen variaation voi katsoa kantavan sosiaalista merkitystä. Tästä taas johtuu se, että kolmannen aallon tutkimuksessa keskeiseksi ovat nousseet *kielellisen resurssin* ja *sosiaalisen indeksisyyden* käsitteet sekä kielenpuhujien sosiaalinen liik-

kuvuus (Eckert 2012: 93 – 95, 97–98., Lehtonen 2015: 65–66.).

Kielellisen resurssin käsitteessä on keskeistä, että kielenpuhujat ”keräävät” sosiaalisten verkostojensa sisältä koko ajan lisää kielenpiirteitä puheeseensa, joita he sitten erilaisissa tilanteissa voivat käyttää eri tavalla (Eckert 2008: 455–458, Silverstein 2003: 195, 226). Esimerkiksi toiselle paikkakunnalle muuttanut saattaa saada omaksua omaan idiolektiinsä uuden kotipaikkakuntansa murrepiirteitä, mutta vieraillessaan vanhalla kotipaikkakunnallaan, hän saattaakin kaivaa kokoamastaan kielellisestä resurssista vanhat murrepiirteensä taas esiin. Toisaalta taas kielenkäyttäjät voivat yksittäisissä keskustelutilanteissa vaihtaa koodia murteesta yleiskieleen esimerkiksi puhuessaan jostain arasta asiasta. (Lehtonen 2015: 38–39, ks. myös esim. Määttä 1999, Mantila 2004.)

Sosiaalista indeksisyyttä käsiteltäessä kolmannen aallon variaationtutkimuksessa lähtökohtana on se, että tietyt kielenpiirteet (fonologisten ja morfologisten lisäksi myös sanasto ja syntaksi) saattavat kantaa tietynlaisia sosiaalisia merkityksiä (Eckert 2012: 95). Esimerkiksi ”suhattavan stadiässä” käyttö asettaa sen käyttäjän potentiaalisesti osaksi eräänlaista ”pissisyhteisöä” samoin kuin arabiankielisten sanojen käyttö suomen seassa asettaa puhujan osaksi monietnistä kieliyhteisöä (Vaattovaara 2012: 193, Lehtonen 2015).

Kolmannen aallon variaationtutkimuksen lähtökohdissa keskeistä onkin, että kielenkäyttäjät voivat tiedostamatta tai tiedostaen valita puheeseensa kielenpiirteitä sen mukaan, minkälainen puhetilanne on kyseessä ja (Eckert 2012: 95–96). Tällaisilla valinnoilla kielenkäyttäjät taas edelleen pystyvät rakentamaan omaa, muuttuvaa identiteettiään eri keskustelutilanteissa, mutta myös samojen keskustelutilanteiden sisällä (Lappalainen 2009: 136–154, Lehtonen 2015: 65–66).

Näin ollen tulee myös hahmotelluksi variaationtutkimuksen kolmannen aallon filosofinen pohja: voidaan ajatella, että kolmannessa vaiheessa kielenpuhujaa ei enää pidetä pelkästään yhden, pysyvän murteen passiivisena ”kantajana”, vaan pikemminkin vuorovaikutus- ja elämäntilanteen muutoksen mukana puhettaan säätelevänä olentona (vrt. Mustanoja 2011: 75). Tämä variaation luonne resurssina ja identiteet(t)i(e)n rakentajana on myös tämän tutkimuksen keskeisimpiä lähtökohtia. Sen vuoksi käsittelenkin sitä vielä tarkemmin luvussa 2.4.1.

Sosiolingvistit ovat käyneet paljon kriittistä keskustelua tutkimusmetodiikasta. Erityisesti varhaisessa sosiolingvistiikassa tutkimusta on tehty usein haastattelujen avulla. Tämä johtuu osaltaan siitä, että suomalainen sosiolingvistiikka pohjaa pitkälti dialektologiseen perinteeseen (Vaattovaara 2012: 178–179). Tämänkaltaisella tutkimuksella kyllä on saatu selville kielellisen vaihtelun yleiset raamit, mutta on huomioitava, ettei haastattelutilanne ole juuri kellekään se arkisin mahdollinen ti-

lanne. Tämän vuoksi Nuolijärvi ja Sorjonen (2005: 129–130) ovatkin esittäneet, että ”[o]n päästävä moninaisten tilanteiden tutkimiseen”. Tällä tarkoitetaan sitä, että nykysosiolingvistiikassa olisi hyvä myös tutkia tavallisten arkikeskustelujen variaatiota. Tässä Lappalainen (2004: 15–16) on uurtanut uraa väitöskirjallaan muun muassa tutkimalla aidoissa keskustelutilanteissa maaseudun puhekielen sijasta pääkaupunkiseudun puhekieltä kvantitatiivisten keinojen lisäksi laadullisen analyysin keinoin.

Haastatteluaineistojen käyttöä kvantitatiivisessa kielenmuutoksen tutkimisessa on kuitenkin myös puolustettu muun muassa sillä, että haastattelussa pystytään kontrolloimaan tilannetta paremmin kuin luonnollisessa keskustelussa, jolloin kielenmuutosta on helpompi tarkastella, kun taas kvantitatiivisten metodien avulla pystytään tarkastelemaan helposti aineiston suuria linjoja (Kurki 2005: 17–20, Mustanoja 2011: 80–85). Yhtä kaikki, olen kuitenkin tässä tutkimuksessa pyrkinyt tutkimaan nimenomaan saman sosiaalisen verkoston arkisten keskustelujen vuorovaikutusta kahdessa eri kontekstissa sekä määrällisin että laadullisin menetelmin.

Nuolijärven ja Sorjosen (2005: 132.) mukaan sosiolingvististä analyysiä on harjoitettu pääasiassa kvantitatiivisin keinoin, murrepiirteiden lukumääriä – ja niiden suhdetta yleiskielisiin variantteihin nähden – laskien. Kvalifiointi ei heidän mukaansa ole ”ollut tilanteista, tekstuaalista, vaan kvalifioitavat ilmiöt on usein irrotettu – ympäristöstään” harvoja poikkeustilanteita lukuun ottamatta. Tässä mielessä olen myös ottanut neuvoista vaarin, sillä tarkastelen aineistossani myös vaihtelun (keskustelun mikrotilanteesta) riippuvia syitä ja funktioita.

Kuten jo mainittu, sosiolingvististä tutkimusta on perinteisesti harjoitettu peilaamalla kielenkäyttäjistä tehtyjä havaintoja etenkin kolmeen taustamuuttujaan, ikään, sukupuoleen ja sosiaaliluokkaan (Chambers 1995: 7–8). Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan peilaa havaintojani perinteisiin taustamuuttujiin, vaan käsittelen informanttejani pääasiassa yhtenä ryhmänä (vrt. myös Lappalainen 2004). Motiivit tälle ovat kahtalaiset. Ensimmäinen motiivi on se, etteivät taustamuuttujat yksin riitä selittämään eroja eri kielenkäyttäjien välillä, vaan pikemminkin, jos esimerkiksi sukupuoli- tai sosiaaliryhmän välillä näyttäytyy eroja, ne ovat usein joko pieniä tai sattumanvaraisia, eivätkä välttämättä lainkaan tilastollisesti merkitseviä, eikä sukupuolta ja sosiaaliryhmää ole välttämättä edes mielekästä tarkastella irrallaan toisistaan (Lappalainen 2001: 80). Kuparinen (2015: 30) jopa pitää taustamuuttujia auttamatta vanhentuneina, onhan esimerkiksi sosioekonominen asema käsitteenäkin kokonaan erilainen kuin 1970-luvulla. Sukupuolen kohdalla selittävä tekijä sen sijaan ei välttämättä ole sukupuoli itse, vaan pikemminkin koko yhteiskunnassa tai informanttien verkostossa vallitsevat sukupuoliroolit (Chambers 1995: 8, Lappalainen 2004: 38, Cameron 1997: 59–62). Jos tämän tutki-

muksen informanttien todelliset roolit haluttaisiin selvittää, olisi syytä peilata havaintoja esimerkiksi informanttien kontakteihin ryhmän kanssa ja sen ulkopuolella (Kurki 2005: 21, Chambers 1995: 66–84). Se ei kuitenkaan tämän työn puitteissa ole tarpeellista, sillä tutkimukseni tavoitteet eivät kytkeydy niinkään kielen käyttäjiin kuin kielen käyttöön. Tutkimukseni tavoite ei ole selvittää, minkälaisia eroja eri koulutus- tai sukupuoliryhmien välillä on (ikää vasten aineistoa ei pystyisi edes tarkastelemaan, koska informantit ovat niin samanikäisiä), vaan miten WhatsApp-keskustelujen kieli eroaa puhuttujen keskustelujen kielestä puhekielen variaation ja sen funktioiden näkökulmasta.

2.2 Sähköisen viestinnän kieli – tekstiä, puhetta vai ”tekstipuhetta”?

Pyrin tässä alaluvussa aiempaan tutkimukseen nojaten selvittämään, mitkä piirteet ovat tyypillisiä nimenomaan sähköisen viestinnän kielenkäytölle. Käytän sähköisen viestinnän käsitettä kattokäsitteenä nettikeskusteluille, tekstiviesteille ja WhatsAppille ja sen kaltaisille pikaviestimille selkeyden vuoksi (muista käsitteistä ks. Heimala-Lindqvist 2010: 17–18 ja siinä mainitut lähteet). Käsittelyssä painotus on puhekielen ja lyhentämisen keinoissa, sillä tutkin tässä tutkimuksessa nimenomaan puhekielisyyttä ja variaation funktioita. Vastaavan painopisteen sisältävää tutkimusta on tehty aieminkin (ks. esim. Tagliamonte & Denis 2008, Engblom 2008, Heimala-Lindqvist 2010, Karppinen 2011, Vetter 2012, Airisniemi 2015).

Seuraavaksi siis esittelen kotimaista ja ulkomaista tutkimusta, jota on tähän mennessä tehty sähköisestä viestinnästä. Pääasiallisena tavoitteena on muodostaa tähänastisen tutkimuksen pohjalta saatavaa kokonaiskuvaa sähköisen viestinnän kielenkäytöstä yleensä, mutta erityisesti puhekielen keinojen käytöstä osana sähköistä viestintää.

2.2.1 Sähköisen viestinnän kielestä tehty tutkimus

David Crystal on teoksissaan *Language and the Internet* (2001) ja *Txtng: The Gr8 Db8* (2008) tehnyt pioneerityötä sähköisen viestinnän kielenkäytön tutkimuksen saralla. Teoksista ensimmäisessä luodaan katsaus niin sähköposti- kuin keskustelupalstakieleenkin, kun taas jälkimmäisessä keskiössä on tekstiviestin kieli. Plester, Wood ja Joshi (2009) taas ovat pyrkineet luomaan luokittelun tekstismeistä eli niistä tekstiviestikielen yleisistä konventioista, jotka eroavat tekstiviesteissä käytössä olevasta yleiskielestä.

Crystalin (2012: 28) mukaan verkkoviestinnässä yhdistyvät sekä kirjoituksen että puheen piirteet. Samoin on tekstiviestien laita, sillä niissä Crystalin (2008: 17.) mukaan hyödynnetään sekä kirjoitetun kielen näkökulmasta norminvastaisia (puhekielisiä tai lyhennettyjä) että norminmukaisia (yleiskielisiä) kielenpiirteitä. Tämä sekakäyttö johtuu siitä, että vaikka esimerkiksi puhekielen tai lyhenteiden käyttäminen on tyypillistä tekstiviesteille, ei kumpikaan saa mennä niin pitkälle, ettei viesti tule enää ymmärretyksi. Tästä seuraa se, että myös norminmukaista kieltä on tarpeen käyttää kummankin kaltaisessa sähköisen viestinnän muodossa, nettikeskustelussa tai tekstiviestissä.

Suomessa sähköistä viestintää on tutkinut erityisesti Lari Kotilainen (2002, 2007). Kotilainen (2002: 196, 199) on muun muassa huomauttanut, että sähköisesti tapahtuvaan keskusteluun ”liittyy kasvokkaiskeskustelun tapaan monenlaisia rutiininomaisia ja toistuvia tilanteita”, mutta koska keskustelu käydään pelkästään tekstin avulla täytyy keskustelijan esimerkiksi keskustelusta poistuessaan ilmaista tai siihen palatessaan ilmaista se verbaalisesti, koska muuten keskustelukumppanit, jotka eivät siis näe poistunutta kumppaniaan, eivät voi tietää, onko keskustelija yhä mukana keskustelussa.

Kotilaisen lisäksi sähköisen viestinnän kieltä on Suomessa tutkittu jonkin verran muissakin opinnäytteissä. Airisniemi (2015) ja Heimala-Lindqvist (2010) ovat tutkineet internetin keskustelupalstoja, ensimmäinen lähinnä murrepiirteiden ja murretta käsittelevän metakielen näkökulmasta, jälkimmäinen murrepiirteiden, mutta myös koodinvaihdon ja muiden kielen vaihteluun liittyvien vuorovaikutuksellisten seikkojen näkökulmasta. Karppinen (2011) taas on vertaillut puhekielen piirteitä kvantitatiivisesti reaaliaikaisissa IRC-keskusteluissa, Facebook-tilapäivityksissä sekä City.fi-keskustelupalstalla.

Tekstiviestikieltä taas ovat opinnäytteissä tutkineet Kukko (2003) keskusteluntutkimuksen näkökulmasta ja Engblom (2008) puhekielen ja lyhentämisen keinojen näkökulmasta. Vetter (2012) on puolestaan tutkinut tekstiviestikielen yleisiä piirteitä – kuten jo edellä mainittuja lyhentämisen keinoja – suomen- ja saksankielisiä tekstiviestejä vertailemalla, ja hän on tuonut esiin myös näkökulmaa tekstiviestien kääntämisen liittyen. Myntti (2012) taas on tutkinut tekstiviestimieliopiteiden tekstilajiominaisuuksia. Seuraavaksi esittelen edellä mainittuja tutkimuksia tarkemmin painottuen kuitenkin puhekielisyyttä ja lyhentämisen keinoja käsitteleviin tutkimuksiin. Lyhentämisen keinot eivät varsinaisesti ole osana tutkimustani, mutta ne ovat kuitenkin niin keskeinen osa sähköisen viestinnän kielenkäyttöä, ettei niitä voi kokonaan ohittaa.

2.2.2 Sähköisen viestinnän kielen ominaispiirteitä

Lyhentäminen on tyypillistä sähköisen viestinnän kielelle. Plester ym. (2009: 151.) luokittelevat tekstiviestikielen 12 tekstismiin, jotka heidän mukaansa kuvaavat niitä tekstiviestikielen piirteitä, jotka eroavat tekstiviesteissä käytetyn kielen normitetusta yleiskielestä. Nämä tekstismit¹ ovat lyhentäminen sanan lopusta (*brother* → *bro*), lyhentäminen sanan keskeltä (*please* → *plz*), g:n jättäminen pois sanan lopusta (*swimming* → *swimmin*), muiden kirjainten jättäminen sanan lopusta (*have* → *hav*), heittomerkin poisjätto (*can't* → *cant*), akronyymit (*United Kingdom* → *UK*), initialismit (*throwback* → *tb*), symbolit (*at* → *@*), homofoniset grafeemit (*great* → *gr8*), kirjoitusvirheet (*coming* → *comming*), epätavalliset kirjoitusasut (*right* → *rite*) sekä puhekieliset muodot (*wife* → *wiv*).

Kuten näkyy, kaikki Plesterin ym. luokittelemat keinot eivät sovellu sellaisenaan suomen kieleen. Tämän vuoksi Vetter (2012: 18–26) tehnyt edellä mainitun luokittelun pohjalta oman luokittelunsa, joka jakautuu ensinnä lyhentämisen keinoihin, interjektioihin ja matkittuun prosodiaan sekä vieraskielisiin ja -peräisiin ilmauksiin. Lyhentämisen keinot Vetter on jakanut edelleen seitsemään eri luokkaan, jotka esittelen seuraavaksi.

Symboliset ja homofoniset grafeemit toimivat tekstiviestikielessä usein niin, että symboleja käytetään yleisimmin hymiöinä. Sen sijaan homofonisten grafeemien tehtävänä on usein korvata useampi kirjain kerralla (*jatQ* → *jatkuu*, *p@kä* → *pätkä*) (Vetter 2012: 19). Toisaalta erityisesti vierasperäiset homofoniset grafeemit saattavat olla myös tapa herättää viestillä huomiota tai osoittaa jonkinlaista kansainvälisyyttä (Engblom 2008: 28). Akronyymit ja initialismit muodostetaan sanaliiton tai yhdyssanan ensimmäisistä kirjaimista (Vetter mts. 20). Tosin ne eroavat toisistaan siten, että akronyymit – kuten *LOL* – lausutaan yleensä yhtenä sanana, initialismit – kuten Facebookista muodostettu *FB* – lausutaan kirjain kirjaimelta.

Myös Vetter (2012: 21–22) katsoo lyhentämisen ja kirjaimen jättämisen sanan lopusta eri piirteiksi. Vaikka kummassakin on kyse sananloppuisesta lyhentämisestä, on jaottelu paikallaan, sillä siinä tehdään ero konventionaalisten lyhenteiden (*noin* → *n.*) ja yksittäisten kirjainten (*autossa* → *autos*) poisjättämisen välillä. On kuitenkin huomioitava, että yksittäisten kirjainten poisjättäminen saattaa olla lyhentämisen sijasta myös puhekielen vaikutusta (vrt. seuraavaa lukua). Sama tilanne pätee myös sananalkuisten kirjainten poisjättämiseen, sillä *reenaaminen* voi yhtä hyvin olla murteesta tai lyhentämistarpeesta johtuvaa.

1 Tekstismien suomennokset Vetter 2012: 17.

Sanan keskeltä lyhentäminen on Vetterin (2012: 23) mukaan myös yksi tekstiviestien tavallisista lyhentämiskeinoista. Tässä pääasiassa voidaankin puhua nimenomaan lyhentämisestä eikä puhekielestä, sillä esimerkiksi sellainen ilmaus kuin *klo* on mitä ilmeisimmin enemmän käytössä nimenomaan kirjoitetussa kielessä. Sen sijaan esimerkiksi *i:n* sisäheitto, jonka Vetter (2012) laskee myös mukaan sanan keskeltä lyhentämiseen, on enemmän puhekielen vaikutusta kuin varsinaista lyhentämistä, onhan jälkitavujen diftongin jälkikomponenttina *i:n* katoaminen ”yksi puhutun kielen laajalevikkisimpiä piirteitä” (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 83). Seitsemäs lyhentämisen keino Vetterin luokittelussa (mts. 23–24) on syntaktinen ellipsi, jolla viitataan muun muassa verbin tai subjektin poisjättöön tekstiviesteissä.

Myös WhatsApp-viesteissä lyhentäminen on yleistä, mikä voi johtua siitä, että WhatsAppin käyttäjät pitävät älypuhelimien kosketusnäyttöä hitaana kirjoitusvälineenä. Tästä seuraa se, viestit ovat usein lyhytsanaisia ja niissä käytetään muutenkin monenlaisia lyhentämisen keinoja. Lisäksi lyhyydellä näytetään pyrkivän siihen, että keskustelut pysyvät reaaliaikaisina. (Lehtinen 2016, tiivistelmä)

2.2.3 Puhekieli sähköisessä viestinnässä

Sähköisen viestinnän kieli on kirjoitettua kieltä, mutta siinä kuitenkin sekoittuvat niin puhe- kuin kirjakielellekin tyypilliset piirteet. Siinä missä puhe rakentuu luonnollisten normien varaan ja kirjoitus keinotekoisien, lähenee sähköisen viestinnän kieli luonnollisten normien muovaamaa kieltä. Ei voi sanoa, että se olisi täysin spontaania kuten puhuttu kieli, mutta suunnitelmallisuuden aspekti vaikuttaisi kuitenkin olevan hieman pienempi kuin normitetun kirjakielen käytössä. Suunnitelmallisuus ei kuitenkaan todennäköisesti katoa millään kokonaan, sillä niin internetin keskustelupalsta-viestit kuin kavereille lähetetyt teksti- ja WhatsApp-viestit kuitenkin jäävät elämään, eivätkä ole samalla tavalla hetkellisiä kuin puhuttu kieli. (Horowitz & Samuels 1987: 9, Heimala-Lindqvist 2010: 15–18.)

Tämä sähköisen viestinnän kielen sijoittuminen puheen ja normitetun kirjakielen väliin aiheuttaa sen, että myös puhekieli näkyy siinä (esim. Tagliamonte & Denis 2008, Engblom 2008, Heimala-Lindqvist 2010, Karppinen 2011, Airisniemi 2016). Esimerkiksi tekstiviestikielelle on runsaan lyhentämisen lisäksi yleistä puhutun kielen keinojen runsas käyttö. Ainakin äänteiden kato ja supistuminen, loppuheitto, pikapuhemuodot, slangisanat sekä omistusliitteettömyys ovat tavallisia (Engblom 2008: 88). Koska etenkin loppuäänteiden kato sekä erilaiset loppuheitot ovat

tyypillisiä myös porilaisten puhekielelle, on varsin todennäköistä, että myös tämän tutkimuksen informanttien kirjoitetussa kielessä nämä piirteet näkyvät etenkin paikallissijamuodoissa, joiden lopussa olevat *n*, *e* ja *A* helposti heittyvät tai katoavat kokonaan (Eskola 1987: 209-211, 215-217). Tässä on tosin otettava huomioon, että Engblomin (2008: 4) informantit ovat pääosin lounaissuomalaisia, siis turkulaisia ja porilaisia, mikä saattaa selittää loppuheittymisen vahvaa edustumista heidän kirjoittamisissaan viesteissä (ks. luku 2.3).

Vaikka tekstiviestikielelle onkin tyypillistä lyhentäminen monilla kirjoitetun kielen keinoilla, kuten välimerkkien ja -lyöntien pois jättämisellä sekä numeroiden, vakio- ja tilapäislyhenteiden käyttämisellä, esiintyy tekstiviesteissä tavallisesti myös paljon puhekielestä omaksuttuja lyhentämis- tai tehokeinoja. (Engblom 2008: 88.) Esimerkiksi yleiskielen *d*:n vastineena on lyhentämistarpeen vuoksi kato, mutta Engblomin informanttien murretaustasta johtuen myös joskus jopa *r*. *Ts*:n vastineet sen sijaan ovat usein lyhentyneet yksi-*t*:llisiksi silloin, kun se on mahdollista (*katotaan*, *etit*). (Engblom 2008: 55-56.) Tekstiviestin lyhyttä kielenkäyttöä korostavat Engblomin (2008: 58-59) mukaan myös sananalkuisten konsonanttityhtymien supistuminen (*reffata*, *reenata*) sekä painottoman tavun *i*-loppuisen diftongin *i*:n kato (*punanen*, *sellane*). Samoin lyhyiden tuntua luovat persoonapronominien (*mä*, *sä*) ja verbien pikapuhemuodot (*ei men*, *täytyy palat*) (Engblom mts. 61-63),

Kaiken kaikkiaan Engblomin (2008: 88) havainnot kuitenkin osoittavat, että ”[t]ekstiviesteistä ei siis voi puhua kaksinapaisesti vain puhuttuna tai kirjoitettuna kielenä, vaan ne edustavat kielimuotoa, joka käyttää molempien ilmaisumuotoja sopivassa suhteessa viestintätilanteesta riippuen”. Tätä puhutusta ja kirjoitetusta kielestä aineksia ottavaa kielimuotoa Engblom (2008: 88) kutsuu ”tekstipuheeksi”. Engblomin lähinnä morfologisista ja fonologisista piirteistä tehtyjen havaintojen täydennykseksi on kuitenkin mainittava myös Myntin (2012: 55) havainnot siitä, että tekstiviesteissä finiittiverbi jää usein kokonaan pois (*Makkonen _ liekeissä. Teki just maalin.*).

Tagliamonte ja Denis (2008: 25) taas ovat tutkiessaan englanninkielisten nuorten kielenkäyttöä pikaviestimissä havainneet, että pikaviestimissä käytetyn kielen juuret ovat vahvasti jo olemassa olevassa kielimuodossa (tässä tapauksessa englannissa), ja pikaviestinten kieli paitsi sisältää täsmälleen samoja variantteja kuin niitä, joita puhujayhteisössä käytetään, se myös heijastelee niitä muutoksia, jotka informanttien puhujayhteisössä ovat käynnissä. Myös heidän mukaansa (mts. 25) pikaviestinten kieltä voidaan pitää hybridinä, sillä pikaviestimissä käytetään samaan aikaan niin muodollisia (*shall*), epämuodollisia (*will*) kuin puhekielisiä (*gonna*) kielenpiirteitäkin.

Selitys tälle eri muodollisuusasteisten kielenpiirteiden käytölle on, että nuorilla on pikaviesti-

missä mahdollisuus käyttää eri muotoja sekaisin, kun taas esimerkiksi koulumaailmassa epämuodollisten ja puhekielisten muotojen käytöstä rangaistaan. Keskusteluissaan nuoret kuitenkin karttavat muodollisuuksia. Näiden kahden seikan yhteistoiminnasta taas seuraa eri muotojen samanaikainen – ja osin tyylielty – käyttö. Tämä taas ei olisi mahdollista elleivät pikaviestimissä keskustelevat nuoret hallitsisi hyvin omia kielellisiä resurssejaan. (Tagliamonte & Denis 2008: 27.)

Airisniemi on myös Oulun seudun murteen käyttöä internetin keskustelupalstoilla (Suomi24, Kalevan juttutupa, meidänperhe.fi) tutkiessaan tullut siihen tulokseen, että puhutun ja kirjoitetun kielen piirteet sekoittuvat verkkokeskusteluissa. Keskustelujen luonne verkkokeskusteluissa on sellainen, että keskustelijat ovat vuorovaikutuksessa keskenään, mutta eivät kuule tai näe toisiaan. (Airisniemi 2015: 4, 6.) Tällaista keskustelumuotoa edustavat myös WhatsAppin ryhmäkeskustelut.

Airisniemen (2015: 76–77) havaintojen mukaan oululaisten keskustelupalstoille kirjoittamat viestit sisältävät varsin paljon erilaisia murrepiirteitä. Etenkin tyypillisiksi oululaisuusiksi katsotut (Mielikäinen & Palander 2014: 182) yleisgemiaatio (*polliisi*), svaavokaali (*kahavi*), inessiivin pääte *-sa* (*Oulusa*) sekä pronomini *nä(ä)* esiintyvät tyypillisesti murteellisessa asussaan. Tämä kertoo selvästi siitä, että kotimurre heijastuu vahvasti kirjoitettuun kieleen myös keskustelupalstoilla, joilla keskustelijat eivät välttämättä lainkaan tunne toisiaan.

Puhekielisyyshavaintoja keskustelufoorumikielestä on tehnyt myös Heimala-Lindqvist (2010: 64.), joka on havainnut, että morfologisissa ja fonologisissa piirteissä kyllä esiintyy keskustelufoorumeilla jonkin verran puhekielisyyttä (noin 22 prosenttia kaikista tutkituista varianteista puhekielisiä), mutta normitetun kirjakielen käyttö on kuitenkin huomattavasti yleisempää. Erityisen yllättävää tuloksissa on se, että yleiskielen *d:n* murteellinen edustus (5/123) on lähes olematonta. Toisaalta se, että esimerkiksi Engblomin (2008) aineistossa *d:n* kohdalla esiintyy enemmän variaatiota etenkin *d:n* kadon suuntaan, saattaa johtua tekstiviestien yleisestä lyhentämistarpeesta, sillä merkkimäärä on rajoitettu 160:een. Toisaalta kyse voi olla myös käynnissä olevasta kielenmuutosprosessista, jossa kato valtaa alaa myös niillä alueilla, joilla sitä ei ole ennen havaittu (Lappalainen 2001: 81, Mielikäinen 1984: 196–197, Suojanen, Salomaa & Vuorinen 1981: 120). Keskustelufoorumilla taas tällaisia rajoituksia tietääkseni harvemmin on.

Vielä yksi osoitus siitä, että sähköisen viestinnän kieli sisältää sekä puhutun että kirjoitetun kielen piirteitä, on Karppisen (2011: 60) havainto siitä, että vaikka puhekieltä esiintyykin melko paljon vapaamuotoisessa sähköisessä viestinnässä, ei verkkokeskustelu puhekielisyyssasteensa (43 % puhekieltä) perusteella yllä Paunosen (2006: 90) esittämän puhekielen puhekielisyyssasteen (65 %) tasolle.

Toinen Karppisen (2011: 61–64) merkittävä havainto on se, etteivät puhekieliset kielenpiirteet, välttämättä esiinny yhtä tiuhaan verkkokeskusteluissa. Näin ollen puhutussa kielessä tiuhaan esiintyvät piirteet, kuten *i:n* kato supistumaverbin imperfektissä ja konditionaalissa sekä loppu-*t:n* kato NUT-partisiipissa, eivät myöskään esiinny Karppisen (mts. 63–64) aineistossa yhtä tiuhaan kuin puheessa, vaan pikemminkin varioivasti, kun taas Karppisen verkkokeskusteluaineistossa monikon 1. persoonan inkongruenssi sekä persoonapronominien puhekieliset muodot esiintyvät yhtä tiuhaan kuin puheessakin.

Edellä esiteltujen tutkimusten perusteella näyttäisi siltä, että puhekielenomaisuus ja lyhentäminen ovat kumpikin erittäin tyypillisiä sähköisen viestinnän kielelle. Etenkin Karppisen (2011) havainnot kuitenkin osoittavat, että vaikka sähköisen viestinnän keskusteluissa on paljon puheenomaista, ei voida kuitenkaan puhua pelkästään puhutun kielen keinojen käyttämisestä, sillä sähköisen viestinnän kieleen kuuluu paljon myös kirjoitetun kielen normeja mukailevaa kielenkäyttöä, kuten on jo aiemmin mainittu.

Tähän mennessä sähköisestä viestinnästä tehdyssä tutkimuksessa aineistona ovat olleet pääasiassa tekstiviestit sekä internetin keskustelupalstat. WhatsApp on kuitenkin vallannut jalansijaa tekstiviesteiltä tai jopa syrjäyttänyt ne lähes kokonaan, joten tutkimuksen ulottaminen pikaviestintäsovelluksiin on perusteltua. Pikaviestintää ovat tähän mennessä tutkineet myös Lehtinen (2016), Alanne (2018) ja Björklund (tulossa). Koska WhatsAppissa – toisin kuin tekstiviesteissä – on mahdollista viestiä myös ryhmässä pelkästään yksilöiden välisten viestien sijaan, saattaa myös kielenkäyttö olla WhatsAppissa erilaista kuin tekstiviesteissä, koska ryhmäkeskustelut lähestyvät monikeskisyyden näkökulmasta (ks. luku 3) enemmän luonnollista keskustelua. Yksi tämän pro gradu -työn keskeisistä motiiveista onkin juuri WhatsApp-kielen ominaisuuksien selvittäminen.

Edellä esitellyssä kirjallisuudessa on se, että vertailuja puhutun ja kirjoitetun kielen välillä tehdään ilman varsinaista empiriaa. Karppinen (2011) kyllä vertaa verkkoaineistoaan Paunosen (2006) puheaineistoon, mutta tässä kyse on kahden eri ryhmän aineistosta. Oma tutkimukseni pyrkii väistämään tämän ongelman keskittämällä tutkimuksen yhteen ja samaan sosiaaliseen verkostoon ja tutkimalla sen jäsenten kielenkäyttöä kahdessa erilaisessa viestintätilanteessa. Tämänkaltaisen tutkimusasetelma mahdollistaa systemaattisen vertailun ja samalla viestintäkanavan vaikutuksesta tehtävien päätelmien tekemisen, kun tutkimuksen kohteena on variaatio kirjoitetussa pikaviestinnässä ja suullisessa vuorovaikutuksessa. Tähän mennessä vastaavaa vertailevaa tutkimusta on vielä toistaiseksi tehty vähemmän. Tämänkaltaisen tutkimus on kuitenkin perusteltua pikaviestinnälle

ominaisen variaation selvittämiseksi. Aiempaan sähköisen viestinnän kielestä tehtyyn tutkimukseen (Engblom 2008, Heimala-Lindqvist 2010, Karppinen 2011, Vetter 2012, Airisniemi 2015, Tagliamonte & Denis 2008) nojaten on perusteltua olettaa, että myös tämän informanttiryhmän WhatsApp-keskusteluissa puhekielelle ominaisia piirteitä käytetään runsaasti.

2.3 Tarkasteltavat kielenpiirteet ja niiden edustus Porin seudun puhekielessä

Porin seudun puhekielen on tyypillisesti katsottu kuuluvan lounaisiin väli- tai siirtymämurteisiin. Tästä syystä kyseinen murrealue on vahvasti ”eri suunnilta saapuneiden vaikutusten kirjavoima” (Rapola 1990: 124). Tällä tarkoitetaan sitä, että Porin seudun puhekielessä esiintyy niin hämäläis- kuin lounaismurteidenkin piirteitä.

Olen rajannut puhekielisyyksien tutkimisen koskemaan yhdeksää puhekielen piirrettä (ks. luku 1.1). Olen valinnut kielenpiirteet sillä perusteella, että niissä ilmenee Porin seudulle tyypillistä vaihtelua (ks. esim. Eskola 1987, Wiik 2006a, Wiik 2006b) ja koska niistä on aineistossa ainakin jonkin verran esiintymiä. Tarkasteltavat ilmiöt ovat:

- 1) paikallissijapäätteiden variaatio (*koulus* ~ *koulusa* ~ *koulussa*, *koulust* ~ *koulusta*, *kouluu* ~ *kouluun*, *koulul* ~ *koululla*, *koulult* ~ *koululta* ~ *koululle*)
- 2) pääpainottoman tavun *i*-loppuisten diftongien jälkikomponentin kato (*punanen* ~ *punainen*)
- 3) painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio (*komee* ~ *komea*)
- 4) yleiskielen *d*:n vastineet (*kahreksan* ~ *kahðeksan* ~ *kahteksan* ~ *kaheksan* ~ *kahðeksan*)
- 5) diftongien avartuminen (*suame kiält* ~ *suåme kielt* ~ *suome kielt*)
- 6) loppu-*n*:n edustuminen genetiivissä ja akkusatiivissa (*mu pyörä* ~ *mun pyörä*, *mä otan se* ~ *mä otan sen*)
- 7) *MA*-infinitiivin illatiivi (*kattoon* ~ *kattomaan*)
- 8) *kuka*- ja *joka*-pronominien variaatio (*ketä se o* ~ *kuka se o*, *se*, *ketä* ~ *se*, *joka*)
- 9) yksikön 1. ja 2. persoonan pronominien variaatio. (*mä(ä)* ~ *mie* ~ *meitsi* ~ *meikä* ~ *minä*)

Paikallissijamuodoista tutkitaan äänteiden katoamista ja heittymistä. Rajaussyistä loppuään- teiden tarkastelu kohdennetaan tässä paikallissijamuotoihin. Samanlaiseen rajaukseen on päätynyt myös esimerkiksi Lappalainen (2004).

Tyypillisistä porilaispiirteistä olen joutunut jättämään heti alkuunsa tarkastelun ulkopuolelle *ts*-yhtymän vastineet (*mettä*), *ei*-imperfektin (*miätein*) sekä rajageminaation puuttumisen (*anna*

mulle vs. *annam mulle*). Kahden ensimmäisen piirteen osalta syy on se, ettei siitä etenkään WhatsApp-keskusteluaineistossa ole tarpeeksi esiintymiä. Tarkemmin sanottuna yhtään verbiä, jossa *ei*-imperfektin olisi mahdollista ilmetä, ei esiinny aineistossa. Sen sijaan *ts*-yhtymiä on hieman (kuitenkin selvästi alle 10 tapausta), mutta nekin ovat vain kahden sanan (*katsoa* ja *itse*) yhteydessä, mikä saattaisi vääristää *ts*-yhtymän vaihtelun kokonaiskuvaa viestiaiaineistossa liiaksi, koska puheaineistossa *ts*-yhtymällisiä sanoja on paljon enemmän. Rajageminaation puuttumisen tarkastelu taas on jätetty pois sen vuoksi, ettei sen voi olettaakaan esiintyvän kirjallisessa viestiaiaineistossa.

Seuraavassa tarkastelen lähemmin analyysiini valitsemieni kielenpiirteiden asemaa Porin puhekielessä.

2.3.1 Paikallissijapäätteiden variaatio

Loppuäänteiden kato sekä erilaiset loppuheitot ovat tyypillisiä Porin puhekielelle. Erityisesti loppu-*n*, *-e* ja *-A* helposti heittyvät tai katoavat kokonaan. (Eskola 1987: 209-211, 215–217, Wiik 2006a: 268) Näin ollen Porin puhekieli on tältä osin tyyliltään osin hyvinkin samanlaista kuin tekstiviestien yleisesti lyhennetty kieli (vrt. esim. Engblom 2008). Runsas äänteiden kato saattaa olla myös yksi syy sille, miksi maallikot luonnehtivat Porin seudun puhekieltä *töksähteleväksi* ja *pätkityksi* (Mielikäinen & Palander 2014: 92, 168)

Inessiivin päätteessä hämäläis- ja lounaismurteiden kaksoisvaikutus näkyy erityisen selvästi, sillä päätevarianttina voi Porin seudun murteessa olla joko lounaisperäinen ja loppuheitollinen *-s* (*pääs*, *maas*) tai lounaishämäläinen ja *-sa/-sä* (*pääsä*, *maasa*) (Eskola 1987: 219). Myös Lappalaisen (2001: 81) mukaan sekä *-sA-* että *-s-*variantit ovat kumpikin säilyneet yhä Porin seudun puhutussa kielessä, minkä vuoksi olen ottanut tarkasteluun myös *-sA*-päätteiset muodot, vaikka varsinaisesti loppuheitumisesta ei tässä tapauksessa olekaan kyse.

Porin seudun murteen elatiivi on taas muuten yleiskielen kaltainen, mutta lounaisille (väli)murteille tyypillisesti loppu-*A* jää usein pois (*täst koulust*). Sama *a:n* tai *ä:n* heittyminen vaikuttaa myös adessiivin (*tääl koulul*) ja ablatiivin (*täält koulult*) päätteisiin (Eskola 1987: 216). Eskola (mts. 216) kuitenkin huomauttaa, että joskus *A* ”on säilynyt sanan ollessa painollisessa asemassa ja jälki- tai omistusliitteen edellä sekä muutamissa lyhyissä sanoissa”. Esimerkiksi siis *tälläki* kertoo sää voitit on Porin seudun puhekielessä todennäköisempi muoto kuin *tälki* kertoo sää voitit.

Sisäinen tulosija, illatiivi on sekin tyypillisen porilaispiirteen – loppu-*n:n* kadon – altistama. Tosin porilaismuodot *kotii* ja *kouluu* vaativat ilmaantuakseen painottoman lauseyhteyden, sillä kovasti painottuneessa lauseyhteydessä loppu-*n* saattaa välttyä kadolta (Eskola 1987: 211). Lyhemmissä sanoissa on porilaismurteissa Eskolan (mts. 219) mukaan tavattu vanhastaan myös pitkävokaalisia muotoja *maahaa* ja *tyähöö*.

Myös allatiivissa näkyy Porin seudun murteen vahva loppuheittyminen. *E:n* loppuheitto aiheuttaa sen, että adessiivi (*täl pojal o kirja* 'tällä pojalla on kirja') ja allatiivi (*an se kirja täl pojal* 'anna se kirja tälle pojalle') ovat täysin identtiset (Eskola 1987: 217, 220, Wiik 2006a: 269–270). Tämän ei kuitenkaan pitäisi aiheuttaa ymmärtämisongelmia ulkopaikkakuntalaisillekaan, sillä asiayhteydestä yleensä selviää, onko käytössä olo- vai tulosija.

Aarikan (2014: 50–51) mukaan äänteiden loppuheitto on myös yksi porilaisten ei-lingvistien, eli maallikoiden, nimeämistä merkitsevistä porilaiselle puhekielelle ominaisista piirteistä. Myös Porin ulkopuolella maallikot ovat katsoneet äänteiden loppuheiton olevan tyypillistä nimenomaan Porin, Rauman ja Turun alueen puhekielelle (Mielikäinen & Palander 2014: 167). Tämä taas antaa aiheen olettaa, että on hyvin todennäköistä löytää loppuheittoja myös tässä tutkimuksessa tarkasteltavan ryhmän kielenkäytöstä.

2.3.2 Painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien *i:n* kato

(Pää)painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien kato on paitsi tyypillinen porilaispiirre (Eskola 1987: 214–215, Wiik 2006b: 130–131), myös puhekielen laajalevikkisimpiä piirteitä Suomessa (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 83). Ehkä juuri laajalevikkisyyden vuoksi siinä on myös runsaasti aluekohtaista vaihtelua ja monet tapausryhmät, joissa *i:n* kato on mahdollinen, ovat yleissuomalaisestikin harvinaisia (Eskola mts. 214, Mustanoja 2011: 258–259).

Porin seudun puhekielessä painottoman tavun *i* katoaa etenkin 3. persoonan imperfektimuodoista (*se katto mua* 'hän katsoi minua'), konditionaalimuodoista (*mää kyl ottasi se töihi* 'minä kyllä ottaisin hänet töihin') – tosin supistumaverbien yhteydessä *i* yleensä säilyy konditionaalimuodoissa (*mää rupeisi itkee* 'minä rupeaisin itkemään') – sekä *inen*-loppuisista nomineista (*sellane punane kirja* 'sellainen punainen kirja'). Toisaalta taas loppu-*A:n* kadon myötä lounaismurteisiin on syntynyt myös partitiivimuotoja, jotka päättyvät *i*-loppuiseen diftongiin (*twiittejä* → *twiittei*). (Eskola 1987: 214–15) Tällaisia tapauksia en ole kuitenkaan ottanut mukaan tarkasteluun, sillä niissä *i:n* kato vaikuttaa mahdottomalta. Edellä mainittujen tapausten lisäksi loppu-*i:n* katoa esiintyy tavallisesti länsi-

murteissa myös *in*-loppuisissa adverbeissä (*sillon*), *ise*- ja *oitta*-verbeissä ja niiden johdoksissa (*julkasta*, *julkasu*, *rauhottua*, *rauhottunu*) (Mustanoja 2011: 258). Tämän vuoksi olen myös ottanut ne tarkasteluun mukaan. Kaiken kaikkiaan *i*-loppuisten diftongien *i:n* katoa tarkastellaan siis 3. persoonan imperfektimuodoista, konditionaalimuodoista, *inen*-loppuisista nomineista, *in*-loppuisista adverbeistä sekä *ise*- ja *oitta*-verbeistä ja niiden johdoksista.

Inen-loppuisissa nomineissa on esiintynyt jo vanhastaan kahtalaisuutta kadon suhteen (Eskola 1987: 215). Osassa sanoissa, kuten edellä mainitut *sellane* ja *punane*, kato on mahdollinen, mutta sen sijaan muun muassa sellaisissa omassa aineistossani esiintyvissä sanoissa kuin *savolaine*, *juutalaine*, *tamperelaine*, *täysinäine*, *viäreine* ja *yleine* kato vaikuttaa mahdottomalta. Juusela (1989: 105–106) on selittänyt tätä sillä, että sivupainollisessa asemassa *i* yleensä säilyy. Olenkin jättänyt sellaiset sanat, joissa *i*-loppuinen diftongi on sivupainollisessa tavussa sekä muutaman muun vastaavanlaisen tapauksen varsinaisen tarkastelun ulkopuolelle. Olen kuitenkin koonnut kaikki aineistossani esiintyvät tämänkaltaiset sanat perusmuodossaan liitteeseen 4.

2.3.3 Painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio

A-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio on *i:n* kadon tapaan hyvin laajalevikkinen ja yhä nopeammin laajentuva ilmiö (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 57). Porilaismurteessakin pääpainottoman tavun vokaaliyhtymät *eA*, *OA*, *iA* ja *UA* assimiloituvat tyypillisesti pitkiksi vokaaleiksi *ee*, *OO*, *ii*, *UU* (Eskola 1987: 213, Wiik 2006a: 268).

Tyypillisimmin *A*-loppuiset vokaaliyhtymät ilmenevät yksikön partitiivimuodoissa (*hattuu*), mutta myös *A*-loppuisten nominien monikon partitiivimuodoissa (*koirii*). Samoin jotkin nominit sisältävät nominatiivimuotoisinakin *A*-loppuisen vokaaliyhtymän (*korkee*), kuten myös jotkin supistumaverbit (*rupeen*). Myös verbien infinitiivimuodoissa esiintyy hyvin usein *A*-loppuisia vokaaliyhtymiä (*sun täytyy sanoo sille* 'sinun täytyy sanoa hänelle'). (Mustanoja 2011: 238–239)

Eskolan (1987: 213) mukaan joillakin sanoilla on Porin seudun puhekielessä vanhastaan myös *ia*-loppuinen rinnakkaismuoto pitkävokaalisen muodon lisäksi (*kauhea* : *kauhee* : *kauhia*, *komea* : *komee* : *komia*). Monikon partitiivimuodoissa on myös perinteisesti ollut Porin seudun puhekielessä hajontaa yleiskielisten (*hyviä*) ja puhekielisten (*hyvii*) varianttien välillä. Näihin tapauksiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota myös tämän tutkimuksen puitteissa.

2.3.4 Yleiskielen *d:n* vastineet

Yleiskielen *d:n* vastineet – tai *t:n* heikon asteen vastineet – Porin seudun puhekielessä ovat perinteisesti olleet *r*, puolitremlantti *ð* sekä *d* (Eskola 1987: 208, Wiik 2006a: 268). Joskin esimerkiksi Lappalaisen (2001: 81) mukaan *d* on yleistynyt lounaismurteissa jopa niin paljon, että se on korvannut *r:n* lähes kokonaan. Eskolan (1987: 208) kanta taas on, että ”[n]ykyään *r* väistyy *d:n* tieltä. Luultavasti aikaisemmin on Porin maalaiskunnassa *r* ollut vallitseva, kun taas keskikaupungilla, ylempien sosiaaliluokkien ja ruotsin kieltä puhuvien vaikutuspiirissä, *d* on ollut yleinen.”

Pieni joukko maallikkokielenpuhujia on nostanut *r:n* yleiskielen *d:n* vastineena esiin Porin seudun puhekielen piirteenä (Mielikäinen & Palander 2014: 181). Aarikka (2014: 39–40) tosin huomauttaa, että syntyperäiset porilaiset saattavat pitää *r:ää* *d:n* vastineena Porin seudun puhekieleen kuuluvana, mutta esimerkiksi Poriin muuttaneet eivät välttämättä pidä piirrettä merkitsevästi porilaisena. Sekä lingvistien että ei-lingvistien havainnot osoittavat, että yleiskielen *d:n* vastineiden laita on Porin seudun puhekielessä varsin hajanainen, niinpä onkin syytä selvittää, mikä tämän tutkimuksen nuorilla on päävariantti, osoittautuuko piirre hyvin varioivaksi ja ennen kaikkea, miten tämä hajanaisuus vaikuttaa siihen, miten yleiskielen *d* ilmenee kirjoitetuissa keskusteluissa.

Vaikka kutsunkin läpi tämän tutkimuksen kielenpiirrettä yleiskielen *d:n* vastineiksi, tarkoitan *d:n* vastineilla kuitenkin lähinnä *t:n* heikon asteen vastineita (esim. *sota* : *sodan*, *pitää* : *pidän*). Näin ollen aineiston *d*-tapauksista esimerkiksi sellaiset sanat kuten *darra* ja *dorka* on jätetty varsin uusina lainasanana tarkastelun ulkopuolelle. Myös esimerkiksi *DNA* on jätetty pois, vaikka sen kohdalla jopa esiintyy vaihtelua *reeänaa*n kanssa aineistossani. Vastaavaan ratkaisuun on päätynyt väitöskirjassaan myös Mustanoja (2011: 307), joka on jättänyt *radion* ja *stadionin* kaltaiset tapaukset pois siksi, että ne eivät edusta astevaihtelutapauksia.

Tarkastelen vakiintuneen fennistisen perinteen (ks. esim. Rapola 1966: 89–116, Mustanoja 2011: 307 ja siinä mainitut lähteet) tavoin *d:n* vastineita kolmessa eri asemassa: lyhyen vokaalin (*kadun*), pitkän vokaalin (*viidessä*) sekä *h:n* jälkeen (*kahden*). Tällä tavoin pyrin selvittämään, onko *d:n* asemalla jotain merkitystä vaihteluun. Erityisesti *h:n* jälkeinen asema on kiinnostava, sillä sen kohdalla on nykyisin enenevässä määrin tavattu katovarianttia (*kahen*) myös niillä seuduilla, joissa sitä ei ole ennen ollut (Lappalainen 2001: 81).

2.3.5 Diftongien avartuminen

Diftongien avartuminen on Porin seudun puhekielessä niin laajalle levinnyt piirre, että eräs Eskolan (1987: 211–212) informanteista jopa suoraan kirjasta lukiessaan ”käänsi” avartumattomat diftongit avartuneiksi. Myös Nuolijärven ja Sorjosen (2005: 80–81) mukaan diftongien *ie*, *uo*, *yö* avartuminen on nimenomaan Porin seudulla kehittynyt erityisen pitkälle ja myös hyvin säilynyt, sillä viimeisimmissä tutkimuksissakin on avartumisprosentti ollut kaikissa ikäryhmissä 98:n luokkaa. Yhtenä syynä tähän on pidetty muun muassa sen piirteen läheisyyttä yleiskieliseen varianttiin (Salonen 1982: 98, Nuolijärven & Sorjosen 2005: 81 mukaan). Tosin on lähinnä tulkintaa, pitääkö kahta takavokaalia (*a:ta* ja *o:ta*) kovinkaan toisiaan lähellä olevina äänteinä. Pikemminkin kyse saattaa olla siitä, että puhekielessä diftongit eivät esiinny yksiselitteisesti *tuona* tai *tuana*, vaan jatkumona, jossa myös välimalli *tuå* on yhtä lailla mahdollinen (Mustanoja 2011: 282, Rapola 1990: 59). Kirjoitetussa kielessä jatkumoa ei kuitenkaan voi odottaa, vaan *hieno* on joko *hiano* tai *hieno* eikä mitään siltä väliltä. Diftongeista *uo* (*tuolla* → *tualla*) ja *yö* (*yötyö* → *yätyä*) avartuvat vain yhteen ”suuntaan”, kun taas *ie* avartuu vokaalisoinnun mukaisesti (*hieno* → *hiano* vs. *siellä* → *siällä*).

Myös maallikot yhdistävät diftongien avartumisen Porin seudun puhekieleen (Mielikäinen & Palander 2014: 127). Aarikan (2014: 50–51) mukaan sitä voi maallikoiden mielestä Porin seudun puhekielen merkitseväna piirteenä. Tämä pohjalta voikin olettaa, että myös tässä työssä tarkasteltavan ryhmän kielessä diftongit avartuvat herkästi.

2.3.6 Loppu-*n:n* kato genetiivissä ja akkusatiivissa

Kuten on jo aiemmin mainittu, loppu-*n* katoaa Porin seudun puhekielessä herkästi (Eskola 1987: 211, Wiik 2006a: 268, Mäkelä 2014: 28–56). Sen vuoksi sitä on syytä tarkastella myös muussakin asemassa kuin illatiivin yhteydessä. Olen valinnut loppu-*n:n* kadon tarkasteluympäristöiksi genetiivin ja akkusatiivin, jotka suomen kielessä ovat yhtenevän näköiset, mutta käytöltään osin erilaiset (ks. esim. Leino 1989: 55).

Juuri tämä käyttöyhteyksien erilaisuus on syynä sille, miksi tarkastelen genetiiviä ja akkusatiivia myös erikseen enkä pelkästään yhtenäisinä, kuten esimerkiksi VISK:ssa (§ 81, § 925) tehdään. Oletukseni nimittäin on, että akkusatiivissa *n* ei katoa niin herkästi kuin genetiivissä, sillä *n:n* säilyminen on lauseen ymmärrettävyyden kannalta tärkeämpää akkusatiivissa (gen. **Mu** pyörä o *hiano* vs. akk. *Annaks mul se kirja*?)

Myös ei-lingvistisen koulutuksen saaneet porilaiset ja Poriin muuttaneet kielenpuhujat tiedostavat loppu-*n:n* kadon olevan porilaispiirre ja osaavat myös imitoida sitä, joten sitä voi pitää jopa yhtenä Porin seudun puhekielen merkitsevänä piirteenä myös maallikoiden mielestä (Aarikka 2014: 50–51). Tämän perusteella voikin mielestäni olettaa, että loppu-*n:n* katoa esiintyy myös tämän työn aineistossa runsaasti.

2.3.7 *MA*-infinitiivin illatiivi

MA-infinitiivi illatiivin tunnuskeittävyys (*kattomaan* → *kattoon*) eroaa siinä mielessä muista tarkasteltavista piirteistä, että se on vanhastaan katsottu erityisesti hämäläismurteiden – ei siis Porin seudun puhekielen – piirteeksi. Se tosin on nykyisin levinnyt jo hyvin laajalle ja erityisesti kaupunkilaisnuorten kielenkäyttöön (Kuparinen 2015: 19, Mustanoja 2011: 129, Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 97, Rapola 1990: 122). Wiik (2006b: 176) tosin sijoittaa tunnuskeittävän muodon hämäläismurteiden alueen lisäksi myös Porin seudulle. Samoin Eskolan (1987: 221) mukaan ”puuttuu usein mutta ei aina” tunnus, mikä viittaisi katsoakseni siihen, että piirre on jo vanhastaan ollut varioiva.

Koska aiemman tutkimuksen kanta on kahtalainen ja omien arkielämän havaintojeni perusteella tunnuskeittäviä muotoja tuntuisi esiintyvän nykyisinkin porilaisnuorten puheessa, on mielestäni perusteltua tutkia, mikä piirteen tila on tämän ryhmän kielenkäytössä. Lisäksi, koska Engblomin (2008: 72) havainnot osoittavat tunnuskeittävän muodon olevan tekstiviestikielessä tavallista, antaa piirteen tarkastelu myös hyvän lähtökohdan puhuttujen ja kirjoitettujen keskustelujen vertailulle.

Keskeinen ongelma *MA*-infinitiivin illatiivin tarkastelussa on se, että *A*-infinitiivin latiivi (lyhyt infinitiivi) ja *MA*-infinitiivin illatiivi lankeavat jälkimmäisen yhteydessä tapahtuvan *n:n* kadon seurauksena herkästi yhteen (*mennään pelaamaan* → *mennää **pela*** vs. *Haluan pelata* → *haluun **pela***) (Kuparinen 2015: 19–21). Erityisesti ongelmia aiheuttavat tällaisissa tilanteissa *joutua*- ja *pystyä*-verbien yhteyteen tulevat infinitiivit, jotka voivat olla käytännössä niin lyhyitä infinitiivejä kuin *MA*-infinitiivejäkin (Mustanoja 2011: 128–129). *Joutua*- ja *pystyä*-verbien yhteydessä olevat infinitiivimuodot olenkin tulkinnut Mustanojan (2011: 129) tapaan *MA*-infinitiivin illatiiveiksi. Tunka tälle ratkaisulle on myös se, että Kuparinen (2015: 60) ”*mennään pelaal lätkää*” -tyyppiset rajatapaukset illatiivimuodoiksi omassa pro gradu -tutkielmassaan. On kuitenkin huomattava, että ne voisi yhtä hyvin tulkita myös *A*-infinitiivin latiivimuodoiksi (Sorsakivi 1982: 382–384).

2.3.8 Kuka- ja joka-pronominien sekä yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio

Aänne- ja muotopiirteiden lisäksi tässä työssä on tarkastelussa myös kaksi erilaista sanastopiirrettä. Ensimmäinen näistä on *kuka-* ja *joka-*pronominien variaatio *ketä*-pronominin. Toinen taas on aineistossa huomattavasti frekventimpi piirre, eli yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio (*minä : mä(ä)*, *sinä : sä(ä)*).

Perinteisessä dialektologisessa tutkimuksessa ei ole mainintoja *ketä*-pronominin käytöstä *joka-* ja *kuka-* pronomien sijasta. Se saattaa johtua siitä, että dialektologisessa tutkimuksessa on tarkasteltu pääosin äänne- ja muotopiirteitä (esim. Mustanoja 2011: 56, Rapola 1990: 14–17). Näin ollen sanastopiirteiden tarkastelu on jäänyt vähemmälle ja kaikkia aluemurteille tyypillisiä piirteitä ei ole onnistuttu todentamaan.

Porilaiset ei-lingvistit ovat kuitenkin nostaneet *ketä*-pronominin käytön *joka-* ja *kuka-*pronominin korvaajana esiin (Aarikka 2014: 37). Olen myös itse huomannut *ketää* käytettävän paljon molemmissa yhteyksissä (*Ketä sen teki? – Se o se näyttelijä, ketä oli siin kauhuleffas*). Koska piirteestä ei ole Porin seudulla myöskään tietääkseni tehty erityisen tarkkaa tutkimusta, onkin sitä tämän tutkielman puitteissa syytä tarkastella jo pelkästään puhuttujen keskustelujen, mutta myös kirjoitettujen keskustelujen kautta.

Toinen tarkasteltava sanastopiirre on siis jo edellä mainittu yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio. Porin seudun puhekielessä on tavallisesti katsottu *minä-* ja *sinä-*pronomien ilmevän muodossa *mää* ja *sää*, joskin Ahlaisten ja Reposaaren alueelta on havaittu vanhastaan myös muotoja *mä* ja *sä* (Eskola 1987: 204, Wiik 2006a: 270). Myös maallikot yhdistävät *mää-* ja *sää-*pronominit lounaismurteiden ja lounaisten välimurteiden alueelle (Mielikäinen & Palander 2014: 191).

Tarkastelen yksikön 1. ja 2. persoonan pronomineja aineistossani sekä perusmuodossa (*minä : mä(ä)*) että taivutettuna (*minu- : mu-*). Tämä on tarpeen, sillä sen avulla pystyn selvittämään, vaikuttaako pronomien taivuttaminen sen käyttöön yleis- tai puhekielistävästi. Kiinnostavaa on myös selvittää, ovatko porilaisnuoret edelleen vanhojen *mää-* ja *sää-*varianttien kannalla, vaikka *mä-* ja *sä-*pronominit ovat jo 2000-luvun alussa olleet yleistymään päin (Lappalainen 2001: 80).

2.4 Koodinvaihdosta ja sen funktioista

Seuraavassa tarkastelen koodinvaihtoa ja sen funktioita käsittelevää tutkimusta taustoittaakseni luvun 5 analyysiäni. Keskityn esittelemään aiempaan tutkimukseen (mm. Gumperz 1982, Eastman 1992, Myers-Scotton 1992, Blommaert 1997, Laanekask 2003, Lappalainen 2004, Kalliokoski 2009, Kovács 2009) nojaten, mitkä ovat koodinvaihdon juuret, millaisia koodinvaihdon tyyppejä ja rajoituksia on olemassa sekä millaisia tehtäviä koodinvaihdolla on puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa. Etenen siten, että aluksi käsittelen kielen variaatiota resurssina ja identiteetin rakentajana. Tämän jälkeen on tarkastelussa koodinvaihdon perimmäinen luonne, jonka yhteydessä otan myös kantaa koodinvaihdon ja lainautumisen käsitteiden väliseen suhteeseen. Tämän jälkeen käsittelen koodinvaihdon perustyypppejä puheessa ja kirjoituksessa ja lopuksi esittelen koodinvaihdon luonnetta yhtenä vuorovaikutuksen resurssina.

2.4.1 Kielen variaatio resurssina ja identiteetin rakentajana

Jotta koodinvaihtoa voisi ymmärtää, täytyy ensin ymmärtää kielen variaation luonnetta resurssina. Sociolinguistiikka on alusta saakka osoittanut, että kielellinen vaihtelu on aina luonnollista. Tästä seuraa se, että aivan samalla tavalla kuin teemme arkipäiväisiä asioita eri hetkillä hieman eri tavalla, käytämme myös kieltä eri hetkillä eri tavalla. Ihmisellä on siis olemassa kielellisiä *resursseja*, jotka muokkautuvat ja rakentuvat sosiaalisessa toiminnassa. (Mustanoja 2011: 66–67., ks. myös. Määttä 1999: 40–41., Hurtta 1999: 60., Chambers 1995: 13–14.)

Tutkijat määrittelevät resurssin käsitettä hieman eri tavoin, mutta nähdäkseni kaikki edustavat lopulta samaa ajatusmallia. Lehtonen (2015: 37–38) pitää kielen resurssia paikallista ja sosiaalista merkitystä kantavana, luovana kielellisenä mahdollisuutena, jota kielenkäyttäjät voivat käyttää tietynlaisen persoonan luomiseen ja itsensä asemointiin. Lappalainen (2004: 35, 52) taas puhuu resurssista välineenä, jonka avulla voi rakentaa vuorovaikutustilanteessa erilaisia diskurssi-identiteettejä.

Mantilankin (2004: 323, 335–336) mukaan kielenkäyttäjä voi poimia eri tilanteissa eri variantteja kielenkäyttöön ja rakentaa samalla identiteettiään, mutta toisaalta Lappalainen ja Vaattovaara (2005: 107) osin kritisoivat tätä näkemystä, eivätkä pidä esimerkiksi koodinvaihtoa eri tilanteissa välttämättä identiteetin rakentamisena sinänsä, vaan pikemminkin asennonvaihdoisena yhden identiteetin sisällä. Lappalainen ja Vaattovaara (mts.) myös painottavat kansanlingvistisen aineiston hyödyntämistä, kun pohditaan puhekielen käytön ja identiteetin suhdetta, koska kielenkäyttäjiltä

tullut tieto esimerkiksi siitä, minkälaisena jotakin yksittäistä puhekielen piirrettä pidetään, saattaa kertoa melko paljon siitä, miksi sitä myös käytetään jossakin tietyssä tilanteessa puheen lomassa, vaikka se ei välttämättä kuuluisikaan omaan normaaliin kielenkäyttöön.

Mustanoja (2011: 74, myös kuvio 4) pyrkii tekemään resurssin käsitteen osalta pesäeroa muihin menemällä yksilötasolle ja puhumalla ”yksilön henkilökohtaisesta resurssista”, mutta nähdäkseen tässä ei varsinaisesti ole eroa Lappalaisen (2004), Lehtosen (2015) ja Mantilan (2004) ajatteluun, sillä kaikissa on keskiössä se ajatus, että yksilöllä on käytössään useampia kielenpiirteitä yhtä aikaa, ja hän voi (tiedostaen tai tiedostamatta) valita niistä kielenkäyttönsä juuri sillä hetkellä sopivimman. Jos kielenkäyttäjän resurssiin kuuluu esimerkiksi suomen lisäksi englantia tai Porin seudun puhekielen lisäksi turkulaista puhekieltä, hän voi myös vaihtaa koodia sopivalla hetkellä suomesta englanttiin, turusta poriin ja takaisin.

Mantila (2004: 325–329.) jakaa suomalaisessa sosiolingvistiikassa perinteisesti tutkitut kielenpiirteet viiteen ryhmään sen mukaan, miten ne ovat lukuisien eri ajalta saatujen tutkimustietojen mukaan levittäytyneet maantieteellisesti, millainen niiden sosiaalinen variaatio on sekä millaisia kulttuurisia merkityksiä ne voisivat kantaa. Ensimmäisen ryhmän muodostavat yleiset ja neutraalit puhekielisyydet, joita käytetään laajasti ikä-, sukupuoli- ja sosiaaliryhmästä sekä maantieteellisestä sijainnista huolimatta. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi *i*-loppuisen diftongin jälkikomponentin kato (*sellanen*), *i*:n loppuheitto (*hyppäs*) sekä jotkin persoonapronominit (*se* 3. persoonan pronomini). Toisessa ryhmässä ovat maantieteellisesti laaja-alaiset piirteet kuten yleisgeminaatio (*hän tekkee*) ja švaavokaali (*kahavi*). Kolmannessa ryhmässä ovat yleistyvät puhekielen piirteet kuten *A*-loppuisen vokaaliyhtymän assimilaatio (*oikee*), *A*:n loppuheitto (*mist*), sekä kato yleiskielen *d*:n vastineena etenkin *h*:n jälkeisessä asemassa (*kaheksan*). Neljännessä ryhmässä ovat leimalliset maakuntapiirteet kuten pohjalaismurteiden vokaalienvälinen *h* (*kothiin*) ja viidennessä ryhmässä ovat elävät paikallisuudet, jotka saattavat olla yleistyviä, mutta ne sijoittuvat kuitenkin vanhastaan maantieteellisesti suppealle alueelle (esimerkiksi *mie*-pronomini).

Mantilan jaottelussa on tutkimukseni kannalta kiintoisaa se, eroaako esimerkiksi leimallisten maakuntapiirteiden ja maantieteellisesti laaja-alaisen piirteiden käyttö jotenkin WhatsApp-keskusteluissa ja puhutuissa keskusteluissa. Voisi esimerkiksi ajatella, että yleiset ja laaja-alaiset puhekielen piirteet siirtyvät helpommin myös kirjoitettuun keskusteluun kuin jotkin hyvin leimalliset piirteet. Tällaisen oletuksen voi perustaa siihen, että kirjoitettu kieli, vaikkakin vapaamuotoinen, on kuitenkin hieman vähemmän spontaania kuin puhe, jolloin esimerkiksi kouluopetuksessa heti alkuunsa ”rumina” tai erityisen ”murteellisina” karsitut piirteet voisivat jäädä helposti pois nimen-

omaan kirjoitetuista keskusteluista, mutta näkyä kuitenkin puheessa. Toisaalta mitkä tahansa piirteet voidaan ottaa vuorovaikutuksen resurssiksi tuottamaan sosiaalisia merkityksiä, joten ”rumana” pidetyn piirteen käyttämisellä niin puhutuissa kuin kirjoitetussakin keskustelussa saatetaan nimenomaan pyrkiä rakentamaan juuri tietynlaista – esimerkiksi ”junttia” – keskustelijaidentiteettiä tai jotakin keskustelullista funktiota (vrt. Piippo, Vaattovaara & Voutilainen 2016: 100–101, Raevaara 2015: 174–176).

Jos kieli hahmotetaan sosiaalisena toimintana, joka vaihtelee aina ajan ja paikan mukaan, kuten esimerkiksi Määttä (1999: 40) tekee, on selvää, että kielen vaihtelu pitää nähdä yhtenä sosiaalisen toiminnan resurssina. Sekä kielenkäyttötilanne että kielenkäyttäjän suhde omaan kieleensä ovat dynaamisia (Lappalainen 2004: 52, Määttä mts. 41, Eckert 2012). Tästä tarkoittaa sitä, että kielenkäyttäjät pystyvät muuntelemaan kieltään näiden dynaamisten tilanteiden sisällä sekä myös muokkaamaan tilanteita näitä valintoja tekemällä.

Chambers (1995: 177–178, ks. myös Hurttu 1999: 80–81) käyttää käsitettä *marché linguistique* ja esittää, että nämä kielelliset markkinat ohjaavat kohti standardisempaa puhetta, jonka parhaita käyttäjiä ovat kielen parissa työskentelevät. Käytännössä siis ne, joilla on käytössään parhaat resurssit menestyvät kielellisillä markkinoilla parhaiten. Nähdäkseni – ja kuten Hurttakin (mts.) huomauttaa – kielellinen standardi ei kuitenkaan ole aina avain menestykseen kielellisillä markkinoilla, vaan markkinoiden valttikortti määräytyy myös osin vallitsevan kontekstin mukaan. Jossain tilanteissa esimerkiksi korostettu murteen käyttö voikin johtaa onnistumiseen markkinoilla. Tämän taas voi mielestäni nähdä yhtenä syynä sille, miksi koodiakin vaihdetaan.

2.4.2 Koodinvaihdon käsite ja koodinvaihdon vuorovaikutukselliset juuret

Silloin, kun kaksi kieltä kulkee siis rinta rinnan esimerkiksi saman keskustelun, kirjeen tai muun kielenkäyttötilanteen sisällä, on kyse koodinvaihdosta. Useimmiten koodinvaihdoksi katsotaan siirtyminen kielestä toiseen, mutta myös vaihtelua saman kielen kahden eri kielimuodon – esimerkiksi yleiskielen ja puhekielen – välillä voidaan tietyin varauksin pitää koodinvaihtona (Myers-Scotton 1992: 19, Lappalainen 2004: 51).

Lappalaisen (2004) mukaan vaihtelua yhden kielen eri varieteettien ja tyylien välillä voi pitää koodinvaihtona silloin, kun ”puhujat itse orientoituvat niihin eri koodeina”. Näin ollen siis kaikki kahden eri kielen tai kielimuodon välinen vaihtelu samassa tilanteessa ei suinkaan ole koodinvaihtoa, vaan vain silloin, kun vaihtelulla on jonkinlaista merkitystä itse sosiaalisen kanssakäymisen

kanssa, on kyse koodinvaihdosta. Tällainenkaan eronteko ei kuitenkaan välttämättä riitä kaikissa tapauksissa erottamaan koodinvaihtoa koodien sekoittumisesta tai lainautumisesta. Eastman (1992: 1) onkin esittänyt, että yritys erottaa koodinvaihto, koodien sekoittuminen ja lainautumisen toisistaan on tuomittu epäonnistumaan, onhan koodinvaihto monikielisessä – tai monikielimuotoisessa – kanssakäymisessä enemmän tai vähemmän eräänlainen normi. Lainautumisen ja koodinvaihdon eroa – on sen erottaminen sitten mahdotonta tai ei – voi kuitenkin pyrkiä selittämään esimerkiksi frekvenssiperiaatteen kautta. Jos esimerkiksi samassa keskustelussa esiintyy sama toisen kielen tai kielimuodon sana tai ilmaus useita kertoja, on ilmiötä ehkä syytä pitää mieluummin lainautumisena kuin varsinaisena koodinvaihtona (Kovács 2009: 24–25). Esimerkiksi suomen ja englannin välisen koodinvaihdon ja lainautumisen rajanvetoa voi tällaisessa tilanteessa myös helpottaa esimerkiksi siten, että lainautumisena pidetään sanoja ja ilmauksia, joiden äänne- tai kirjoitusasu on mukautunut suomalaiseksi, kun taas englantilaisen äänne- tai kirjoitusasun mukaan tuotetut ilmaukset edustavat koodinvaihtoa (ks. esim. Kotilainen 2002: 208, Kovács mts. 25).

Koodinvaihdon määrittelyä hankaloittaa myös se, että koodinvaihto ei läheskään aina ole täydellistä, vaan koodinvaihtojakson aikana puheessa ja kirjoituksessa esiintyy herkästi sekaisin molempien kielten tai kielimuotojen piirteitä (Lappalainen 2009: 129). Lisäksi koodinvaihdon voi havaita niin fonologista ja morfologisista, sanastollisista ja syntaktisista sekä tavallisissa puhetilanteissa myös paralingvistisistä (ei-kielellisistä) piirteistä (Lappalainen 2004: 282–286). Tästä seuraa se, että esimerkiksi puhekielinen kielenkäyttäjä ei puhuessaan vaihda esimerkiksi äänne- ja muoto-
piirteiden osalta puhetyyliään suuntaan eikä toiseen, mutta hymyilevä tai nariseva ääni taikka äänenpainon täydellinen muuttuminen saattaa antaa vihjeen siitä, että kielenkäyttäjä on vaihtanut koodia.

Määritelläänkö koodinvaihto sitten ”vain” yksinkertaisena siirtymänä kielestä tai kielimuodosta toiseen tai monimutkaisemmin suhteessa lainautumiseen, on sen perusluonne joka tapauksessa aina sosiaalinen. Koodinvaihto näet on osa keskusteluihin välttämättä liittyvää yhteisöllisyyden ja yhteistyön periaatetta. Blommaertin (1997: 66, 68.) mukaan koodinvaihto syntyy juuri keskusteluun osallistuvien yhteistoiminnasta, ja juuri koodinvaihdon avulla keskustelun osallistujat rakentavat niin sosiaalisia suhteita toistensa välille kuin myös omaa, sosiaalista identiteettiään keskustelutilanteessa. Kuitenkin, tämän yhteistoiminnallisen funktion lisäksi koodinvaihdolla on myös negatiivinen puolensa; sitä voidaan käyttää myös esimerkiksi toisten keskustelijoiden poissulkemiseen tilanteesta, jos esimerkiksi joku keskustelukumppaneista ei hallitse kieltä, johon koodinvaihto tapahtuu, riittävän hyvin.

Edellä mainittu esimerkki poissulkemisesta on eräänlainen ääritapaus kahden eri kielen välisestä koodinvaihdosta. Suomen yleis- ja puhekielen välillä vaihtelemalla ei varmaankaan pystytäkövin herkästi sulkemaan ketään pois keskustelusta. Sen sijaan tiettyjen puhekielisten ja yleiskielisten piirteiden käyttämisellä tietyissä tilanteissa voi hyvinkin olla jokin vuorovaikutuksellinen tai laajemmin identiteettiä rakentava funktio.

Esimerkiksi Lappalainen (2004: 281) on havainnut, että keskusteluissa, joissa jompikumpi (esimerkiksi yleiskieli tai puhekieli) on selkeästi normi, toisin sanoen *matrisikieli*, kasaantuvat toisen kielimuodon variantit tiettyihin kohtiin, ja näillä siirtymillä toiseen kielimuotoon on yleensä jokin vuorovaikutuksellinen funktio. Toisaalta, jos jokin kielenpiirre toimii sosiaalisena indeksinä – eli se yhdistyy kielenkäyttäjien mielissä herkästi johonkin tiettyyn ryhmään – voi kyseistä kielenpiirrettä myös vuorovaikutuksessa hyödyntää kuvaamaan esimerkiksi tämän ryhmän stereotyyppistä edustajaa, ja piirteen käyttäjä voi rakentaa samalla sekä omaa että piirteeseen yhdistetyn kielenkäyttäjryhmän identiteettiä (Lehtonen 2014: 294). Näin ollen, jos ei-turkulainen puhuja tai kirjoittaja käyttää joitakin Turun seudun puhekieleen yhdistyviä piirteitä puheessaan tai tekstissään, eli toisin sanoen vaihtaa koodia aluepuhekielestä toiseen, voidaan olettaa, että kyseisten piirteiden käyttämisellä on jokin funktio itse keskustelutilanteessa (ks. luku Metaforisen koodinvaihdon funktioita).

Aina koodinvaihto ei vuorovaikutuksessakaan kuitenkaan ole helposti tulkittavissa jonkinlaisen keskustelijaidentiteetin rakentamiseksi. Esimerkiksi kielenoppimistilanteessa koodinvaihto kumpuaa herkästi vajavaisesta kielitaidosta, eli jos ”keskustelu ei yhdellä kielellä kulje, vaihdetaan toiseen” (Kalliokoski 2009: 314). Tällöin kyse on vajaata kielitaitoa paikkaavasta kommunikointistrategiasta, joka taas nähdäkseni liittyy keskustelujen yhteistoiminnan periaatteeseen; kun vieras-kielistä ilmausta, korvataan se (ainakin itselle) tutulla, jotta keskustelu voi taas jatkua normaaliin tapaan. Tämä ja kaikki muutkin edellä mainitut koodinvaihdot niin eri kielten kuin kielimuotojen välillä voivat katsoakseni tapahtua täysin tiedostettuna tai tiedostamatta (ks. myös esim. Mantila 2004: 323).

Koodinvaihtoa on tutkittu monesta näkökulmasta ja monitieteisesti eri metodeja hyödyntäen (Lappalainen 2004: 50). Olen jo edellä maininnut kiinnostuksen koodinvaihdon sosiaaliin ja vuorovaikutuksellisiin motiiveihin, sen toteutumiseen kielenoppimistilanteissa. Seuraavassa luvussa esittelen myös hieman koodinvaihdon rajoituksia, joka myös on aiheena kiinnostanut tutkijoita. Laanekask (2003: 54) puhuu tutkimuksen sociolinguivistisestä näkökulmasta, kun halutaan selvittää, mistä koodinvaihto vuorovaikutuksessa johtuu (edellä mainitut sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset motiivit), psykolinguivistisestä, kun halutaan selvittää kielellisen kapasiteetin vaikutusta koodinvaih-

toon (oppimistilanteet) sekä lingvistiksestä näkökulmasta, kun halutaan selvittää, missä kohdin lausetta koodinvaihto voi tai ei voi tapahtua (rajoitukset) tai onko kyse ylipäätään koodinvaihdosta vai sittenkin esimerkiksi lainautumisesta.

Nyt, kun koodinvaihdon sosiaalinen ja vuorovaikutuksellisen luonteen selittämisessä on päästy alkuun, on syytä paneutua tarkemmin siihen, miten erilaisia koodinvaihdon muotoja ja tutkimusnäkökulmia on aiemmassa tutkimuksessa pyritty jaottelemaan. Seuraavassa alaluvussa keskiössä ovat siis esimerkiksi laajat tilanteisen ja metaforisen koodinvaihdon käsitteet sekä hieman spesifimmät käsitteet kuten lauseiden välinen, lauseenulkoinen sekä lauseensisäinen koodinvaihto.

2.4.3 Koodinvaihdon tyyppejä ja rajoituksia

Koodinvaihtoa käsittelevässä tutkimuksessa on tavattu jakaa koodinvaihto kahteen päätyyppiin, tilanteiseen ja metaforiseen koodinvaihtoon (Kalliokoski 2009: 12, Lappalainen 2004: 51). Ensin mainitulla tarkoitetaan sellaista koodinvaihtoa, jossa käytetty kielimuoto vaihtelee sen mukaan, missä tilanteessa itse kielenkäyttäjä on. Näin ollen esimerkiksi teini-ikäinen saattaa käyttää isovanhempiensa kanssa erilaista kieltä kuin kavereidensa kanssa tai äidinkielenopettaja käyttää oppituntia pitäessään erilaista kieltä kuin keskustellessaan kotona perheensä kanssa. Sekä Lappalainen (mts.) että Kalliokoski (mts.) myös pitävät tilanteista koodinvaihtoa eräänlaisena diglossian erikoismuotona, sillä tilanteisessa koodinvaihdossa kyse on usein siitä, että samassa yhteisössä on käytössä useampi kieli tai kielimuoto, mutta eri kielimuotojen käyttö kytkeytyy usein tiettyihin tilanteisiin tai puhekumppaneihin.

Metaforisella koodinvaihdolla taas tarkoitetaan kielimuotojen vaihtelua saman tilanteen aikana ja samojen kielenkäyttäjien kesken (Kalliokoski 2009, Lappalainen 2004). Metaforisessa koodinvaihdossa eri kielimuotojen käyttäminen ei siis johdukaan enää itse tilanteesta tai puhekumppanista, vaan kyse on erilaisten vuorovaikutusfunktioiden hyödyntämisestä osana keskustelua. Juuri näitä funktioita esittelen seuraavassa alaluvussa (ks. Metaforisen koodinvaihdon funktioita). Keskeinen ero tilanteisen ja metaforisen koodinvaihdon välillä onkin se, että ensimmäisessä konteksti muovaa kielenkäyttöä ja jälkimmäisessä kielenkäyttö kontekstia (vrt. Lappalainen mts.).

Kalliokoski (2009: 12) pitää jaottelua tilanteiseen ja metaforiseen koodinvaihtoon yksinkertaisuutena, mitä se varmasti tavallaan onkin, sillä erilaisia koodien sekoittumisen lajeja on erotettavissa pilvin pimein. Kuitenkin jaottelu laajempaan ja spesifimpään koodinvaihtoon on mielestäni varsin tarpeellinen, sillä se selkeyttää jo entistään hajanaista ja monia eri määritelmiä sisältävää monikielisen vuorovaikutuksen tutkimusta katsoakseni varsin kuvaavasti.

Mielestäni on kuitenkin mietittävä, voiko tilanteista koodinvaihtoa pitää samalla tavalla koodinvaihtona kuin metaforista koodinvaihtoa. Nimittäin, jos koodinvaihdon katsotaan kumpuavan monikielisestä tai -kielimuotoisesta vuorovaikutuksesta, voiko tilanteista koodinvaihtoa – jossa siis tilanne tai keskustelukumppani jo ennalta määrittää puhettavan – pitää itse asiassa koodinvaihtona, vaikka kielenkäyttäjä käyttäisikin toista kielimuotoa kuin yleensä, jos kielten tai kielimuotojen välinen vaihtelu jää itse tilanteessa jopa kokonaan puuttumaan. Toisaalta puhuminen koodinvaihdosta tässäkin yhteydessä on perusteltua, sillä vaikka tilanne tai puheikumppani ennalta määrittäisikin sen, miten missäkin tilanteessa puhutaan, on tämänkaltaisenkin vaihtelun taustalla katsoakseni sama, edellä esitelty sosiaalinen ja vuorovaikutuksellinen perusta.

Laajan tilanteinen–metaforinen-jaottelun lisäksi koodinvaihtoa voidaan luokitella myös kieliopillisten rakenteiden kautta. Kovácsin (2009: 27.) mukaan koodinvaihto voidaan jakaa lauseiden väliseen, lauseenulkoiseen ja lauseensisäiseen koodinvaihtoon. Lauseiden välinen koodinvaihto tapahtuu esimerkiksi siten, että kielenkäyttäjä sanoo ensiksi kokonaisen lauseen tai virkkeen puhekielillä, vaihtaa sitten toisen lauseen ja virkkeen ajaksi yleiskieleen ja palaa sitten jälleen takaisin puhekielen. Tällöin myöskään eri lauseissa olevien eri kielimuotojen kieliopit eivät vaikuta toisiinsa. Esimerkiksi kielenkäyttäjä voisi siis sanoa kuten esimerkissä (a):

(a) *No, you can't get it.* Ei kun ne, ne niinku ne tappaa. (Kovács 2009: 27)

Lauseenulkoisesta koodinvaihdosta taas on kyse esimerkiksi silloin, kun kielenkäyttäjä käyttää englanninkielistä keskustelupartikkelia suomenkielisen lauseen seassa kuten esimerkissä (b). Tällöinkään yleensä eri kielimuotojen kieliopit eivät vaikuta toisiinsa (Kovács 2009: 28).

(b) *Anyhow*, se kävi sitten niin että kun nämä menivät sinne [...] (Kovács 2009: 28)

Lauseensisäisessä koodinvaihdossa vieraat ainekset taas tulevat matriisikielisen lauseen sisään (Kovács mts. 28). Tällöin myös eri kielimuotojen kieliopit saattavat sekoittua kuten esimerkissä (c), jossa englanninkielisen sanan *football* perään asettuu suomen partitiivin (puhekielinen) tunnus:

(c) Talven aikaan ne pelaa *football*-i-a. (Kovács 2009: 29)

Koodinvaihdon rajoituksille on 1970-luvulta lähtien yritetty kehittää teorioita, mutta niiden perimmäisenä ongelmana on ollut se, että joissakin kielipareissa hyvin toimivat rajoitusteoriat kumoutuvat melko helposti, jos kielipareja vaihdetaan. Esimerkkejä koodinvaihdon rajoituksista ovat muun muassa vapaan morfeemin rajoitus, ekvivalenssirajoitus sekä hallintarajoitus, joista viimeksi

mainittua on jopa aluksi pidetty universaalina, mutta lopulta sillekin on löydetty jonkin verran vastaesimerkkejä (Kovács 2009: 30–33, 37). Näin ollen tällä hetkellä olemassa olevien rajoitusteorioiden soveltaminen tutkimuksessa ei välttämättä ole erityisen antoisaa tai yleistettävää, mutta laajojen ja monta kieltä kattavien aineistojen kanssa saattaisi katsoakseni olla mahdollista pyrkiä selvittämään, voisiko maailman kielten välisestä koodinvaihdosta löytyä edes yksikin yleispätevä rajoitus.

Vapaan morfeemin rajoituksessa on kyse siitä, että vain vapaat morfeemit voivat esiintyä koodinvaihdossa. Ekvivalenssirajoituksen mukaan taas koodinvaihto voi tapahtua vain sellaisissa kohdissa, joissa koodinvaihtoon osallistuvien kielten tai kielimuotojen rakenteet ovat samanlaisia, jolloin kummankaan kielimuodon kielioppi ei häiriinny (Kovács 2009: 30–31). Ekvivalenssirajoitus sopii kuitenkin parhaiten kuvaamaan juuri rakenteeltaan jo valmiiksi hyvin samankaltaisten kielten (esim. suomi ja viro, italia ja espanja) koodinvaihdon rajoituksia, jos niitäkään. Sen sijaan rakenteeltaan hyvin erilaisten kielten koodinvaihtoa sillä ei pysty välttämättä erityisen hyvin kuvaamaan (ks. Kovács mts. 31).

Hallintarajoituksen mukaan taas koodinvaihtoa ei voi esiintyä, jos lauseen erikielimuotoiset osat ovat hallintasuhteessa toisiinsa. Näin ollen esimerkiksi predikaattiverbin ja objektin välillä ei voi tapahtua koodinvaihtoa muuta kuin harvoissa poikkeustapauksissa, sillä predikaatti hallitsee objektia. Jos tällaisten osien välillä kuitenkin tapahtuu koodinvaihto, tarvitsee vieraskielisen aineksen saada matriisikielestä jonkinlainen tunnusmerkki, selittävä lisä, esimerkiksi suomen *paljon*, *tämä* tai *tuo*. Kuitenkin, tällaisia tunnusmerkittämiä koodinvaihtoja tapahtuu myös paljon, joten hallintarajoitustakaan ei voi pitää mitenkään yleispätevänä, minkä vuoksi onkin siirrytty puhumaan rajoitusherkkyydestä varsinaisen säännön sijasta. (Kovács 2009: 32.) On koodinvaihdolla sitten universaaleja rajoituksia tai ei, käsittelen kuitenkin seuraavassa luvussa niitä mikrotilanteita, joissa (metaforinen) koodinvaihto herkästi tapahtuu.

2.4.4 Metaforisen koodinvaihdon funktioita

Lappalaisen (2004: 292) mukaan ”koodin valinta määräytyy tilanteen tai siihen liittyvän toiminnan mukaan”. Tällä tarkoitetaan sitä, että koodinvaihdolla on lähestulkoon aina useampia funktioita riippuen tilanteesta ja tulkinnasta. Yleensä koodinvaihdolla pyritään kuitenkin luomaan kontrasti edellisen ja seuraavan tilanteen välille erilaisten siirtymien avulla. Näitä siirtymiä ovat muun muassa siirtyminen toiminnasta, topiikista tai roolista toiseen. Samoin koodinvaihtoa esiintyy yleis- ja puhekielen välillä myös sitaatin autenttisuuden ja moniäänisyyden merkinä sekä osoituksena siirtymisestä

hypoteettiseen maailmaan tai moodista toiseen. Lisäksi koodinvaihtoa esiintyy Lappalaisen aineistossa myös niin sanottujen ongelmallisten toimintojen (kuten erimielisyys tai itsensä kehuminen) yhteydessä.

Lappalaisen jaottelu perustuu osin Gumperzin (1982) jaotteluun. Gumperz (mts. 75– 84) on nostanut esiin koodinvaihdon aiheuttajina muun muassa sitaatin esittämisen (*quotation marking*), vastaanottajan tarkentamisen (*addressee specification*), huudahduksen tai välihuomautuksen (*interjection*), toistamisen (*reiteration*) sekä viestin täsmentämisen (*message qualification*). Myös muut tutkijat ovat Gumperzin pohjalta tehneet lukuisia erilaisia listauksia koodinvaihdon funktioista, jotka sinänsä tarjoavat hyvät raamit ilmiön tutkimiselle, mutta monia niistä on pidetty huonosti kuvailtuina, ja monen niistä on myös katsottu sekoittelevan liiaksi kielellisten rakenteiden ja varsinaisten funktioiden kuvausta, eikä niiden avulla ole välttämättä kovin hyvin saatukaan selitettyä, miksi koodi lopulta vaihtuu ja mikä tehtävä vaihtumisella on itse keskustelussa (Nilep 2006: 10). Pidän kuitenkin Lappalaisen aiemmin esiteltyä jaottelua varsin pätevänä myös tätä kritiikkiä vasten, koska se perustuu nimenomaan keskustelullisille lähtökohdille eikä myöskään sekoittele keskustelullisten funktioiden sekaan interjektion kaltaisia kielellisiä rakenteita.

On huomattava, että Lappalaisen aineistossa – kuten koodinvaihdossa yleensäkin – siirtyminen on harvoin täydellistä. Puhekielestä yleiskieleen siirtyessä ongelmana on usein se, että puhekieli ikään kuin ”tunkeutuu läpi” puheeseen tai kirjoitukseen, koska puhuja tai kirjoittaja ei hahmotse yleiskielistä koodia tarpeeksi vankasti. Joskus myös useamman keskustelijan tilanteissa yhden henkilön koodinvaihto saa aikaan sen, että muutkin vaihtavat koodia. (Lappalainen 2004: 284, 289.)

Laanekask (2003: 55–56) on luokitellut koodinvaihdon funktioita hyvin erilaisella tavalla kuin Lappalainen. Hän erottaa toisistaan kuusi erilaista funktiota. Referentiaalisella funktiolla tarkoitetaan sitä, että kieliyhteisön tilanteen mukaan joistain asioista on tapana puhua toisella, joistain taas toisella kielellä. Koodinvaihdon perimmäinen syy on referentiaalisessa funktiossa se, että tietty ilmaisua ei välttämättä ole kuin toisessa kielessä, jolloin sitä on käytettävä.

Direktiivinen koodinvaihto taas tarkoittaa sitä, että pyritään saamaan keskustelukumppani käyttämään haluttua kieltä tai mahdollisesti saadaan salattua joltain keskustelukumppanilta jokin asia, koska tämä ei ymmärrä kieltä, johon muut keskustelijat vaihtavat. Ekspressiivisellä funktiolla taas kielenkäyttäjä ilmaisee jotain itsestään. Näin hän voi esimerkiksi ilmaista kuulumista johonkin ryhmään tai vaikkapa empatiaa keskustelukumppania kohtaan. (Laanekask 2003: 58–59.)

Laanekaskin (2003: 59) mukaan faattisella koodinvaihdolla pyritään ylläpitämään kontaktia keskustelun osapuolten välillä. Sillä esimerkiksi voidaan luoda yhteisymmärrystä tai viestittää sä-

vyn vaihtumisesta. Metalingvisticalla koodinvaihdolla taas viitataan suoraan käytettyyn kieleen (Laanekask mts. 62). Poeettisesta funktiosta on taas kyse silloin, kun erikielisen osuuden on tarkoitus tuottaa ”esteettistä mielihyvää” tai kun koodinvaihtojakso on esimerkiksi humoristinen tai satirinen (Laanekask mts. 63).

Lappalaisen ja Laanekaskin funktiot ovat osittain päällekkäisiä, osittain hyvin kaukana toisistaan, mikä johtunee osin siitä, että Lappalaisen keskusteluaineisto on yksikielinen, ja vaihtelu tapahtuu yleis- ja puhekielen välillä, kun taas Laanekaskin kirjeaineistossa vaihtelu on kaksikielistä viron ja saksan välillä. Erityisesti direktiiviselle funktiolle on hankala löytää laukaisijaa yksikielisestä aineistosta, koska puhekielen ja yleiskielen välillä vaihteleva tuskin jättää ketään keskustelun ulkopuolelle, eikä oman äidinkielen normitetun muodon käyttäminen välttämättä ohjaa niin herkästi siirtymään puhekielestä siihen. Monikielisessä tilanteessa, jossa toinen vuorovaikutustilanteen osallistujista aloittaa vieraalla kielellä, on nähdäkseni huomattavasti todennäköisempää siirtyä käyttämään samaa, vierasta kieltä, jos sen vain osaa.

Sen sijaan esimerkiksi Laanekaskin poeettinen funktio on nähdäkseni hyvin samanlainen kuin Lappalaisen moodista toiseen siirtyminen, ja faattinen sekä ekspressiivinen funktio ovat hyvin samanlaisia erityisesti topiikista tai keskusteluroolista toiseen siirtymisen funktioiden kanssa. Luvussa 5 selkeytän funktioiden moninaista luetteloa nostamalla esiin esimerkkejä niin puhe- kuin viestiaiaineistostakin. Nojaan funktioiden nimissä nimityksissä lähinnä Lappalaisen jaotteluun, sillä perinteisestä keskustelusta kumpuavat funktioiden rajaukset ja nimitykset sopivat mielestäni kuvaamaan esimerkkitapauksiani paremmin kuin Laanekaskin vastaavat. Lisäksi Lappalainen kuvaa funktioillaan nimenomaan yleis- ja puhekielen välistä koodinvaihtoa, mikä myös – kuten mainittu – on myös oman työni päälähtökohta.

3 WHATSAPP-KESKUSTELUJEN RAKENTEESTA

Analysoin tässä luvussa WhatsApp-keskustelujen rakennetta suhteessa puhuttuihin keskusteluihin käyttäen apunani keskustelunanalyysin menetelmiä (Tainio 1997b). Tavoitteenani ei ole pyrkiä laajoihin yleistyksiin WhatsApp-keskustelulle tyypillisistä piirteistä, vaan pikemminkin tuoda aineistoesimerkkien avulla esiin muutamia keskeisiä eroja ja yhtäläisyyksiä WhatsApp-keskustelujen ja puhuttujen keskustelujen välillä.

Tarkastelen WhatsApp-keskustelujen rakennetta lyhyesti vuorottelu-, sekvenssi- ja korjausjäsennyksen sekä osallistumiskehikon näkökulmasta. Tähän ratkaisuun olen päätenyt siksi, että juuri kolme edellä mainittua jäsennyksen muotoa on nostettu toistuvasti esiin aiemmassa kirjallisuudessa, ja ne antavat myös hyvän kokonaiskuvan siitä, miten keskustelut toimivat (Hakulinen 1997a). Hakulisen (1997a: 16) sanoin ”keskustelu hahmottuu vuorottelunormien jaksoiksi eli sekvensseiksi, joihin puhujat ovat suuntautuneet eli orientoituneet; vuorotteluun on samalla sisäänrakennettu korjauksen mahdollisuus. Nämä kolme samanaikaisesti vaikuttavaa jäsennystä ovat nimenomaan kaiken vuorovaikutuksen olemassaolon edellytyksiä, ja niistä muodostuu se tausta, jota vasten keskustelijat tulkitsevat toisiaan.” Osallistumiskehikon käsite, johon keskityn viimeiseksi, taas on tarkastelussa siksi, että sen avulla päästään käsiksi keskusteluja muovaaviin konteksteihin sekä niiden seurauksena alati muutoksessa oleviin keskustelijoiden identiteetteihin (Hakulinen 1997a: 17).

3.1 Havaintoja vuorottelujäsennyksestä

Vuorottelujäsennyys perustuu sille ajatukselle, että vuorotellen toimiminen on yksi keskeisistä sosiaalisen toiminnan muodoista. Näin ollen esimerkiksi niin pesäpallolla kuin ihmisten välisillä keskusteluilla on omat vuorottelusääntönsä, joita tilanteessa olevien on soveliasta noudattaa. Säännöt eivät kuitenkaan ole mitään ennalta määrättyjä ja kirjattuja, vaan pikemminkin yhteistoiminnan kautta sisäistettyjä. (Hakulinen 1997b: 32–33.)

Keskeinen vuorottelujäsennyksen havainto on Hakulisen (1997b: 34) mukaan se, että keskustelun vuorottelu on sujuvaa; jos ei, syntyy keskustelijoiden välille häiriöitä. Samoin keskeistä on se, millaisia (rakenteeltaan ja sisällöltään) vuorot ovat, miksi juuri tietynlainen vuoro esitetään juuri tietyssä kohdassa sekä miksi ja millä tavoin vuorot vaihtuvat (Hakulinen 1997b: 35). Seuraavaksi esitelen havaintojani tämänkaltaisista seikoista WhatsApp-keskusteluissa.

Puhutuissa keskusteluissa vuoro voi koostua yksittäisestä sanasta, äännähdyksestä, lauseesta tai useammasta lauseesta. Näin ollen vuoroa ei voi määritellä minkään edellä mainitun perusteella, vaan pikemminkin yhden vuoro katsotaan alkavan silloin, kun puhuja aloittaa puheensa, ja loppuvan silloin, kun puhuja lopettaa puheensa, ja seuraava puhuja saa puheenvuoron. (Hakulinen 1997b: 37.) Vuoro voi siis käytännössä olla kuinka pitkä tahansa.

WhatsApp-keskusteluissa yhden vuoron voisi nopealla vilkaisulla katsoa koostuvan yhdestä viestistä, joka – puhutun vuoron tapaan – voi olla yksi sana, lause, hymiö tai useampi lause. Tilanne ei kuitenkaan ole aivan näin yksioikoinen. Aineistossani näet on useita esimerkin (1) kaltaisia tilanteita, joissa samalta kirjoittajalta tulee monta – usein yhden tai kaksi sanaa sisältävää – viestiä, jotka näyttäisivät jatkavan samaa ajatusta.

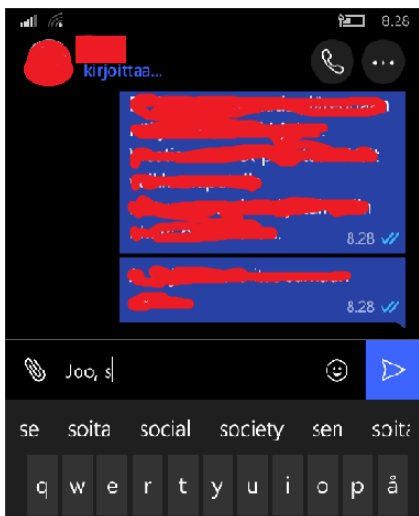
Esimerkki (1)

- 01 Petteri: Ja sit enne 21 päivää
- 02 Susanna: VITU JUTTA
- 03 Petteri: Lähen 22.10 epsanjaa
- 04 Jutta: mitä enne 21
- 05 **Susanna: MITÄ**
- 06 **Susanna: Kenen kanssa s**
- 07 Jutta: Aha lomalle
- 08 Susanna: Ja kui pitkäks aikaa
- 09 Jutta: Epistä
- 10 Susanna: Sillo o syysloma koulust
- 11 Susanna: Ainii
- 12 Jutta: Ai muutat sin
- 13 **Susanna: Niide**
- 14 **Susanna: Futis**
- 15 Petteri: 5 pv
- 16 **Susanna: Junnujen kans**
- 17 Petteri: Junnuje kaa
- 18 Petteri: Reenileiri

Esimerkissä (1) Susanna alkaa kysellä Petteriltä, kenen kanssa hän on lähdössä ”epsanjaan”. Viesti 1 sisältää pelkästään kokonaan isoilla kirjaimilla kirjoitetun kysymyksen *MITÄ*, mutta sama vuoro näyttäisi jatkuvan heti seuraavassa viestissä 2, jossa kysely jatkuu. Koska viestit jatkavat mielestäni samaa ajatusta, Susannan vuoron voi katsoa vaihtuneeksi vasta, kun Jutan vuoron (viesti 7)

Aha lomalle alkaessa (vrt. Hakulinen 1997b: 37). Tilanne on mielestäni sama, kun Susanna muistaa, kenen kanssa Petteri on lähdössä matkalle. Susannan saman ajatuksen osat *Niide*, *Futis* ja *Junnujen kans* ovat kaikki eri viestissä, mutta muodostavat katsoakseni kuitenkin yhden vuoron, joka päättyy vasta, kun Petteri toistaa viestissä 17 lähtevänsä ”junnujen kaa” matkalle.

Jälkimmäisessä tilanteessa on huomionarvoista myös se, että Petterin vastaus (5 pv) Susannan aiemmin esittämään kysymykseen (*Ja kui pitkäks aikaa*) ehtii Susannan *Futis*- ja *Junnujen kans*-viestien väliin. Tässä on katsoakseni kyse WhatsApp-keskustelujen vastineesta puhuttujen keskustelujen päällekkäispuhunnalle, joka voi ilmetä esimerkiksi siten, että puhujat aloittavat vuoronsa yhtä aikaa tai puhuvat osan vuoroistaan limittäin (Hakulinen 1997b: 48–49). Koska WhatsApp-keskusteluissa osallistujat eivät ole toisiinsa yhteydessä fyysisesti, puhuttujen keskustelujen kaltaista päällekkäisyyttä ei voikaan tapahtua. Sen sijaan osallistujat voivat kirjoittaa samaan aikaan (ks. kuva 1) jopa täysin eri asiaa käsitteleviä viestejä, jotka sitten ilmestyvät ruudulle toisten osallistujien nähtäväksi samanaikaisesti, eivätkä – vaikka ovatkin sijoittuneet peräkkäin – näytä liittyvän toisiinsa mitenkään, kuten edellä mainitussa esimerkissä juuri tapahtuu.

Kuva 1. Samanaikainen kirjoittaminen ja ennakoiva teksti WhatsAppissa.

Samanaikainen kirjoittaminen voi aiheuttaa myös sen, että keskeyttäminen ilmenee WhatsApp-keskusteluissa omanlaisellaan tavalla. Siinä missä puhutussa keskustelussa toinen osallistujista voi väärässä kohtaa vuoronsa aloittamalla keskeyttää toisen vuoron kesken sanan tai lauseen (vrt. Hakulinen 1997b: 49), WhatsApp-keskusteluissa tällaiset keskeneräiset vuorot eivät välttämättä päädy toisten näkyville ja siten osaksi keskustelua. WhatsApp-keskusteluissa keskeyttäminen voikin katsoakseni tapahtua vain siten, että jos kirjoittaja huomaa toisen

keskustelutoverinsa kirjoittavan (kuvan 1 ylälaidan tieto *Kirjoittaa*), voi hän keskeyttää kirjoittamisensa ja odottaa, että keskustelutoverin viesti ilmestyy ruudulle, kirjoittaa sitten viestinsä valmiiksi ja lähettää sen sitten osaksi keskustelua.

Vuorojen vaihtuminen tapahtuu puhutuissa keskusteluissa kolmen säännön nojalla (Hakulinen 1997b: 45–46). Nämä säännöt taas saavat aikaan sen, että keskusteluissa vuorot vaihtuvat pääosin sujuvasti ja ilman mainittavia häiriöitä. Ensinnä vuoro voi vaihtua siten, että puhuja itse osoittaa sen, jonka ”oikeus ja velvollisuus” on ottaa vuoro seuraavaksi. Toiseksi vuoro voi vaihtua niin, että jos seuraavaa puhujaa ei ole osoitettu, ensimmäisenä suunsa auki saava voi ottaa vuoron itselleen. Kolmas vaihtoehto on, että vuorossaolija itse jatkaa vuoroaan, jos seuraajaa ei ole valittu tai se ei valitse itse itseään.

WhatsApp-keskusteluissa näyttäisi olevan aineistoni perusteella mahdollista, että vuoro vaihtuu kaikilla kolmella tavalla. Jo edellä esitellystä esimerkistä (1) voi havaita osoituksia siitä, että nopein ottaa vuoron, jos seuraavan vuoron ottajaa ei ole kunnolla osoitettu. Esimerkissä Susanna yrittää kysellä Petteriltä kenen kanssa ja kuinka pitkäksi aikaa tämä on lähdössä matkalle, mutta koska Petteri ei heti ole vastaamassa, ehtii Jutta kummallakin kerralla nappaamaan vuoron itselleen viestittämällä ensin *Aha lomalle* ja myöhemmin *Epistä*.

Esimerkissä (2) taas vuoro siirtyy Allilta halutulle vastaanottajalle, eli Aapolle kysymyksen kautta. Kysymys onkin Hakulisen (1997b: 46) mukaan hyvin tyypillinen tapa siirtää vuoro juuri jollekin tietylle vastaanottajalle.

Esimerkki (2)

01 Alli: Ootteks te aapo verottomil vappuviinoil XDDDD
 02 Aapo: Juu täällähäh me
 03 Alli: Voi juku(itkunauru) (itkunauru) (itkunauru)

Koska WhatsApp-keskusteluissa sitä, jolle kysymys esitetään, ei pystytä kasvokkaisen keskustelutilanteen tapaan osoittamaan esimerkiksi katseella (vrt. Seppänen 1997: 170–176), täytyy seuraavan vuoron saaja osoittaa selvästi, kuten Alli tekee mainitsemalla Aapon viestissään nimeltä. Jos niin ei käy, täytyy osallistujien katsoakseni päätellä puhuteltu kontekstista, mistä saattaa helposti seurata sama tilanne kuin esimerkissä (1), jossa Petteri ei heti vastaa Susannalle, ja Jutta ehtii nappaamaan vuoron itselleen.

Tilanteita, joissa vuorossaolija itse jatkaa vuoroaan edellisen vuoron päätyttyä, on myös WhatsApp-viesteissä. Esimerkissä (3) Alli esittää ensin kysymyksen koko porukalle, mutta koska ei

heti saa vastausta, hän ottaa vielä uuden vuoron, jossa esittää ”uhkauksia” niille ryhmän jäsenille, jotka eivät suostu hänen ehdotukseensa. Vasta tämän uhkailun jälkeen vuoro vaihtuu, kun Jutta alkaa – todennäköisesti humoristisesti – tukea Allin uhkailuja.

Esimerkki (3)

01 Alli: Terve kyrvät. Lauantaina sit Helsinkii, am I right?

02 Alli: Vedän päähä jokast joka ei tuu seuraavaks ku nähään eli

03 KESÄLLÄ

04 Jutta: XDD what she said

WhatsApp-keskustelut muistuttavat puhuttuja keskusteluja paitsi vuorottelujäsenyyksen, myös vuorojen rakenteen puolesta. Nimittäin monessa tilanteessa näyttäisi siltä, että usein vuorojen alkuun sijoittuvat partikkelit, puhuttelusanat ja huomionkohdistimet, joiden avulla keskustelijat osoittavat, miten oma vuoro liittyy edelliseen vuoroon, näyttäytyvät samanlaisissa tehtävissä myös WhatsApp-keskusteluissa kuin puhutuissa keskusteluissa (vrt. Hakulinen 1997b: 43–44).

Esimerkki (4)

01 Jutta: Tulkaa suoraa sit tän riikaampie saaree

02 Jutta: (sädekehä) (sädekehä)

03 Aapo: Juu jos löydetää

04 Jutta: Niimpä!!

05 Aapo: Taksimatmaks taitaa men

06 Alli: Kampist vaa raitsikka ja jäätte huutokonttoril

07 Jutta: Haha xd X ja Y ratikka tulee suoraa melkee meil

08 Jutta: **Ja** silt puolelt katu mis on kamppi xd

09 Aapo: **No** mu suuntavaisto o porissaki sekasi et vaikeet voi ol

Esimerkissä (4) Jutta osoittaa ensin jatkavansa omaa vuoroaan aloittamalla viestinsä *Ja silt puolelt katu mis on kamppi xd* sanalla *Ja*. Kun Aapo saa oman vuoronsa hän aloittaa sanalla *No* ja osoittaa sitä kautta oman vuoronsa olevan jatkoa aiemmalle keskustelulle (vrt. Hakulinen 1997b: 44–45). Samanlainen tehtävä näyttäisi olevan myös esimerkissä (5) sanaparilla *Nii kato Jutan* viestissä:

Esimerkki (5)

01 Jutta: Tulkaa tän europaa pelaa aliast hompit (musta naama)

02 Susanna: Öö en
 03 Jutta: Arvasin senki ilonpilaaja):
 04 Susanna: (itkunauru)
 05 Alli: On my way!
 06 Susanna: Vitu alli xD
 07 Alli: XDD
 08 Aapo: Onko britit otettu haltuu?
 09 Jutta: **Nii kato** susanna alli pystyy tulee briteist mut sä et
 10 vaasast et kiva
 11 Jutta: (itkunauru)

3.2 Havaintoja sekvenssijäsennyksestä

Sekvenssijäsennyksen lähtökohtana on ajatus siitä, että ihmisten välinen vuorovaikutus (eli esimerkiksi keskustelut) on ”rakenteellisesti järjestäytynyttä”, joten se näin ollen myös noudattaa sekventiaalista rakennetta, eli se muodostuu useista toisiinsa kytkeytyvistä jaksoista. Näin ollen keskustelun jokaisen vuoron ajatellaan olevan jotenkin kytköksissä edelliseen, ja tietynlaisille vuoroille voi siis käytännössä odottaa tietynlaisia seuraajia. Jos vuorojen välillä oleva kytkös on erittäin vahva ja konventionaalinen, kutsutaan vuoroja vieruspareiksi. (Raevaara 1997: 75.)

Lähestynkin WhatsApp-keskustelujen sekventiaalisuutta nimenomaan näiden vierusparien kautta. Puhutuissa keskusteluissa tyypillisiä vieruspareja ovat muun muassa tervehdys ja vastatervehdys, kysymys ja vastaus, pyyntö ja suostuminen tai kieltäytyminen, tarjous/kutsu ja hyväksyminen tai torjuminen, kannanotto ja samanmielisyys tai erimielisyys sekä moite/syytös ja kiistäminen tai myöntäminen (Tainio 1997a: 93–94). Lähes kaikista edellä mainituista löytyy esimerkkejä myös WhatsApp-keskusteluaineistostani, mikä näyttää vuorottelujäsennyksen tapaan kertovan siitä, että WhatsApp-keskusteluilla ja puhutuilla keskusteluilla on paljon yhteistä. Seuraavaksi esittelen muutamia esimerkkejä WhatsApp-keskustelujen vieruspareista.

Huomionarvoista on, että aineistossa ei ole tervehdyksen ja vastatervehdyksen muodostamia vieruspareja, vaikka juuri ne ovat puhutuissa keskusteluissa selkeimpiä vierusparien muodostajia (Raevaara 1997: 76). Tervehdykset ovat ylipäänsä WhatsApp-keskusteluissa aika harvassa, ja jos niitä esiintyy, niihin ei kuitenkaan vastata tervehdyksellä (ks. esimerkki 6) edellisessä alaluvussa ja esimerkki 10 tässä luvussa).

Tämä tervehtimättömyys johtunee siitä, että osallistujat ovat periaatteessa koko ajan toistensa tavoitettavissa WhatsAppin välityksellä, joten ryhmän jäsenet eivät ehkä katso tarpeelliseksi terve-

tiä toisiaan. Edellä mainituissa esimerkeissä (6) ja (10) esitetyt tervehdyksetkin näyttävät toimivan samanlaisessa tehtävässä; kummassakin viestissä, jossa tervehdys on mukana, nostetaan keskustelu esiin pidemmän tauon jälkeen, sekä myöskin esitetään jonkinlainen tarjous tai kutsu siitä, että ryhmän jäsenet voisivat tavata toisensa fyysisesti.

Kysymyksen ja vastauksen muodostamia vieruspareja sen sijaan esiintyy WhatsApp-keskusteluissa runsaasti. Ne ovat tavallisia myös puhutuissa keskusteluissa, joskin huomionarvoista on se, että läheskään aina kysymystä ei seuraa vastaus, ja joskus kysymyksen (vierusparin etujäsen) ja vastauksen (jälkijäsen) väliin mahtuu myös muita keskusteluvuoroja (välijäseniä) (Raevaara 1997: 76, 78–79). Jälkimmäisen kaltainen tilanne on myös esimerkissä (6).

Esimerkki (6)

- 01 Aapo: ***Onko britit otettu haltuu?***
 02 Jutta: Nii kato susanna alli pystyy tulee briteist mut sä et
 03 vaasast et kiva
 04 Jutta: (itkunauru)
 05 Alli: Siel sais Pasi dominoid taas neljä muskettisoturis kans
 06 Jutta: Ei vittu olin jo unohtanu XDDDDDD
 07 Alli: ***Juu mä omista tän mesta jo*** XD en tiä mut tääl poltella
 08 ihan vittu koko ajan
 09 Alli: XDDDD

Esimerkissä (6) Aapo esittää kysymyksen, jota ei eksplisiittisesti ole kohdistettu kenellekään, mutta puhuminen briteistä antaa vihjeen, että kysymys on esitetty Allille, joka vastikään on muuttanut Britanniaan. Alli ja Jutta kuitenkin käyvät kysymyksen ilmestymisen jälkeenkin vielä hetken toista keskustelua, kunnes Alli viimein vastaa Aapolle omistavansa *tän mesta jo*. Kysymys siis lopulta saa vastauksen, vaikkakin useamman vuoron jälkeen. Huomattavaa tässä on se, että Aapo ei vastauksen puuttumisesta huolimatta lähde johdattelemaan Allia kohti kysymystä, kuten puhutuissa keskusteluissa usein tällaisissa tilanteissa käy (Raevaara 1997: 81), vaan välijäsenet muodostuvat toisesta, päällekkäisestä keskustelusta. WhatsApp-keskusteluissa ei mielestäni olekaan välttämätöntä tarvetta esimerkiksi kysymyksen toistamiselle, koska kysymys jää esittämisen jälkeen ryhmään kaikkien nähtäville.

Toinen tyypillinen vieruspari WhatsApp-keskusteluissa näyttäisi olevan tarjouksen ja sen hyväksymisen tai torjumisen muodostama. Esimerkissä (7) Jutta kutsuu ryhmän jäsenet pelaamaan ”beerbongii” Helsinkiin. Osa ryhmän jäsenistä vastaa eri tavoin myöntävästi, mutta toiset joutuvat

kieltäytymään. Hekin toki käyttävät siihen erilaisia kielellisiä keinoja.

Esimerkki (7)

- 01 Jutta: **MORO! Me pasi kans tämmöst visioitii, että tulkaa ens**
 02 **vklp kaikki stadii pelaa jätkäsaaree beerbongii ja sit**
 03 **johonki yöhö**
 04 Pasi: **(peukalo ylös)**
 05 Mikael: **(kaikki hyvin)**
 06 Alli: **Minä painan duunia**
 07 Susanna: **London baby (surullinen)**
 08 Susanna: Taino ei (surullinen) vaa (aurinkolasit)
 09 Petteri: **Mie en pääse (surullinen)**
 10 Jutta: No voi paske, ovet on avoinna anygays

Pasi ja Mikael vastaavat kumpikin myöntävästi Jutan tarjoukseen käyttämättä varsinaisesti sanoja. Sen sijaan he käyttävät kumpikin emojiä – Pasi peukaloa ylöspäin ja Mikael kaikki hyvin -merkkiä, jossa peukalosta ja etusormesta on muodostettu ympyrä – joka osoittaa heidän suhtautuvan positiivisesti tarjoukseen. Pasiin kohdalla se tosin ei ole yllättävää, koska hän on Jutan ohella toinen tarjouksen esittäjäistä.

Kieltäytyjät – Alli, Susanna ja Petteri – taas käyttävät kaikki sanoja, mutta vain Petteri sanoo suoraan, ettei pääse. Häinkin tosin vaikuttaa pehmentävän kieltäytymistään käyttämällä yksikön ensimmäisen persoonan pronominin *mietä* porilaisen *mään* tai yleispuhekielisen *män* sijasta. Lisäksi surullisen emojiin avulla hän osoittaa olevansa pahoillaan siitä, ettei pääse, kuten tekee myös Susanna ilmoittaessaan olevansa *London baby*, joskin hän korjaa surullisen emojiin seuraavassa viestissä aurinkolaseiksi, koska Lontoossa käyminen lienee hänestä kuitenkin positiivinen asia, vaikkei hän pääsekään näkemään kavereitaan Helsingissä. Allin kieltäytyminen taas tapahtuu epäsuorasti, sillä hän sanoo olevansa töissä, joten tieto kieltäytymisestä jää muiden keskustelijoiden pääteltäväksi.

Syytöksen ja kiistämisen sekä kannanoton ja erimielisyyden kaltaisia vieruspareja esiintyy WhatsApp-keskusteluissa vähemmän, mutta niitäkin kuitenkin on. Esimerkistä (8) on havaittavissa kumpikin:

Esimerkki (8)

- 01 Alli: Pohat bongattu pelistä
 02 Alli: **Irvistelitte nätisti**
 03 Jutta: **Rumastipa (musta naama)**

04 Alli: (musta naama)
 05 Jutta: (musta naama)
 06 Alli: **Aapol oli se perusilme ku en tiä kauhisteleeks se pelii,**
 07 **valuuks sil nuuska, ottiks se liian tiukkaa drinkkii vai**
 08 **laskiks se just alles (mietтелиäs) tietteks mitä ilmet**
 09 **tarkotan**
 10 Aapo: Siis ässie peli vai (itkunauru)
 11 Alli: Ni (itkunauru) (itkunauru)
 12 Jutta: Vai ehkä kaikki kerral (itkunauru)
 13 Alli: Ei ikinä tiedä!!
 14 Jutta: Eiku se pingis striimii katottii youtubest
 15 Alli: XDDD
 16 Aapo: **Lähdetää vaiks siit liikkeel et katoin kotisohvalt se**
 17 **peli (itkunauru)**
 [välissä neljä viestiä Allilta ja yksi Aapolta]
 18 Jutta: Lähetää vaiks siit liikkeel et mä en oo ees kattonu
 19 pelii tänää XDD

Esimerkissä (8) Alli kertoo – oletettavasti huumorimielellä – poikien irvistelleen nätisti Äs-sien pelissä, Jutta on asiasta eri mieltä – myös humoristisesti, mikä paljastuu viimeistään siinä koh-taa, kun selviää, ettei Jutta edes ole nähnyt koko tilannetta – ja väittää poikien irvistelleen rumasti. Allin väite nätisti irvistelystä on siis eräänlainen kannanotto, johon Jutta (tällä kertaa pelkästä vän-käämisen ilosta) ottaa erimielisen kannan.

Myöhemmin samassa tilanteessa Alli alkaa kertoa Aapon ilmeen näyttäneen ottelua seurattessa vähintäänkin omituiselta kuvaillen ilmettä tarkkaan verraten sitä esimerkiksi nuuskan valumisesta ja alleen laskemisesta johtuviin ilmeisiin. Tätä voi pitää syytöksenä, jossa Aapon ulkomuotoa kuvail-laan negatiivisesti. Myöhemmin, kysyttyään ensin tarkentavan kysymyksen *Siis ässie peli vai*, Aapo kuitenkin kiistää syytökset typerännäköisestä ilmeestään kertomalla, ettei edes ole ollut koko pelis-sä, vaan on katsonut sen kotisohvaltaan.

3.3 Havaintoja korjausjäsenyyksestä

Korjausjäsenyyksellä tarkoitetaan niitä käytänteitä, joiden avulla ”keskustelijat käsittelevät puhumi- sessa, puheen kuulemisessa ja sen ymmärtämisessä ilmeneviä ongelmia” (Sorjonen 1997: 111). Näin ollen voisi ajatella, että WhatsApp-keskusteluissa korjausjaksoja ei esiintyisi, koska ne liitty-

vät niin kiinteästi puheeseen ja sen ymmärtämiseen. On totta, että WhatsApp-viestit ovat ilmestyes-
sään ryhmään jo valmiiksi prosessoituja, joten tahattomat kirjoitusvirheet niissä ovat varsin vähäi-
siä. Onhan korjaus jo voitu suorittaa ennen kuin viesti on päätenyt muiden näkyville. Kuitenkin niin
kirjoitusvirheiden kuin ymmärtämisvaikeuksien tai väärinymmärrysten aiheuttamia korjausjaksoja
esiintyy WhatsApp-keskusteluissakin, ja juuri näitä korjausjaksoja ja niiden ilmenemismuotoja esit-
telen seuraavaksi.

Korjausjakso aloitetaan yleensä joko jo ongelmavuoron (eli sen vuoron, jossa ongelma sijait-
see) sisällä, vuorojen välisessä siirtymätilassa, ongelmavuoroa seuraavassa vuorossa tai sitten myö-
hemmin, kuitenkin viimeistään ongelmavuoron jälkeen 4. positiossa. Korjausjakson voi aloittaa niin
ongelman aiheuttaja kuin myös keskustelukumppani, ja sen voi myös saattaa loppuun kumpi tahan-
sa korjaukseen osallistuvista. (Sorjonen 1997: 112–113.)

Kaikista edellä mainituista tapauksista on esimerkkejä myös WhatsApp-keskusteluissa, lu-
kuun ottamatta ennen ongelmavuoron rakenneyksikön loppua alkavia korjausjaksoja. Tämä johtu-
neekin siitä, että – kuten jo mainittu – viestit ovat jo valmiiksi prosessoituja ennen kuin ne lähete-
tään ryhmään, jolloin edellä mainitun kaltaiset korjausjaksot eivät tule ilmi samoin kuin puheessa,
eli esimerkiksi epäröintiänteinä tai keskeneneräisinä sanoina (Sorjonen 1997: 114). Tällaisia kesken-
jäämisiä varmasti esiintyy itse kirjoitusvaiheessa, kun kirjoittajat ”pyyhkivät” aiemmin kirjoitta-
mansa kokonaan tai osittain pois ja aloittavat sitten uudelleen, mutta ne eivät ryhmään – eli itse kes-
kusteluun – tullessaan käy ilmi.

Sen sijaan vuorojen välisessä siirtymätilassa, eli heti loppuun saatetun vuoron jälkeen (Sorjo-
nen 1997: 121) tapahtuvia korjauksia on myös WhatsApp-keskusteluissa. Esimerkissä (9) on kyse
tällaisesta.

Esimerkki (9)

- 01 Susanna: Eka virhearvio on ne **poljumapyörät**
- 02 Susanna: (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru)
- 03 Susanna: **Polkupyörät siiis**
- 04 Jutta: XDDDDD ÄLÄ
- 05 Susanna: Jos suame kiält puhuis

Esimerkissä (9) Susanna tekee kirjoitusvirheen ja kirjoittaa *polkupyörien* sijasta *poljumapyö-
rät*. Hän havaitsee virheensä ennen kuin kukaan muu ehtii ottamaan vuoroa itselleen, mikä ilmenee
emojiryöppynä seuraavassa viestissä. Sitä seuraavaan viestiin hän sen sijaan kirjoittaa *Polkupyörät*

aivan oikein ja korostaa korjaustaan kirjoittamalla perään *siiis* neljällä *i*:llä. Vaikka korjaus on jo saatettu loppuun, Susanna vielä seuraavassakin vuorossaan vahvistaa korjausjaksoaan kommentoimalla omaa kielenkäyttöään humoristisesti *Jos suame kiält puhuis* (ks. myös esimerkki 23 luvussa 5).

Esimerkissä (10) taas korjausjakso alkaa ongelmavuoro(j)a seuraavassa vuorossa Jorin ja Allin välisten ymmärrysongelmien johdosta:

Esimerkki (10)

[Alli poisti henkilön Jari]

01 Jori: Mikäs keissi (mietteliäs)

02 Jutta: (mietteliäs) (mietteliäs) (mietteliäs)

03 Jori: Saadaanko me jotain vastauksia (musta naama)

04 Alli: Tarviiko siihe mitää syytä (itkunauru)

05 Alli: Ei vaa napannu

06 Alli: Mul on suunnitelmia

07 Alli: ***What ever floats your boat***

08 Jori: ***Hä :DD***

09 Jori: ***Kyl mua kiinnostaa jos heität Jari vaa tyhjäst pois täältä***

10 ***(itkunauru)***

11 Alli: ***No ihan vaikka siks et en halunnu***

12 Alli: Riittääkö syyks? (itkunauru)

13 Jori: No sä määräät (musta naama)

Esimerkin (10) ongelmaksi koituu se, että Alli on ryhmän ylläpitäjän ominaisuudessa poistanut aiemmin Jarin ryhmästä. Jori lähtee tiedustelemaan syytä Allin toiminnalle, mutta saa ilmeisesti mielestään epäselvän vastauksen viestien *Ei vaa napannu*, *Mul on suunnitelmia* ja *What ever floats your boat* muodossa. Jori aloittaakin korjausjakson osoittamalla hämmennyksensä viestimällä *Hä :DD* ja jatkaa sitten korjauksen tekemistä. Alli kuitenkin päättää korjauksen viestillä *No ihan vaikka siks et en halunnu* ja varmistaa vielä seuraavassa viestissä, onko hänen selvityksensä tällä kertaa mennyt perille. Jori vastaa *No sä määräät*, ja siten korjauksen kautta on saavutettu ainakin jonkinlainen yhteisymmärrys, vaikkakin vaikuttaa siltä, etteivät kaikki osapuolet ole vieläkaan aivan tyytyväisiä, mikä ilmenee mikä Jorin musta naama -emojin käytönä.

Myös myöhemmin tapahtuvassa korjauksessa (esimerkki (11)) on aiheuttajana jonkinasteinen ymmärrysongelma. Ymmärrysongelmat ja väärinymmärrykset ovatkin WhatsApp-keskusteluissa tyypillisiä korjausjaksojen aiheuttajia siitakin huolimatta, että kaikki viestit ovat koko ajan osallistu-

jien nähtävillä, kun taas puhutuissa keskusteluissa sanotut asiat ovat läsnä vain hetken.

Esimerkki (11)

- 01 Alli: ***Pohat bongattu pelistä***
 02 Alli: Irvistelitte nätisti
 03 Jutta: Rumastipa (musta naama)
 04 Alli: (musta naama)
 05 Jutta: (musta naama)
 06 Alli: Aapol oli se perusilme ku en tiä kauhisteleeks se pelii,
 07 valuuks sil nuuska, ottiks se liian tiukkaa drinkkii vai
 08 laskiks se just alles(mietтелиäs) tietteks mitä ilmet
 09 tarkotan
 10 Aapo: ***Siis ässie peli vai(itkunauru)***
 11 Alli: Ni(itkunauru)(itkunauru)
 12 Jutta: Vai ehkä kaikki kerral (itkunauru)
 13 Alli: Ei ikinä tiedä!!
 14 Jutta: Eiku se pingis striimii katottii youtubest
 15 Alli: XDDD
 16 Aapo: ***Lähdetää vaiks siit liikkeel et katoin kotisohvalt se peli(itkunauru)***

Esimerkissä (11) korjausjakso saa alkunsa jo edellisestä alaluvusta tutusta tilanteesta, jossa Alli ilmoittaa huomanneensa televisiossaan tuttuja naamoja Ässien pelissä ja alkaa jopa tarkkaan kuvailla Aapon käyttäytymistä ottelun tiimellyksessä. Lopulta selviää, että Aapo itsekin on katsonut kotisohvalta pelin, joten Alli ei ole voinut nähdä häntä ottelussa. Korjausjakso saa alkunsa juuri tästä väärinymmärryksestä.

Ongelmavuorona voi esimerkissä (11) pitää viestiä, jossa Alli ilmoittaa nähneensä ”pohat” eli pojat pelissä. Kestää kuitenkin aikansa – eli useampia vuoroja – ennen kuin Aapo tarttuu Allin väitteeseen ja aloittaa korjausjakson kyselemällä, tarkoittaako Alli tosiaan Ässien peliä. Korjausjakso tulee päätökseen, kun Aapo selvittää, ettei ole ollut jäähallilla, vaan katsonut pelin kotisohvalta, mutta myös korjauksen aloittaneen ja lopettaneen viestin välille mahtuu useampia viestejä niin Allilta kuin Jutaltakin.

3.4 Havaintoja osallistumiskehikosta

Osallistumiskehikolla tarkoitetaan keskustelunanalyysissa tyypillisesti kaikkien keskustelussa (fyysisesti) läsnä olevien ihmisten joukkoa. Se on alati muutoksessa, sillä se, jota puhutellaan, saattaa saman vuoronkin sisällä vaihtua useampia kertoja. Osallistujille muovautuu siis keskustelun aikana useammanlaisia diskurssi-identiteettejä sen mukaan, missä osallistumisroolissa he ovat osallistumiskehikon sisällä. Näitä muutoksia osallistumiskehikon sisällä on tavattu kutsua asennonvaihdoksiksi. Muuttuvan osallistumiskehikon vuoksi vastaanottajia pidetäänkin aktiivisina toimijoina, jotka osallistuvat koko ajan keskustelun rakentamiseen. Tosin on myös mahdollista, että tavallisella keskustellakin on vain passiivisia kuulijoita, jotka eivät sen kummemmin pyri muovaamaan keskustelua. (Seppänen 1997: 156–157, 159–161.)

WhatsApp-keskustelujen kannalta kiinnostavaa osallistumiskehikossa on se, että sen on katsottu tyypillisesti koostuvan keskustelussa (fyysisesti) läsnä olevien ihmisten joukosta. Kirjoittaessaan ryhmään osallistujat eivät WhatsApp-keskusteluissa kuitenkaan ole (välttämättä) samassa tilassa, eivät edes samassa maassa. Näin ollen osallistumiskehikon perinteinen määritelmä ei täysin päde WhatsAppin kohdalla.

WhatsApp-ryhmäkeskustelun laajemman osallistumiskehikon voikin katsoa muodostuvan niistä henkilöistä, jotka ryhmään kuuluvat. Kun yksi ryhmän jäsenistä lähettää viestin ryhmään, se tulee kaikkien nähtäville, ja he voivat lukea sen ja vastata tai jättää vastaamatta. Todennäköisesti jokin, joka viestin lukee, reagoi siihen jotenkin ainakin itsekseen, mutta kaikkia reaktioita ei kuitenkaan välttämättä lähetetä kaikkien nähtäville itse ryhmään. Näin ollen, vaikka jokin viesti olisi esimerkiksi minusta hauska, ja nauraisin sille itsekseni, mutta en lähettäisi ryhmään jonkinlaista *he-he*-viestiä, nauruhymiötä tai -emojia, osallistumiseni keskustelun rakentamiseen – ja siten osallistumisroolini – jäisi muille ryhmän jäsenille epäselväksi.

On kuitenkin myös hyvin tavallista, että osallistujat reagoivat ryhmään tulevaan viestiin oman viestinsä kautta. Reagoimisen tapoja on monia, kuten esimerkistä (12) voi havaita:

Esimerkki (12)

- 01 Alli: Kaikista maailman ihmisistä heiskanen tuli mun viereen
- 02 istumaan turku-pori bussissa ku lähetään täst satamasta
- 03 Alli: Miksi minä
- 04 Roni: No nyt(itkunauru)
- 05 Petteri: Allilla on normaalia pidempi turku-pori matka edessä

- 06 (itkunauru)
 07 Roni: Juu(itkunauru)
 08 Alli: No vittu älä(itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)
 09 Jutta: Varo et ei hammasmätä tartu(mietteliäs)
 10 Alli: Juu, onneks en oo ruma ku rullatuoli niinku toiset
 11 (yksisarvinen)
 12 Aapo: Onks se ees kännis?
 13 Jutta: Jep, voin kertoa et ei oo kauhee mieltäylentävä kohtalo
 (kädet ylhäällä)
 14 Alli: Ei se näytä ainakaa silt, sil on maailmankaikkeude pahin
 15 darra varmaa. Toi sen kaveri on kyl ihan saatanan
 16 sietämätön
 17 Jutta: [välkkyvä GIF-kuva, jossa lukee "It's lit"]
 18 Alli: (itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)

Esimerkissä (12) Alli aloittaa keskustelun kertomalla ikävähköstä tilanteesta, johon hän on bussissa joutunut. Porukan yhteinen tuttu (ja minun, Petterin sekä Aapon entinen luokkakaveri) – Heiskanen – on istunut hänen viereensä bussissa. Ehdin itse ensimmäisenä vastaamaan viestillä *No nyt*, johon on yhdistetty myös itkunauru-emoji. Seuraavassa viestissä myös Petteri nauraa Allin kertomukselle, mutta lähtee laajentamaan myös samalla laajentamaan sitä vitsailemalla siitä, että Allilla on normaalia pidempi matka edessä. Nauru onkin myös puhutuissa keskusteluissa hyvin tavallinen tapa osoittaa arvostusta aiemmin kerrottua kohtaan (Seppänen 1997: 167). WhatsApp-keskusteluissa vain ilmeitä ja eleitä joudutaan esittämään juuri hymiöiden tai emojiiden avulla.

Toisenlainen tapa reagoida taas on Aapolla, joka esittää Heiskaseen liittyvän jatkokysymyksen *Onks se ees kännis?*, johon Alli myös vastaa jatkamalla kertomusta. Tähän reagoi vielä erilaisella tavalla Jutta, joka lähettää ryhmään viestin, joka sisältää pelkästään välkkyvän GIF-kuvan, jossa lukee ”It's lit”, johon taas Alli reagoi nauramalla paljon, eli neljällä itkunauru-emojilla. Aapon lisäky-symys on vielä selvästi puhutusta keskustelusta omaksuttu tapa osallistua keskusteluun, mutta Jutan GIF-kuvalla on hankala nähdä osallistuttavan keskusteluun, jossa kaikki osallistujat ovat samassa tilassa. WhatsApp-keskustelu siis näyttäisi tällaisten erilaisten medioiden (teksti, kuva, myös ääni, josta tässä ei ole esimerkkiä) jopa hieman laajentavan puhuttujen keskustelujen reagoititapoja.

Kiinnostavaa esimerkissä (12) on myös se, ketkä vastaavat Allin viestiin. Seppänen (1997: 161) käyttää *pääsyn* käsitettä puhuessaan niistä pohjatiedoista, joiden kautta eri osallistujat voivat osallistua keskusteluun. Heiskanen näyttäisi olevan esimerkissä (12) pääsyä rajoittava tekijä, sillä juuri hänet ja hänen toimintatapansa parhaiten tuntevat, eli minä, Aapo ja Petteri, jotka olemme

viettäneet ala- ja yläkoulun hänen kanssaan samalla luokalla, olemme ensimmäisinä vastaamassa Allin viestiin. Me kolme, samoin kuin ilmeisesti myös Jutta, olemmekin esimerkin (12) tilanteessa eräänlaisia *tietäviä vastaanottajia* (vrt. Seppänen 1997: 161).

Puhutuissa keskusteluissa katseen suuntaus usein kertoo sen, ketä puhutellaan (Seppänen 1997: 170). Kuitenkin myös puhutuissa keskusteluissa kielellisellä toiminnalla myös on merkitystä siinä, kun keskustelutilanteessa ratkaistaan, kuka on puhuteltu. Esimerkiksi toisessa persoonassa ilmaistut viestit suunnataan tarkemmin yhdelle kuulijalle, kun taas kolmannen persoonan käyttäminen jättää kuulijakunnan avoimemmaksi (Seppänen mts. 176). WhatsApp-keskusteluissa katsella ei pystykään osoittamaan puhuteltavaa henkilöä, vaan siihen onkin katsoakseni käytettävä edellä mainitun kaltaisia keinoja tai jopa mainittava puhuteltava henkilö nimeltä kuten esimerkissä (2), jota on käsitelty vuorottelujäsennyksen yhteydessä tai kuten esimerkissä (13):

Esimerkki (13)

01 Jutta: Petteri ooksä siin nokkalintu puvussas xDD
 02 Aapo: Valitettavasti on
 03 Aapo: Tai oli
 04 Petteri: Olin

Esimerkissä (13) Jutta aloittaa viestinsä mainitsemalla Petterin nimeltä, joten kaikki ryhmässä tietävät, että asusteisiin liittyvä kysymys on esitetty nimenomaan Petterille, joka lopulta myös vastaa myöntävästi Jutan tiedusteluihin. Kohdistuksesta huolimatta Aapo kuitenkin ehtii vastaamaan ennen Petteriä. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että Aapo on ehtinyt lukea viestin ennen Petteriä ja katsoo sitä kautta oikeudekseen myös vastata Jutan kysymykseen, vaikka sitä ei hänelle olekaan esitetty. Puhutussa keskustelussa tästä epäsujuvuudesta seuraisi melko todennäköisesti hetki päällekkäispuhunutta (vrt. Hakulinen 1997b), mutta WhatsAppissa viestit tulevat nätisti peräjälkeen, vaikka ne on saatettukin kirjoittaa samaan aikaan, ja sen sijaan, että Petteri ja Aapo näyttäisivät puhuvan päällekkäin, näyttääkin Petteri vain vahvistavan Aapon aiemmin esittämän väitteen oikeaksi.

Olen edellä esitellyt WhatsApp-keskustelujen ja puhuttujen keskustelujen eroja ja yhtäläisyyksiä lähinnä keskustelujen jäsenyyksen sekä osallistumiskehikon kautta. Kaiken kaikkiaan näyttäisi siltä, etteivät WhatsApp-keskustelut eroa perinteisistä, puhutuista keskusteluista erityisen paljon jäsentelynsä eivätkä myöskään osallistumiskehikkonsa puolesta. Tämä taas näyttäisi vahvistavan Hakulisen (1997b: 33) käsitystä esimerkiksi vuorottelujäsennyksen universaaliudesta, sillä se näyttää sopivan varsin hyvin myös vapaamuotoisten, kirjoitettujen keskustelujen analyysiin.

Kaiken kaikkiaan keskustelunanalyysin välineet näyttävät sopivan lähestulkoon sellaisenaan myös WhatsApp-keskustelujen analyysiin, mikä taas antaa mahdollisuuden myös WhatsApp-keskustelujen rakenteen syvemmälle tarkastelulle tulevaisuudessa. Tässä luvussa esitetyt huomiot antanevat sille ainakin hyvän pohjan, kun vain muistaa analyysissä ottaa huomioon WhatsApp- ja puhuttujen keskustelujen keskeisimmän eron, eli sen, että WhatsApp-keskusteluissa ei ole kyse kasvokkaisesta kanssakäymisestä.

Monet yhtäläisyydet niin jäsentelyn kuin osallistumisen osaltakin taas antavat tämän tutkimuksen puitteissa mahdollisuuden esittää hypoteesiin, jonka mukaan koodinvaihdon funktioiden pitäisikin olla samanlaisia niin puhutuissa kuin kirjoitetuissa keskusteluissakin, sillä keskustelujen raamit ovat hyvin samanlaiset. Sen sijaan se, miten eri koodinvaihdon funktiot ilmenevät, eivät välttämättä ole puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa samanlaisia. Sekä koodinvaihdon ilmenemiseen että sen funktioihin onkin syytä paneutua tarkemmin luvussa 5.

4 PIIRREKOHTAINEN VARIAATIO PUHUTUISSA JA KIRJOITETUISSA KESKUSTELUISSA

Tässä luvussa tarkastelen piirrekohtaista variaatiota puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa kvantitatiivisen analyysin keinoin. Tarkasteltavana ovat luvussa 2.3 kuvatut kielenpiirteet. Luku on jäsennelty siten, että alaluvussa 4.1 käsittelen puhekielen variaatiota puhutuissa keskusteluissa ja luvussa 4.2 kirjoitetuissa WhatsApp-keskusteluissa. Luvussa 4.3 kokoon luvuissa 4.1 ja 4.2 saadut tulokset yhteen ja vertailen puhuttujen ja kirjoitettujen puhekielen variaation eroja. Tässä luvussa vastataan siis luvussa 1.1 esitettyihin tutkimuskysymyksiin 1, 2 ja 5a.

4.1 Piirrekohtainen variaatio puhutuissa keskusteluissa

Seuraavaksi käsittelen piirrekohtaista variaatiota puhuttujen keskustelujen osalta. Tarkastelussa ovat luvussa 2.3 esitellyt piirteet, ja käsittelen niitä ensin piirre kerrallaan, minkä jälkeen luon vielä tiiviin kokonaiskatsauksen puhuttujen keskustelujen puhekielen variaatioon.

4.1.1 Paikallissijapäätteiden variaatio

Tässä alaluvussa tarkastelen paikallissijapäätteiden variaatiota äänteiden heittymisen kannalta. Kuten jo mainittu, käytän heittymistä kattokäsitteenä sekä vokaali- että konsonanttiaänteiden kadolle ja heittymiselle. Etenen tarkastelussa sijamuoto kerrallaan ja lopuksi kokoon vielä saadut tulokset yhteen.

Ensin käsiteltävä inessiivi on paikallissijamuotojen joukossa sikäli poikkeuksellinen, että vanhastaan Porin seudun puhekielessä siihen on kuulunut kolme erilaista päättevarianttia, kun taas muiden paikallissijojen kohdalla kysymykseen tulee pelkästään loppuheitto (ks. luku 2.3.1). Taulukosta 1 nähdäänkin, että sekä molemmat puhekieliset muodot ovat myös tämän ryhmän puhekielessä käytössä, mutta loppuheitollinen on kuitenkin selvästi sekä *-sa*-varianttia että yleiskielistä muotoa yleisempi.

Taulukko 1. Inessiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-s	-sA	-ssA	PUHEKIELI-%
terminaalinen	98	80	3	15	84,69
ennen vokaalia	64	45	14	5	92,19
ennen konsonanttia	163	129	28	6	96,32
ennen liitettä	16	0	2	14	12,50
yhteensä	341	254	47	40	88,27

Kokonaisuudessaan inessiivin päätteen kohdalla puhekielisten varianttien osuus on 88,3 prosenttia. Asemittain on kuitenkin havaittavissa selkeitä eroja siihen suuntaan, että ennen liitettä tai suffiksia yleiskielinen -ssA onkin varianteista yleisin ja se näyttää myös varioivan pelkästään -sA:n kanssa, kun taas muissa asemissa yksinäis-s on varianteista selkeästi yleisin. Joskin terminaalisisessa asemassa yleiskielisen -ssA:n asema on hieman vahvempi kuin konsonanttia tai vokaalia edeltävässä asemassa.

On kuitenkin huomioitava, että suffiksia tai liitettä edeltävässä asemassa yksinäis-s ei ole aina edes mahdollinen, mikä aiheuttaa sen, että on käytettävä ”vähintään” -sA-varianttia (*misää*). Lisäksi Eskolakin (1987: 220) on todennut Porin seudun puhekielessä loppuheiton jäävän herkästi tapahtumatta nimenomaan suffiksin tai liitteen edellä. Edellä mainittujen tilanteiden lisäksi -sA-variantit näyttävät olevan yleisiä myös paikkaa ilmaisevien pronomien yhteydessä (*täsä, tosa, misä*), mutta näistä on aineistosta havaittavissa myös lyhempiä ja pidempiä variantteja (*täs, tässä* jne.).

Myös elatiivin päätteiden loppuheittymisessä näyttäisi olevan sama trendi kuin inessiivissä. Taulukosta 2 nähdään, että A:n loppuheittyminen on selvästi säilymistä yleisempää kaikissa muissa asemissa paitsi ennen suffiksia tai liitettä, jossa heittymistä ei tapahdu ollenkaan. Kokonaispuhekielisyyssaste on elatiivin kohdalla näin ollen inessiivin tapaan suuri, 87,4 prosenttia, sillä muissa asemissa A katoaa yli 90 prosentin todennäköisyydellä.

Taulukko 2. Elatiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-st	-stA	PUHEKIELI-%
terminaalinen	56	51	5	91,07
ennen vokaalia	23	21	2	91,30
ennen konsonanttia	91	87	4	95,60
ennen liitettä	12	0	12	0,00
yhteensä	182	159	23	87,36

Myös illatiivin päätteissä tilanne on sama kuin muissa sisäpaikallissijoissa; ennen suffiksia tai liitettä yleiskielinen variantti on loppu-*n:n* menettänyttä puhekielistä varianttia yleisempi. Kuitenkin loppu-*n:töntä* varianttiakin esiintyy noin neljäsosassa liitettä tai suffiksia edeltäviä tapauksia. Sen sijaan vokaalia edeltävässä asemassa *n:n* heittyminen on aineistossa täydellistä, mitä voi jopa pitää yllättävänä, sillä *n:n* heittyminen aiheuttaa illatiivin kohdalla vokaalinetisessä asemassa sen, että peräkkäin tulee kaksi vokaalia (*siihe aitioo*), kun taas *n:n* säilyminen mahdollistaisi kevyemmältä tuntuvaan legatoääntämyksen (*siihen_aitioon*). Osin ehkä tästäkin syystä illatiivin puhekielisyyssaste on kaiken kaikkiaan suuri, 92,8 prosenttia. Loppu-*n:n* säilyminen näyttäisi olevan todennäköisempää -*Vn*- päätteen saavissa illatiiveissa (*Eurooppaan, ongelmaan, väliin*) kuin -*hVn* tai -*seen*-päätteisissä, sillä viimeksi mainittujen päätevarianttien yhteydessä ei ole yhtään tapausta, jossa *n* olisi säilynyt. Taulukkoon 3 on koottu illatiivin päätteiden variaatio asemittain.

Taulukko 3. Illatiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	- <i>V/-hV/</i> - <i>see</i>	- <i>Vn/hVn/</i> - <i>seen</i>	PUHEKIELI-%
terminaalinen	105	102	3	97,14
ennen vokaalia	34	34	0	100,00
ennen konsonanttia	138	130	8	94,20
ennen liitettä	13	3	10	23,08
yhteensä	290	269	21	92,76

Myös ulkopaikallissijojen yhteydessä loppuheittyminen on erittäin tavallista. Inessiivin ulkopaikallissijavastineessa adessiivissa toistuvat samat trendit, eli suffiksin tai liitteen edellä yleiskielinen muoto on yleisempi ja terminaalisisessa, eli taukoa edeltävässä, asemassa säilymämuotoja esiintyy myös suhteessa hieman enemmän kuin konsonantin- tai vokaalinetisessä asemassa. Liitettä/suffiksia edeltävässä asemassa tosin moni *n:n* säilyttävistä muodoista on *johonki-* ja *mihinkää-*tyyppisiä sanoja, joissa *n:n* kato ei edes ole kovin todennäköistä, joskin esimerkiksi muodot *johki* ja *mihkää* voisivat olla mahdollinen. Kokonaispuhekielisyyssaste on jälleen korkea, 89,5 prosenttia.

Taulukko 4. Adessiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-l(l)	-llA	PUHEKIELI-%
terminaalinen	61	51	10	83,61
ennen vokaalia	88	86	2	97,73
ennen konsonanttia	113	109	4	96,46
ennen liitettä	14	1	13	7,14
yhteensä	276	247	29	89,49

Ablatiivi on sijamuodoista aineistossa kaikkein puhekielisin. Siinä loppu-*A* heittyy pois 96,3 prosentissa tapauksista. Siinäkin kuitenkin kummatkin liitettä edeltävät tapaukset ovat jälleen yleiskielisiä, joten trendi on jälleen sama kuin muissakin sijoissa tähän asti. Taulukkoon 5 on koottu ablatiivin päätteiden variaatio asemittain.

Taulukko 5. Ablatiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-lt	-ltA	PUHEKIELI-%
terminaalinen	23	23	0	100,00
ennen vokaalia	17	16	1	94,12
ennen konsonanttia	66	65	1	98,48
ennen liitettä	2	0	2	0,00
yhteensä	108	104	4	96,30

Allatiivi sen sijaan on sijamuodoista selvästi yleiskielisin, sillä siinä puhekielisyysaste, vaikka suuri edelleen onkin, jää alle 80 prosentin, tarkalleen 77,3 prosenttiin. Tämä saattaa osin johtua siitä, että *e:n* loppuheitto ei ole välttämättä yhtä yleistä kuin *A:n* tai *n:n*, mikä sitten myös näkyy tuloksissa. Taulukosta 6 nähdään kuitenkin, että tämänkin sijamuodon kohdalla trendi on sama kuin muiden, eli puhekielinen muoto on selvästi yleisempi kaikissa muissa asemissa paitsi liitettä tai suffiksia edeltävässä asemassa. Suffiksin- tai liitteenetisessä asemassa suurin osa tapauksista vieläpä on sellaisia, jossa heittyminen olisi mahdollista (*sullekki*, *meitsillekki*), mikä osaltaan puhuu sen puolesta, että *e:n* heittymättömyydellä pyritään tekemään ero adessiivin ja allatiivin välille.

Toisaalta liitteenetisten tapausten suhteellisen suuri määrä verrattuna muihin asemiin saattaa hieman vääristää allatiivin kokonaispuhekielisyysastetta pienemmäksi, sillä jos liitteenetiset tapaukset jättää huomiotta, on puhekielisyysaste allatiivinkin kohdalla 88,2 prosenttia, jolloin teoria

adessiivin ja allatiivin eronteosta heittymättömyydellä asettuu vahvasti kyseenalaiseksi.

Taulukko 6. Allatiivin päätteet puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-l(l)	-lle	PUHEKIELI-%
terminaalinen	26	21	5	80,77
ennen vokaalia	12	12	0	100,00
ennen konsonanttia	47	42	5	89,36
ennen liitettä	12	0	12	0,00
yhteensä	97	75	22	77,32

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta äänteiden katoamisen ja heittymisen olevan paikallissijamuodoissa siis hyvin yleistä kaikissa muissa asemissa paitsi liitteen tai suffiksin edellä. Taulukosta 7 nähdään, että kokonaispuhekielisyyssaste on yli 89 prosenttia ja liitteen- tai suffiksinetistä asemaa lukuun ottamatta asemittainkin vähintään yli 89 prosenttia, mutta vokaalia tai konsonanttia edeltävässä asemassa jopa yli 95 prosenttia.

Taulukko 7. Paikallissijapäätteiden variaatio puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
terminaalinen	369	331	38	89,70
ennen vokaalia	238	228	10	95,80
ennen konsonanttia	618	590	28	95,47
ennen liitettä	69	6	63	8,70
yhteensä	1294	1155	139	89,26

Loppuheittymisen voidaan ainakin paikallissijamuotoympäristössä olevan vanhoja murteenkuvauksia (Eskola 1987, Wiik 2006) mukaillen edelleen hyvin elinvoimainen kielenpiirre ainakin tämän ryhmän puheessa. Samoin tulokset vahvistavat Aarikan (2014) havaintoja siitä, että loppuheittyminen olisi yksi Porin seudun puhekielen merkitsevistä piirteistä. Samoin tukea saavat myös Lappalaisen (2001) havainnot siitä, että loppuheittyminen on yleistä Porin seudulla kaikkien sijamuotojen yhteydessä.

4.1.2 Painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien *i:n* kato

Painottoman tavun *i*-loppuisia diftongeja, joissa *i*:n kato on mahdollinen on puhutuissa keskusteluissa kaiken kaikkiaan 231. Näistä 203 (87,9 %) on puhekielisiä, eli *i*:n kadottaneita muotoja, kun taas 28 (12,1 %) on *i*:n säilyttäneitä, yleiskielen mukaisia diftongeja. Kuten taulukosta 8 nähdään, eri ympäristöissä *i* käyttäytyy hieman eri tavalla.

Taulukko 8. Painottoman tavun *i*-loppuiset diftongit puhutuissa keskusteluissa.

YMPÄRISTÖ	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
<i>-inen</i> -lopp. nomini	114	104	10	91,23
<i>-in</i> -lopp. adverbi	45	42	3	93,33
<i>-isin</i> -lopp. adverbi	2	2	0	100,00
konditionaali	24	12	12	50,00
<i>oitta</i> -verbi	16	16	0	100,00
imperfekti	25	25	0	100,00
<i>ise/ista</i> -verbi	4	2	2	50,00
muut	1	0	1	0,00
yhteensä	231	203	28	87,88

Suurimmassa osassa ympäristöjä puhekieliset variantit (*sellane, sillo, mahtas, kirjota, saatto*) ovat selkeästi yleisempiä kuin yleiskielliset (*Pohjois-, oikein, maksais*). Kuitenkin konditionaalin ja *ise/ista*-verbien ja niiden johdosten yhteydessä, *i*:n säilyminen (*ratkaisu*) näyttäisi olevan yhtä todennäköistä kuin sen katoaminenkin (*ratkasu*). On kuitenkin huomioitava, että jälkimmäisen tapausryhmän kohdalla mahdollisia tilanteita ei ole kuin neljä, joten sattuman vaikutus on suuri. Konditionaalissakaan tapauksia ei ole yleistämiseen asti, mutta kuitenkin sen verran, että voidaan tulosten ainakin antavan suuntaa piirteen variaatiosta.

Konditionaalissa *i*:n säilyminen tavallista useammin saattaa johtua esimerkiksi vuorovaiikutuksellisista funktioista (ks. luku 5), sillä esimerkiksi hypoteettiseen maailmaan siirtyessä konditionaalilla on hyvin tärkeä rooli. Hypoteettiseen maailmaan siirtyminen taas on yksi koodinvaihdon tavallisista aiheuttajista (ks. esimerkit 42 ja 43), mikä saattaa johtaa siihen, että konditionaalissa *i* säilyy muita ympäristöjä herkemmin.

4.1.3 Painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio

Edellä käsiteltyjen piirteiden tapaan myös painottoman tavun *A*-loppuiset vokaaliyhtymät edustuvat

varsin puhekielisinä aineistossani. Kaikkiaan 474 tapauksesta nimittäin 447 (94,3 %) on puhekielisiä ja 27 yleiskielisiä. Eri yhtymien (*UA*, *OA*, *eA*, *iA*) puhekielisyydessä ei ole merkittäviä eroja, vaan kaikki esiintyvät tasaisen puhekielisinä. Ainoa selkeä poikkeus on *UA*-vokaaliyhtymän muita vähäisempi puhekielisyyssaste (79,0%, muissa yli 95%), mikä voi johtua *mitä vittua* -huudahduksen runsaasta käytöstä (8 tapausta 12:sta yleiskielisestä tapauksesta). Tämänkaltaisella huudahduksella näyttää usein olevan selkeä vuorovaikutuksellinen funktio, mistä taas johtuu se, että se esiintyy herkästi yleiskielisenä (ks. esimerkit 37 ja 38 luvussa 5.3). Eri sanatyyppejen kohdalla painottoman tavun *A*-loppuiset vokaaliyhtymät näyttävät kuitenkin edustuvan kaiken kaikkiaan tasaisen puhekielisinä, kuten taulukosta 9 voidaan havaita.

Taulukko 9. Painottoman tavun *A*-loppuiset vokaaliyhtymät WhatsApp-keskusteluissa

	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
partitiivit	286	266	20	93,01
infinitiivi	58	55	3	94,83
nomini tai adverbi	106	103	3	97,17
supistumaverbi	24	123	1	95,83
yhteensä	474	447	27	94,30

Kaikki 447 puhekielistä tapausta eivät kuitenkaan ole aineistossa assimilaatiotapauksia, vaan joukossa on myös kolme *komiaa*-huudahdusta. Tämäkin tosin tukee Porin seudun puhekielen vanhaa kantaa, jossa *iA*-muoto esiintyy juuri *komea*- tai *kauhea*-tyyppisten sanojen yhteydessä pitkän *e*:n rinnalla (Eskola 1987: 213). Sen sijaan Eskolan (mts.) havainnoimasta monikon partitiivimuodoissa esiintyvistä oienneiden ja oikenemattomien muotojen rinnakkaiselosta ei tässä aineistossa ole mainittavia viitteitä, mikä osaltaan vahvistaa Nuolijärven ja Sorjosen (2005: 57) havaintoja assimilaation ekspansiivisuudesta nykykielenkäytössä.

4.1.4 Yleiskielen *d*:n vastineet

Yleiskielen *d*:n vastineet on ensimmäinen puhuttujen keskustelujen kolmesta selkeästi varioivasta piirteestä. Sen 226 esiintymästä näet vain 47,8 prosenttia (108/226) on puhekielen mukaisia. Selkeästi yleisin *d*:n vastine onkin tämän ryhmän puhekielessä osin odotuksenvastaisesti *d*, vaikka aiemmassakin tutkimuksessa Porin seudun puhekieleen onkin katsottu kuuluvan sekä *d* että erityisesti *r* (Eskola 1987, Wiik 2006). Samalla tulokset vahvistavat myös Aarikan (2014) aineiston kan-

sanlingvistisiä havaintoja siitä, että *r d*:n vastineena – tai jokin muu puhekielinen variantti – ei olisi erityisen merkitsevä porilaispiirre. Itse asiassa *r*:n edustus on kaikissa asemissa (*verettii, saar, yhre*) puolitremlanttia *ð* (*oðot, myyð, tehdää*) heikompi, ja *h*:n jälkeisessä asemassa se häviää jopa alkujaan ei-porilaiselle kadolle, kuten taulukosta 10 voidaan nähdä.

Kadon runsas edustuminen (19/90) *h*:n jälkeisessä asemassa näyttääkin vahvistavan aiempia havaintoja siitä, että kato on valtaamassa myös muita *d*:n vastineita aiemmin suosineilla alueilla alaa nimenomaan *h*:n jäljessä (Lappalainen 2001: 81, Mielikäinen 1984: 196–197, Suojanen, Salomaa & Vuorinen 1981: 120). Muissa asemissa kadosta taas ei ole oikeastaan tietoaakaan, sillä se esiintyy muissa asemissa vain kahdesti. Huomionarvoista tosin on, että myös *r*:n edustus nimenomaan *h*:n jäljessä vahvempaa kuin vokaalien jäljessä, joskin tässäkin ympäristössä *d* on kuitenkin muiden asemien tapaan vahvin ja puolitremlantti toiseksi vahvin. Kuitenkin *r*:n ja kadon normaalia suurempi runsaus *h*:n jäljessä selittää sen, että ainoastaan tässä asemassa puhekielisyyssaste on yli 50 prosenttia (62,2 %), kun taas vokaalijälkeisissä asemissa se jää alle 40 prosentin.

Taulukko 10. Yleiskielen *d*:n vastineet puhutuissa keskustelussa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	<i>t</i>	Ø	<i>r</i>	<i>ð</i>	<i>d</i>	PUHEKIELI-%
- <i>Vd</i> -	46	0	2	3	15	28	39,13
- <i>VVd</i> -	90	2	0	8	22	56	37,78
- <i>hd</i> -	90	0	19	14	23	34	62,22
yhteensä	226	2	21	25	60	118	47,79

4.1.5 Diftongien avartuminen

Diftongien avartuminen on yksi tämän ryhmän puhuttujen keskustelujen selkeästi puhekielisimmistä piirteistä. Kaiken kaikkiaan 895:stä diftongiesiintymästä nimittäin 868 (97,0 %) on joko kokonaan tai puoliksi avartuneita. Taulukkoon 11 on koottu diftongien avartumisen variaatio puhutuissa keskusteluissa diftongeittain.

Taulukko 11. Diftongien avartuminen puhutuissa keskusteluissa

	TAPAUKSIA	AVART.	½-AVART.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
uo > ua	289	248	31	10	96,54
yö > yä	50	45	1	4	92,00
ie > ia	74	66	6	2	97,30
ie > iä	482	458	13	11	97,72
yhteensä	895	817	51	27	96,98

Kuten taulukosta 11 nähdään, ei diftongin laadulla näytä olevan merkitystä avartumisherkyyteen, vaan kaikissa tapauksissa diftongit avartuvat vähintään 92-prosenttisesti. Myöskään puoliksi tai kokonaan avartumisen suhteen itse diftongilla ei näytä olevan merkitystä, vaan kaikissa asemissa täysin avartuneet diftongit ovat vähintään kahdeksan kertaa puoliksi avartuneita yleisempiä. Tämä taas puoltaa jälleen niin vanhojen murteenkuvausten (Eskola 1987, Wiik 2006) kuin Aarikan (2014) havaintoja diftongien avartumisen merkitsevyydestä Porin seudun puhekielen piirteenä. Voidaankin todeta piirteen olevan puheessa edelleen hyvin elinvoimainen ainakin tämän ryhmän kohdalla.

4.1.6 Loppu-*n*:n kato genetiivissä ja akkusatiivissa

Loppu-*n*:n kato on niin genetiivissä (80,4 %) kuin akkusatiivissakin (78,5 %) aineistossani varsin puhekielinen piirre. Kuitenkin, hypoteesini, jonka mukaan akkusatiivissa *n*:n säilyminen voisi sen syntaktisen tärkeyden vuoksi olla yleisempää kuin genetiivissä, ei näytä ainakaan puhuttujen keskustelujen kohdalla saavan tukea, sillä ero puhekielisyyssasteessa genetiiviin nähden on vain kahden prosenttiyksikön luokkaa. Edes asemittain tarkasteltuna genetiivissä ja akkusatiivissa ei ole merkittäviä eroja myöskään luvussa 4.1.1 esiteltyihin paikallissijamuotoihin nähden, vaan ennen suffiksia tai liitettä yleiskielinen variantti on puhekielistä todennäköisempi aivan samoin kuin paikallissijamuodoissa.

Taulukko 12. Genetiivin loppu-*n* puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
terminaalinen	29	22	7	75,86
ennen vokaalia	30	26	4	86,67
ennen konsonanttia	255	205	50	80,39
ennen liitettä	2	1	1	50,00
yhteensä	316	254	62	80,38

Taulukko 13. Akkusatiivin loppu-*n* puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
terminaalinen	29	22	7	75,86
ennen vokaalia	9	6	3	66,67
ennen konsonanttia	66	56	10	84,85
ennen liitettä	3	0	3	0,00
yhteensä	107	84	23	78,50

Kuten taulukoista 12 ja 13 voidaan nähdä, näyttäisi siltä, että kummassakin sijamuodossa terminaalisisessa asemassa *n* säilyy herkästi aivan samaan tapaan kuin *A* säilyy inessiivissä ja adessiivissä. Kaiken kaikkiaan loppu-*n:n* variaatio genetiivissä ja akkusatiivissa on siis taulukon 14 mukainen piirteen puhekielisyyssasteen ollessa 79,9 %. Täten myös piirteen puhekielisyyys antaa tukea aiemille havainnoille (Eskola 1987, Wiik 2006) loppu-*n:n* katoamisesta Porin seudun puhekielessä ja osoittaa piirteen olevan myös varsin elinvoimainen ainakin tämän ryhmän puhekielessä.

Taulukko 14. Loppu-*n* puhutuissa keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
terminaalinen	58	44	14	75,86
ennen vokaalia	39	32	7	82,05
ennen konsonanttia	321	261	60	81,31
ennen liitettä	5	1	4	20,00
yhteensä	423	338	85	79,91

4.1.7 *MA*-infinitiivin illatiivi

MA-infinitiivin illatiivi on toinen puhuttujen keskustelujen kolmesta varioivasta piirteestä. Sen kaikkiaan 68 tapauksesta näet 47 (69,1 %) on yleiskielisiä, eli *MA*-tunnuksellisia muotoja, joten piirteen puhekielisyyssaste jää 30,9 prosenttiin. Tämä taas näyttää paitsi kertovan piirteen varioivuudesta myös nykyporissa vanhan porin lisäksi (Eskola 1987: 221), mutta myös siitä, ettei tunnuksettomuus ole vielä ainakaan valtaamassa kokonaan alaa, vaikka se onkin levinnyt jo hyvin laajalle alueelle (ks. luku 2.3.7). *MA*-infinitiivitapausten kokonaissummaan (ks. taulukko 15) ei ole laskettu varioimattomien vartaloiden (*syömään*, *imuroimaan*) osuutta, koska niissä variaatio ei ole todennäköistä, mikä taas voisi vääristää tuloksia.

Taulukko 15. *MA*-infinitiivin illatiivi puhutuissa keskusteluissa

VARTALO	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
kaksitavuinen	32	8	24	25,00
useampitavuinen	19	10	9	52,63
supistumaverbi	17	3	14	17,65
varioimaton	8	0	8	0,00
yhteensä	68	21	47	30,88

Sen lisäksi, että piirre on kokonaisuudessaan hyvin varioiva, näyttäisi myös siltä, että vartalo-tyypillä näyttäisi olevan jonkin verran vaikutusta *MA*-tunnuksen katoamiseen. Nimittäin niin kaksitavuisien vartaloiden (*menemää*) kuin supistumaverbienkin (*pelaamaa*) yhteydessä *MA*-tunnus näyttää säilyvän vähintään kolmessa tapauksessa neljästä, mutta pidempivartaloisten verbien (*selittää*, *opiskelee*) kohdalla tunnus taas näyttää katoavan vähintään joka toisessa tapauksessa. Tällä saattaa olla yhteys Porin seudun puhekielille yleisesti tyypillisen lyhentämisen kanssa, koska nimenomaan pitkissä verbeissä lyhenemistä tapahtuu, mutta jo valmiiksi lyhyistä verbeistä *MA* ei näyttäisi putoavan niin herkästi pois.

4.1.8 *Kuka-* ja *joka-*pronominien variaatio

Kolmas puhuttujen keskustelujen varioivista piirteistä on *kuka-* ja *joka-*pronominien vaihtelu *ketä*-pronominin kanssa. Mukaan on otettu myös pronominin *kuka* monikon partitiivi *keitä*, sillä myös se vaihtelee aineistossa *ketä*-pronominin kanssa. Kaikkiaan 39 pronominiesiintymästä puhutuissa keskusteluissa 26 (66,7 %) on puhekielen mukaisia ja 13 (33,3 %) yleiskielisiä. Taulukkoon 16 on koottu tiedot *kuka-* ja *joka-*pronominien variaatiosta aineistossa.

Taulukko 16. *Ketä kuka-* ja *joka-*pronominien paikalla puhutuissa keskusteluissa

PRONOMINI	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
<i>kuka/keitä</i>	25	16	9	64,00
<i>joka</i>	14	10	4	71,43
yhteensä	39	26	13	66,67

Näyttäisi siltä, että tämän ryhmän kielenkäytössä *ketä* korvaa hieman yleisemmin (71,4 %) henkilöön viittaavan *joka*-pronominin kuin *kuka*-pronominin (64,0 %). Aineisto on piirteiden osalta

kuitenkin suhteellisen pieni, joten tulokset ovat vain suuntaa antavia. On kuitenkin hyvin todennäköistä, että myös suuremmassa aineistossa tulokset olisivat vastaavanlaisia, sillä *kuka* esiintyy kysymyspronominina usein kysymyslauseiden alussa, ja kysymysten avulla taas voidaan keskusteluissa esimerkiksi vaihtaa keskusteluroolia tai keskustelun aihetta. Nämä siirtymät roolista tai aiheesta toiseen taas aiheuttavat usein koodinvaihdon, jolloin myös koodi saattaa vaihtua esimerkiksi puhekielistä yleiskieleen (ks. luvut 5.3 ja 5.4). Niinpä onkin hyvin todennäköistä, että keskustelulliset lähtökohdat aiheuttavat sen, että *ketä* jää melko usein *kuka*-pronominin varjoon.

Mikään puhtaan varioiva piirre ei *ketä* kuitenkaan näytä olevan, vaan 66,7 on puhekielisyyssasteena kuitenkin kohtalaisen korkea. Tämä kertoo mielestäni myös siitä, että *ketä* kuuluu vahvasti myös ainakin ryhmän kielenkäytön resursseihin ja on sitä kautta myös mahdollisesti laajemminkin käytössä Porin seudulla. Niinpä myös Aarikan (2014: 37) informanttien havainnot *ketä*-pronominin kuulumisesta Porin seudun puhekieleen ovat mielestäni ainakin oikeansuuntaisia.

4.1.9 Yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio

Jos edellinen sanastopiirre on puhutuissa keskusteluissa varioiva, on tässä luvussa tarkasteltava yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio lähes yksiselitteisen puhekielinen piirre. Kaiken kaikkiaan (perus- ja taivutusmuodoissa) *minä* ja *sinä* edustuvat tämän ryhmän keskusteluissa puhekielisinä 576 kertaa mahdollisesta 582 kerrasta. Näin ollen piirteen kokonaispuhekielisyyssaste (99,0 %) on kaikista tarkastelluista piirteistä suurin. Perusmuodoissa – kuten taulukosta 17 voidaan huomata – puhekielisten varianttien sisällä on kuitenkin havaittavissa melko paljonkin variaatiota, vaikka vaihtelu yleis- ja puhekielisten varianttien välillä onkin lähes olematonta:

Taulukko 17. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit perusmuodossa puhutuissa keskusteluissa

PRON.	LKM	<i>Minä/ sinä</i>	<i>Mää/ sää</i>	<i>Mä/ sä</i>	<i>Meitsi/ teitsi</i>	<i>meikä /teikä</i>	<i>Mie/ sie</i>	PUHEKIELI-%
y. 1. p.	378	5	222	145	4	2	0	98,68
y. 2. p.	116	0	68	48	0	0	0	100,00
yhteensä	494	5	290	193	4	2	0	98,99

Minä-pronominin puhekielisinä vastineina edustuvat aineistossa niin *mää*, *mä*, *meitsi* kuin *meikä(läinen)*kin. *Meitsin* ja *meikän* käyttö on vähäistä, mutta lyhyt *mä* ja pidempi *mää* ovat kumpikin suuressa käytössä, joskin *mää* on 222 esiintymällään (ainakin toistaiseksi) *mä*-pronominia (145

esiintymää) yleisempi. Siinä mielessä voidaan siis sanoa tulosten vahvistavan *mää*-pronominin asemaa vahvana piirteenä Porin seudun puhekielessä (Eskola 1987, Wiik 2006) *Mä*-pronominin suhteellisen runsas käyttö vanhan murteen *mää*-pronominin rinnalla kuitenkin näyttäisi antavan myös viitteitä siitä, että *mä* olisi lisääntymässä myös tämän ryhmän puhekielessä, niin kuin se on ollut lisääntymässä nuorten kielessä jo paljon aiemmin (Lappalainen 2001: 80). Vielä vahvemmin tämän puolesta näyttäisi puhuvan yksikön 2. persoonan pronomien variaatio, sillä niissä *mään* (68) ja *män* (48) välinen ero on vielä pienempi.

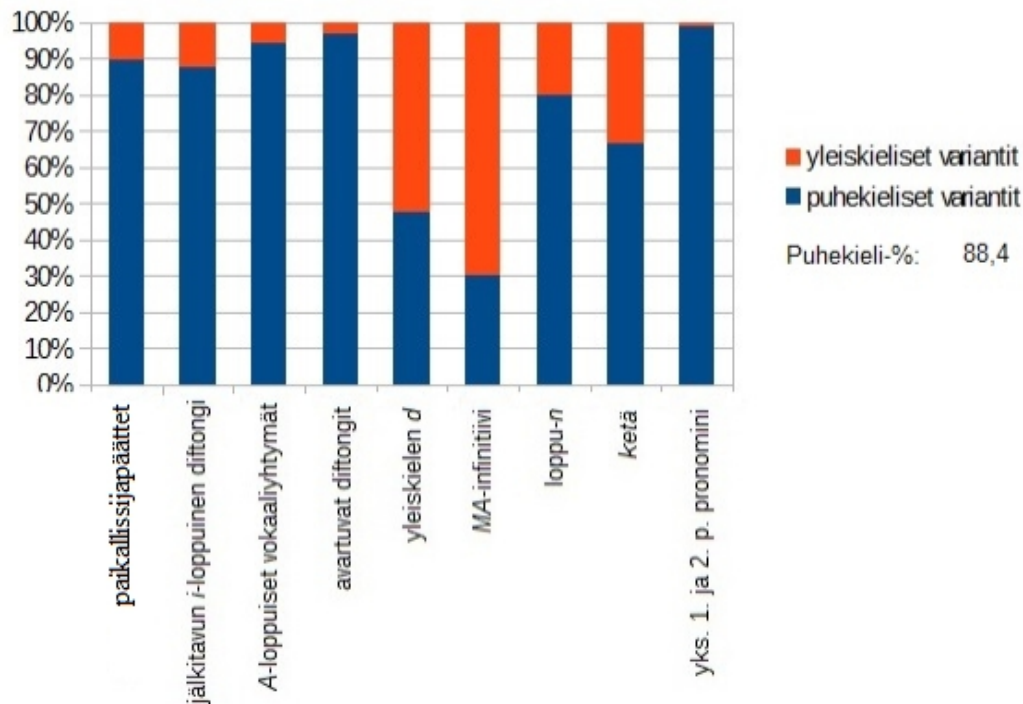
Tämän tutkimuksen puitteissa ei valitettavasti ole tarkoituksenmukaista kuitenkaan tutkia, esiintyvätkö *mä/sä*-pronominit jossain tietyissä ja *mää/sää*-pronominit jossain toisissa tietyissä kohdissa, mutta saattaa olla mahdollista, että näin voisi olla. Asemittainen tarkastelu *mä*- ja *sä*-pronominien osalta olisikin katsoakseni varsin hyvä ja tietääkseni vielä melko vähän tutkittu jatkotutkimuskohde.

Taivutettuna yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio on vielä vähäisempää. Kaikkiaan 83 tapauksesta yksi on *minu*-vartaloinen, kaikissa muissa tapauksissa pronomini esiintyy *mu*-vartaloisena.

Taulukko 18. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit taivutettuna puhutuissa keskusteluissa

PRONOMINI	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
<i>minu-</i>	51	50	1	98,04
<i>sinu-</i>	32	32	0	100,00
yhteensä	83	82	1	98,80

4.1.10 Yhteenvetoa

Kuva 2. Piirrekohtainen variaatio puhutuissa keskusteluissa

Olen luvussa 4.1 käsitellyt puhekielen variaatiota nuorten porilaisten puhutuissa keskusteluissa yhdeksän kielenpiirteen avulla. Piirteet voidaan jakaa kahteen ryhmään sen perusteella, mikä on yleiskielisten ja puhekielisten varianttien piirrekohtainen esiintymäsuhde. Puhekielisinä pidän piirteitä, joiden puhekielisyyssaste ylittää 70 prosenttia, varioivina taas piirteitä, joiden puhekielisyyssaste on alle 70 mutta yli 30 prosenttia. Alle 30 prosentin puhekielisyyssasteeseen jääviä piirteitä voisi nimittää puhekielisiksi, jos niitä tämän ryhmän puhutuissa keskusteluissa olisi.

On huomattava, että jako on keinotekoinen, eikä näin ollen ainoa mahdollinen. Olenkin määrittänyt eri piirreryhmien rajat synteesinä aiemmissa tutkimuksissa tehdyistä rajauksista ja noudattanut puhekielisten piirteiden rajan määrittämisessä Karppista (2011: 63), mutta taas yleiskielisten piirteiden ylärajaa olen nostanut edellä mainitun asettamasta 15 prosentista 30:een, koska 15 prosenttia tuntui turhan pieneltä, ja lisäksi nyt molemmat ääripääryhmät (puhekieliset ja yleiskieliset piirteet) ovat kooltaan 30 prosenttiyksikköä.

Edellä mainitun jaottelun perusteella yhdeksästä tarkastellusta piirteestä puhekielisiä ovat siis paikallissijapäätteet (puhekielisyyssaste 89,3 %), painottoman tavun *i*-loppuisen diftongin *i*:n kato

(87,9 %), painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio (94,3 %), diftongien avar-
tuminen (97,0 %), loppu-*n:n* kato genetiivissä ja akkusatiivissa (79,9 %) sekä kaikkein puhekieli-
simpänä 1. ja 2. persoonan pronominit (99,0 %). Koska suurin osa piirteistä (6/9) on puhekielisiä, ei
ole myöskään yllättävää, että piirteiden keskimääräinen puhekielisyyssaste puhutuissa keskusteluissa
on varsin korkea, kaikkiaan 88,4 prosenttia.

Varioivia piirteitä taas on kolme. *Ketä kuka-* ja *joka-*pronominiin korvaajana on puhekieli-
syyssasteeltaan lähes puhekielinen (66,7 %), mutta yleiskielen *d:n* vastineissa (47,8 %) ja *MA*-infini-
tiivin illatiivimuodoissa (30,9 %) on jo selvästi enemmän variaatiota. *MA*-infinitiivin illatiivia voisi
jopa pitää lähes yleiskielisenä piirteenä. Onkin huomionarvoista, että juuri yleiskielen *d:n* vastineis-
sa ja *MA*-infinitiivin illatiivissa esiintyy runsaimmin vaihtelua yleis- ja puhekielen välillä, sillä juuri
näissä kahdessa piirteessä on myös vanhastaan Porin seudun puhekielessä muita piirteitä enemmän
havaittu vaihtelua (Eskola 1987, Wiik 2006a).

Sen sijaan maallikoidenkin havaitsemat Porin seudun puhekielen merkitsevät piirteet, ääntei-
den kato ja diftongien avartuminen, kuin myös muut jo vanhastaan Porin seudulla havaitut piirteet,
ovat tämän ryhmän keskusteluissa vahvasti puhekielisiä (Eskola 1987, Wiik 2006a, Aarikka 2014).
Tämä kertoo mielestäni siitä, että vanha murre on ainakin tämän ryhmän kielenkäytössä (ja mahdol-
lisesti Porissa muutenkin) edelleen voimissaan, vaikkakin muutamia orastavia kielenmuutoksia, ku-
ten kadon lisääntymistä *d:n* vastineena ja *mä*-pronominin käyttöä, on myös tästä aineistosta havait-
tavissa. Seuraavassa luvussa tarkastelen samoja piirteitä samojen informanttien kirjoitetuissa What-
sApp-keskusteluissa.

4.2 Piirrekohtainen variaatio kirjoitetuissa keskusteluissa

Tässä alaluvussa käsittelen puhekielen piirteet kirjoitetuissa keskusteluissa. Aineistona ovat puhu-
tuissa keskusteluissa esiintyvän informanttiryhmän WhatsApp-ryhmään lähetetyt 500 viestiä. Ai-
neisto onkin melko lailla pienempi kuin puhutuissa keskusteluissa, mikä osaltaan hieman heikentää
kahden eri kontekstin vertailukelpoisuutta, mutta kuitenkin myös WhatsApp-keskusteluissa kaikissa
piirrerhyhmissä on sen verran esiintymiä, että niistä selvästi näkee suunnan, johon piirteet todennä-
köisesti menisivät puhe- ja yleiskielen käytön osalta, jos aineisto olisi esimerkiksi kaksi kertaa suu-
rempi. Näin ollen vertailu alaluvussa 4.1 saatuihin tuloksiin on mahdollista.

4.2.1 Paikallissijapäätteiden variaatio

Tässä alaluvussa tarkastelen paikallissijapäätteiden variaatiota loppuheittymisen ja äänteiden kadon kautta WhatsApp-viesteissä. Luku etenee siten, että käsittelen ensin heittymistapauksia paikallissijamuoto kerrallaan ja lopuksi kokoon vielä sijamuodot yhteen ja tarkastelen heittymisilmiöitä paikallissijamuotojen yhteydessä yhtenä kokonaisuutena.

Ensimmäisenä tarkastelussa on inessiivi. Tarkastelen inessiivin päätteiden – kuten muidenkin paikallissijojen – variaatiota edellisen luvun 4.1.1 tapaan neljässä asemassa: terminaalisisessa, eli taukoa edeltävässä, vokaalia edeltävässä, konsonanttia edeltävässä sekä suffiksia tai liitettä edeltävässä asemassa.

Inessiiviesiintymiä on aineistossa kaiken kaikkiaan 58, joista terminaalisisessa asemassa 28, konsonanttia edeltävässä asemassa 20, vokaalia edeltävässä asemassa 6 ja liitettä tai suffiksia edeltävässä asemassa 4. Taulukkoon 19 on koottu inessiivin päätteiden variaatio asemittain ja päätevarianteittain.

Taulukko 19. Inessiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-s	-sA	-ssA	PUHEKIELI-%
terminaalinen	28	21	0	7	75,00
ennen vokaalia	6	6	0	0	100,00
ennen konsonanttia	20	18	0	2	90,00
ennen liitettä	4	0	1	3	25,00
yhteensä	58	45	1	12	79,31

Inessiivin päätteistä -s (*terminaalisis*) on odotuksenmukaisesti yleisin variantti (45/58). Yleiskielen mukaista -ssA-varianttia (*bussissa*) esiintyy jo selvästi vähemmän (12/58) ja -sA-variantin esiintyminen on käytännössä olematonta, sillä ainoa tapaus, jossa -sA esiintyy on tilanne, johon on mahdotonta edes kuvitella yleisintä -s-varianttia (*misää*, ei **misn*).

Täysin vaihteluttomana -s esiintyy vokaalia edeltävässä asemassa, jossa kaikki kuusi tapausta ovat lyhimmän variantin kannalla. Tämä johtune siitä, että kahden vokaalin osuessa peräkkäin inessiivin päätteiden lopussa oleva vokaali helposti katoaa. Tästä on myös viitteitä Kurjen (2005: 176) alastarolaisaineistossa.

Sen sijaan liitettä tai suffiksia edeltävässä asemassa kolme neljästä variantista on yleiskielisen -ssA:n kannalla. Tällä näyttäisi olevan yhteys Eskolan (1987: 220) havaintoihin allatiivin ja adessii-

vin säilymisestä yleiskielisinä, kun niiden päätettä seuraa suffiksi tai liite. Konsonantinetisessä asemassa taas *-s* on selvästi yleisin (18/20) variantti, mutta aineistossa on myös kaksi yleiskielistä tapusta. Terminaalisessa asemassa taas kolme neljäsosaa varianteista on yksinäis-*s:n* kannalla ja neljännes yleiskielen *-ssA:n*. Kaikkia asemia yhdessä tarkastellessa puhekielisten varianttien osuus on 79,3 prosenttia, joten piirre näyttäytyy kauttaaltaan varsin puhekielisenä WhatsApp-keskusteluissa.

Taulukko 20. Elatiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	<i>-st</i>	<i>-stA</i>	PUHEKIELI-%
terminaalinen	7	3	4	42,86
ennen vokaalia	5	4	1	80,00
ennen konsonanttia	18	16	2	88,89
ennen liitettä	0	0	0	0,00
yhteensä	30	23	7	76,67

Kuten taulukossa 20 esitetään, elatiivin päätteet käyttäytyvät inessiivin päätteiden kanssa hyvin samaan tapaan. Loppuheitollista *-st*-varianttia (*mist*) on aineistossa kaiken kaikkiaan 76,7 prosenttia (23/30 tapusta), ja vokaalin- sekä konsonantinetisissä asemissa sen variaatio yleiskielisen (*kuvasta*) variantin kanssa on vähäistä, sillä kummassakin asemassa vähintään neljä viidestä tapauksesta on puhekielen kannalla. Terminaalisessa asemassa on jopa inessiiviä enemmän vaihtelua, onhan tällä kertaa yli puolet (4/7) varianteista loppuheitottoman variantin kannalla.

Myös illatiivin päätteiden kohdalla puhekielisyysaste kaikissa asemissa on varsin korkea, eli 85,2 prosenttia (46/54). Myös kaikissa asemissa liitettä tai suffiksia edeltävää asemaa lukuun ottamatta puhekielisyysaste on varsin korkea, kuten taulukosta 21 voidaan havaita:

Taulukko 21. Illatiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	<i>-V/-hV/</i> <i>-see</i>	<i>-Vn/hVn/</i> <i>-seen</i>	PUHEKIELI-%
terminaalinen	16	13	3	81,25
ennen vokaalia	5	4	1	80,00
ennen konsonanttia	31	29	2	93,55
ennen liitettä	2	0	2	0,00
yhteensä	54	46	8	85,19

Kahdesta liitettä tai suffiksia edeltävästä illatiiviesiintymästä kummatkin ovat yleiskielisen,

loppu-*n*:llisen variantin kannalta. Tämä ennestään vahvistaa jo edellä mainittuja Eskolan (1987: 220) huomioita siitä, että loppuäänteiden säilyminen on varsin tavallista juuri liitteen tai suffiksin edellä. Puhekielisimmillään illatiivi näyttää olevan konsonantinetisessä asemassa (*europaa pelaa*), jossa 93,6 prosenttia (29/31) tapauksista on puhekielisiä. Runsasta puhekielisyyttä tässä ympäristössä selittääkin katsoakseni sama ilmiö kuin inessiivin ja elatiivin yhteydessä; konsonantti-*n* katoaa, koska muuten peräkkäin tulisi kaksi konsonanttia, aivan samalla tavalla kuin inessiivissä *A* katoaa herkästi vokaalin edellä, ettei peräkkäin tulisi kahta vokaalia. Vokaalinetisessä (*viereen istumaan*) ja terminaalisisessa (*nimeä paperiin*) asemissa illatiivin loppu-*n* säilyy sen sijaan noin neljässä tapauksessa viidestä.

Taulukko 22. Adessiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-l(l)	-lla	PUHEKIELI-%
terminaalinen	11	7	4	63,64
ennen vokaalia	20	19	1	95,00
ennen konsonanttia	21	18	3	85,71
ennen liitettä	4	1	3	25,00
yhteensä	56	45	11	80,36

Adessiivin päätteissä näyttäisi toistuvan sama kaava kuin inessiivin ja elatiivin yhteydessä. Kokonaisuudessaan puhekielisyyssaste on jälleen melko korkea, 80,4 prosenttia (45/56). Ennen liitettä tai suffiksia yleiskieliset variantit (*täällähä, mullaki*) ovat puhekielisiä (*sielki*) selvästi yleisempiä, joskin tapauksia on melko vähän. Konsonantinetisessä asemassa taas 85,7 prosenttia (18/21) on puhekielen mukaisia (*täl kerta*). Vokaalinetisessä asemassa (*Allil on*) puhekielisen variantin käyttö on lähes täydellistä (95 %, 19/20), mikä johtunee jälleen siitä, että toinen vokaali sulkee toisen vokaalin pois. Terminaalisisessa asemassa esiintyy jälleen runsaasti vaihtelua, sillä puhekielisyyssaste jää selvästi alle keskiarvon (63,4 %, 7/11).

Ablatiivin kohdalla esiintymiä on kaiken kaikkiaan hyvin vähän, vain 13 kappaletta. Osin siitä johtuen saattaakin ablatiivisissa puhekielisyyssaste jäädä muita edellä mainittuja paikallissijamuotoja pienemmäksi, eli 76,7 prosenttiin (10/13), sillä yksittäisen esiintymän lisääntyminen tai poistuminen vaikuttaa melko runsaasti aineistoon. Ablatiivinkin yhteydessä voidaan kuitenkin puhua selvästä puhekielisyydestä.

Taulukko 23. Ablatiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-lt	-ltA	PUHEKIELI-%
terminaalinen	4	4	0	100,00
ennen vokaalia	1	0	1	0,00
ennen konsonanttia	8	6	2	75,00
ennen liitettä	0	0	0	0,00
yhteensä	13	10	3	76,92

Myös asemittain tarkasteltuna ablatiivi näyttäisi poikkeavan muista paikallissijoista, sillä siinä terminaalinen asema on täydellisesti loppuheitollisen variantin kannalla, vokaalia edeltävä asema (joskin vain yksi tapaus) loppuheitottoman variantin kannalla ja konsonantinetisessä asemassa kolme neljänestä tapauksista on loppuheitollisen variantin kannalla. Mutta, kuten mainittu, poikkeavuus muista sijoista saattaa osin johtua sijamuodon harvemmasta frekvenssistä.

Allatiivin kohdalla taas trendi näyttää jatkuvan muiden sijojen tapaan, kuten taulukosta 24 voidaan nähdä:

Taulukko 24. Allatiivin päätteet WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	-l(l)	-lle	PUHEKIELI-%
terminaalinen	9	5	4	55,56
ennen vokaalia	2	2	0	100,00
ennen konsonanttia	8	7	1	87,50
ennen liitettä	1	0	1	0,00
yhteensä	20	14	6	70,00

Asemittaisessa tarkastelussa allatiivin päätteet noudattavat aiempaa kaavaa. Vokaalia edeltävässä asemassa (*valokuvaajal et*) ollaan täysin loppuheitollisen variantin kannalla (2/2), konsonantinetisessä (*teil kaikel*) pääosin loppuheitollisen variantin kannalla (7/8) ja suffiksia tai liitettä edeltävässä asemassa taas loppuheitottoman variantin kannalla, joskin ennen omistusliitettä (*laskenu alles*) loppuheituminen vaikuttaakin mahdottomalta. Terminaalisessa asemassa vaihtelu yleis- ja puhekielisen variantin välillä on suurta (55,6 prosenttia (5/9) puhekielisiä varianteja), mikä myös tällä kertaa vaikuttaa huomattavasti allatiivin kokonaispuhekielisyysasteeseen, joka jää selvästi muita alemmas, joskin vieläkin melko korkeaksi, muttei enää yksiselitteisesti puhekieliseksi, 70 prosenttiin. Tämä johtuu pitkälti siitä, että terminaalisessa asemassa olevia allatiiveja on miltei puolet aineistosta (9/20), ja koska vaihtelu niissä on suurta, näkyy se myös

suhteellisen harvafrekventtisen piirteen kokonaispuhekielisyydessä.

Taulukko 25. Paikallissijapäätteiden variaatio WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
terminaalinen	75	53	22	70,67
ennen vokaalia	39	35	4	89,74
ennen konsonanttia	106	94	12	88,68
ennen liitettä	11	2	9	18,18
yhteensä	231	184	47	79,65

Kokonaisuudessaan paikallissijapäätteiden variaatio näyttää taulukon 25 kaltaiselta. Puhekielisyyssaste on 79,7 prosenttia 184 esiintymän ollessa puhekielisiä ja 47:n ollessa yleiskielisiä. Näin ollen kokonaisuudessaan paikallissijapäätteiden variaatiota voi pitää WhatsApp-keskusteluissa puhekielisenä piirteenä, mikä taas osaltaan vahvistaa loppuheittymisen asemaa paitsi Porin seudun puhekielen merkitsevästä piirteestä (Aarikka 2014: 50–51), myös esimerkiksi Engblomin (2008: 88) havaintoja loppuäänteiden katoamisen yleisyydestä sähköisen viestinnän kielessä.

Hämmästyttävää on, että asemalla on merkitystä äänteiden heittymiseen WhatsApp-keskusteluissa. Vokaalia ja konsonanttia edeltävissä asemassa heittymisen näyttää olevan helpompi tapahtua, sillä kummassakin puhekielisyyssaste on lähes 90 prosenttia. Sen sijaan suffiksia tai liitettä edeltävässä asemassa heittyminen on varsin vähäistä, ja puhekielisyyssaste jääkin alle 20 prosentin. Terminaalisessa, eli taukoa edeltävässä asemassa vaihtelu on suurinta, mutta siinäkin paikallissijamuodot tuntuvat olevan ainakin hieman enemmän (70,7, 53/75) puhekielisten varianttien kannalla. Hämmästyttävää tästä tekee se, että äänneympäristön – esimerkiksi kahden peräkkäisen konsonantin ääntämisen – luulisi olevan merkityksellistä vain puheen kannalta, mutta samat syyt näyttävät ohjaavan myös kirjoitusta. Tämän taas voisi tulkita yhdeksi näytöksi siitä, että WhatsApp-keskustelut ovat kielenkäytöltään hyvinkin puheenomaisia.

4.2.2 Painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien *i*:n kato

Painottoman tavun *i*-loppuisia diftongeja on viestiaineistossa kaikkiaan 32. Näistä puhekielisiä on 20, yleiskielisiä taas 12, joten puhekielisyyssaste jää alle puhekielisinä pidettyjen piirteiden 70 prosentin rajan. 62,5 prosentin puhekielisyyssasteen perusteella painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien variaatio onkin WhatsApp-keskusteluissa varioiva piirre, kun taas puhutuissa keskusteluissa

piirre on melko vahvasti puhekielinen. Taulukkoon 26 on koottu tiedot painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien *i:n* (eli jälkikomponentin) kadosta ympäristöittäin.

Taulukko 26. Painottoman tavun *i*-loppuiset diftongit WhatsApp-keskusteluissa

YMPÄRISTÖ	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
<i>-inen</i> -lopp. nomini	12	11	1	91,67
<i>-in</i> -lopp. adverb	7	3	4	42,86
<i>-isin</i> -lopp. adverb	0	0	0	0,00
konditionaali	7	1	6	14,29
<i>oitta</i> -verb	4	3	1	75,00
imperfekti	1	1	0	100,00
<i>ise/ista</i> -verb	1	1	0	100,00
muut	0	0	0	0,00
yhteensä	32	20	12	62,50

Huomionarvoisinta *i:n* kadon suhteen on, että ympäristöllä vaikuttaisi olevan väliä jopa enemmän kuin puhutuissa keskusteluissa (ks. luku 4.1.2). Tosin konditionaalissa (*osus, nosta*) *i:n* kato näyttää olevan vähäisintä kummankinlaisissa keskusteluissa. Kirjoitetuissa keskusteluissa se on erityisen vähäistä, sillä vain yksi seitsemästä (14,29) tapauksesta on puhekielisiä.

Sen sijaan *in*-loppuiset adverbit (*vihdoin, sillo*) käyttäytyvät kirjoitetuissa keskusteluissa *i:n* kadon suhteen hyvin erilaisella tavalla kuin puhutuissa keskusteluissa, sillä alle puolista *in*-loppuisista adverbeista katoaa *i* painottoman tavun diftongista, kun taas puhutuissa keskusteluissa se katoaa yli yhdeksässä tapauksessa kymmenestä. Kirjoitustilanne näyttäisi siis ohjaavan *i*-loppuisia diftongeja yleiskielisyyteen paitsi yleisellä tasolla, mutta erityisesti *in*-loppuisten adverbien yhteydessä, mikä taas puhuu esimerkiksi Engblomin (2008: 59) havaintoja vastaan, sillä hänen havaintojensa mukaan tekstiviestikielessä *i* nimenomaan katoaa usein. Sen sijaan Karppisen (2011: 93) verkkokeskusteluaineiston informantit näyttäisivät olevan *i:n* kadon suhteen hyvin samoilla linjoilla kuin omat informantini.

4.2.3 Painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio

Painottoman tavun *A*-loppuiset vokaaliyhtymät assimiloituvat WhatsApp-keskusteluissa pitkävokaalisiksi 79,3-prosenttisesti. Näin ollen piirrettä voidaan hyvällä syyllä pitää puhekielisenä

myös WhatsApp-keskusteluissa, vaikkei puhekilisyysaste olekaan puhuttujen keskustelujen tasolla. Taulukkoon 27 on koottu tiedot *A*-loppuisten vokaaliyhtymien variaatiosta tapausryhmittäin.

Taulukko 27. Painottoman tavun *A*-loppuiset vokaaliyhtymät WhatsApp-keskusteluissa.

	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
partitiivit	37	26	11	70,27
infinitiivi	6	6	0	100,00
nomini tai adverbi	9	9	0	100,00
supistumaverbi	1	1	0	100,00
yhteensä	53	41	11	79,25

Taulukosta 27 nähdään, että *A*-loppuiset vokaaliyhtymät oikenevat WhatsApp-keskusteluissa täydellisesti *VA*-loppuisten nominien, adverbien ja supistumaverbien yhteydessä. Ainoastaan partiivimuodoissa esiintyy variaatiota yleis- ja puhekielisten variantin välillä. Partitiivimuotojenkin osalta *A*-loppuiset vokaaliyhtymät ovat kuitenkin puhuttujen keskustelujen lisäksi puhekielisiä myös WhatsApp-keskusteluissa. Partiivimuotojen variaatiossa huomionarvoista on, että *UA*-yhtymä ei varioi lainkaan (3/3), *eA*- (4/5) ja *iA*-yhtymissä (17/24) pitkävokaalinen, puhekielinen variantti on selvästi yleisempi, ja *oA*-vokaaliyhtymissä taas puhe- ja yleiskielinen muoto jakautuvat suunnilleen tasan siten, että puhekielisiä variantteja on kaksi viidestä tapauksesta.

Ero luvussa 4.1.3 esitettyyn on siis eri yhtymien osalta selvä, mutta *iA*-yhtymää lukuun ottamatta piirteiden esiintymämäärät ovat niin pieniä, että sattuman vaikutus tuloksiin on vielä suuri. Lisäksi *oA*-yhtymän yllättävän suurta puhekielisyyttä näyttäisivät selittävän hyvin paljon myös vuorovaikutukselliset seikat (ks. esimerkit 22 ja 31). Yhtä kaikki, havaintoni näyttäisivät tukevan Nuolijärven ja Sorjosen (2005: 57) huomioita painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaation laajalevikkisyydestä ja ekspansiivisuudesta, sillä niin puhutuissa kuin kirjoitetuissa keskusteluissa piirre on puhekielinen.

Painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio tarjoaa myös tukea sille, että WhatsApp-keskusteluja voisi pitää esimerkiksi internetin keskustelupalstakeskusteluja puheenomaisempina puhekielen käytön osalta, sillä esimerkiksi Karppisen (2011: 63) verkkokeskusteluaineistossa *A*-loppuiset vokaaliyhtymät yltävät parhaimmillaankin *eA*- ja *oA*-loppuisten nominien osalta alle 40 prosentin puhekielisyytensä. Muissa asemissa painottoman tavun *A*-loppuiset vokaaliyhtymät ovat Karppisella (mts.) vielä yleiskielisempiä.

4.2.4 Yleiskielen *d*:n vastineet

Yleiskielen *d* on WhatsApp-keskusteluissa melko yleiskielinen piirre. Sen puhekielisyyssasteen muutos suhteessa puhuttuihin keskusteluihin on melko suuri, noin 20 prosenttiyksikön luokkaa, mutta ei kuitenkaan niin suuri, että piirteen variaatio kääntyisi kokonaan pääläelleen. Huomionarvoisinta yleiskielen *d*:n vastineissa WhatsApp-keskusteluissa on se, että yksikään puhekielisistä vastineista ei ole vanhaa Porin seudun puhekieltä mukaileva, eli kirjoitetun kielen tapauksessa *r*, vaan kaikki 13 puhekielistä yleiskielen *d*:n vastinetta on katomuotoja. Tämä onkin selvä ero samojen informanttien puhuttuihin keskusteluihin, joissa *r* ja *ð* ovat katomuotoja yleisempiä (ks. luku 4.1.4). Taulukkoon 28 on koottu yleiskielen *d*:n vastineiden variaatio WhatsApp-keskusteluissa asemittain.

Taulukko 28. Yleiskielen *d*:n vastineet WhatsApp-keskustelussa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
<i>-Vd-</i>	12	4	8	33,33
<i>-VVd-</i>	17	0	17	0,00
<i>-hd-</i>	15	9	6	60,00
yhteensä	44	13	31	29,55

Yleiskielen *d*:n vastineena *d* on siis yleisin variantti myös kirjoitetuissa keskusteluissa. Mutta kuten mainittu kaikki puhekieltä mukailevat variantit aineistossa ovat katomuotoja. Kuitenkin, katomuodot tuntuvat niin yksittäisvokaalin jälkeen kuin *h*:n jälkeenkin esiintyvän tiettyjen lekseemien yhteydessä. Yksittäisvokaalin jälkeen kaikki katomuodot ovat tyyppiä *edes* → *ees*, kun taas *h*:n jäljessä, jossa kato on jopa *d*:täkin yleisempi se osuu ensinnä numeraalien (*kahe*) ja oletettavasti melko usein käytettyjen verbien (*tehä*, *lähetään*) yhteyteen, joskin kummankinlaisista tapauksista on havaittavissa myös *d*:n sisältäviä muotoja (*kahdes*, *lähdetään*). Näyttäisi siis siltä, että *d*:n kadosta *h*:n jäljessä tehdyt aiemmat havainnot näyttäisivät ulottuvan myös kirjoitettuihin keskusteluihin (Lappalainen 2001: 81).

4.2.5 Diftongien avartuminen

Diftongien avartuminen on käsiteltävistä kielenpiirteistä WhatsApp-keskusteluissa selvästi yleiskielisin. Kaikkiaan 76:sta avartumisherkästä diftongista nimittäin peräti 70 säilyy avartumattomana,

mistä seuraa se, että piirteen puhekielisyyssaste jää 7,9 prosenttiin. Lisäksi, jos en tulkitsisi luvun 4.1.5 tapaan *en tiä* -tyyppisiä ilmauksia diftongien avartumisiksi, olisi aineistossa pelkästään kaksi avartumistapausta (*suame kiält*), joilla niilläkin näyttäisi olevan selkeä keskustelullinen tehtävä, joka vaikuttaa niiden ilmenemiseen juuri tuossa muodossa, eikä aineistossa huomattavasti tavallisemmassa muodossa (*suome kielt*) (ks. esimerkki 23 luvussa 5.1). Taulukossa 29 on kuvattuna diftongien avartumisen variaatio WhatsApp-keskusteluissa diftongeittain.

Taulukko 29. Diftongien avartuminen WhatsApp-keskusteluissa

	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
<i>uo > ua</i>	30	1	29	3,33
<i>yö > yä</i>	8	0	8	0,00
<i>ie > ia</i>	4	0	8	0,00
<i>ie > iä</i>	34	5	29	14,71
yhteensä	76	6	70	7,89

Koska piirre on niin yksiselitteisin yleiskielinen, ei eri diftongien välillä ole merkittäviä eroja. Ainoastaan *iä*:ksi aukeneva *ie*-diftongi näyttäisi olevan hiukan muita yleisempi, mutta kuten mainittu, se johtuu pitkälti *tiä*-esiintymistä. On tosin mainittava, että myös *tie*-muotoja *tiedä*-verbiä tarkoittamassa on niin viesti- kuin puheaineistossakin.

Merkittävää piirteen variaatiossa on kuitenkin se, että se on täysin päinvastainen luvussa 4.1.5 esitetylle kuvaukselle samojen informanttien puheen diftongien avartumiselle kuin myös sille, että piirre on Porin puhekielessä niin merkitsevä, että ei-lingvistisen koulutuksen saaneetkin huomaavat sen herkästi ja että yleiskielistä tekstiä lukiessaankin porilaiset herkästi ääntävät diftongit avartuneina (tämän tutkielman esimerkit 31 ja 32, Eskola 187: 210–211, Aarikka 2014: 50–51).

Täysin pätevää selitystä ei pelkästään lingvistisistä lähtökohdasta tälle päinvastaisuudelle katsoakseni pysty esittämään, mutta muutamia mahdollisia teorioita kuitenkin. Ensinnäkin kirjoitettu keskustelu ympäristönä itsessään näyttää ohjaavan muitakin piirteitä hieman yleiskielistymään. Kuitenkin tämän piirteen kohdalla muutos puheen lähes täydestä puhekielisyydestä kirjoituksen lähes täyteen yleiskielisyyteen kertoo siitä, että pelkästään keskusteluympäristön muuttumisella ei vaihtelua pystytä selittämään. Toinen selitys voi olla se, että – kuten mainittu – piirre on jatkumoinen ja puheessa diftongit voidaankin jakaa selvästi esimerkiksi kolmeen luokaan avartumisensa perusteella (ks. lukua 4.1.5). Piirteen sijoittuminen jatkumolle saattaa vaikeuttaa kielenkäyttäjistä piirteen hahmottamista, ja sen takia – vaikka he yrittävätkin kirjoittaa puheenomaisesti – piirre ilmenee yleis-

kielisenä eikä niin puhekielisenä kuin puheessa.

Kolmas selitys on se, että juuri piirteen merkitsevyys Porin puhekielessä ajaa käyttämään yleiskielistä muotoa, koska jonkinlaisen ”leimallisen maakuntapiirteen” (vrt. Mantila 2004: 325–329) käyttäminen kirjoitetussa kielessä voisi tuntua jotenkin rumalta tai ”juntilta”. Voi myös olla, että koulussa kirjoittamaan opetellessa on nimenomaan painotettu, että ”älkää sitten vain kirjoittako näitä diftongeja avartuneina, vaan tällä tavalla ne kuuluu kirjoittaa”, mikä taas on voinut iskostua informanttien mieliin. Tällaisesta ei kuitenkaan voi olla mitenkään varma. Sitä paitsi, toinen leimallinen porilaisuus, loppuheittyminen, esiintyy myös kirjoitetuissa keskusteluissa hyvin puhekielisenä (ks. luku 4.2.1). Jos selityksenä taas voisi olla piirteen rumuus nimenomaan kirjoitetussa ympäristössä, pitäisi sitä selvittää kirjoittajilta itseltään esimerkiksi haastattelujen tai muunlaisten kyselyjen avulla. WhatsApp-viestien kirjoittamisprosessin ja piirteiden valitsemisen tutkiminen olisikin mielestäni varsin hyvä jatkotutkimuksen aihe, joka myös toisi lisätietoa tavallisten kielenkäyttäjien omista kielenkäyttömielikuvistaan.

4.2.6 Loppu-*n*:n kato genetiivissä ja akkusatiivissa

Tarkastelen tässä luvussa loppu-*n*:n katoa genetiivi- ja akkusatiivisijojen yhteydessä. Esitin luvussa 2.3.6 hypoteesin, jonka mukaan *n* voisi säilyä helpommin akkusatiivissa kuin genetiivissä, koska akkusatiivissa *n*:llä on lauseen ymmärrettävyyden kannalta mielestäni tärkeämpi rooli kuin genetiivissä. Tässä luvussa esitetyt tulokset näyttävät WhatsApp-keskustelujen osalta hieman tukevan tätä ajatusta, mutta erot genetiivin ja akkusatiivin välillä ovat kaiken kaikkiaan hyvin pieniä.

Loppu-*n*:n kato genetiivin yhteydessä on kaikki piirteet mukaan luettuna aineiston varioivin piirre. Sen 42:sta esiintymästä nimittäin tasan puolet (21) on yleiskielen, ja puolet puhekielen muokaisia. Taulukkoon 30 on koottu loppu-*n*:n variaatio genetiivissä asemittain.

Taulukko 30. Genetiivin loppu-*n* WhatsApp-keskusteluissa asemittain.

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
terminaalinen	2	1	1	50,00
ennen vokaalia	7	1	6	14,29
ennen konsonanttia	33	19	14	57,58
ennen liitettä	0	0	0	0,00
yhteensä	42	21	21	50,00

Asemalla näyttäisi olevan jonkin verran vaikutusta loppu-*n:n* katoamiseen genetiivissä. Terminaalissa (50 %) ja konsonanttia edeltävässä (57,6 %) asemassa piirre näyttäytyy puhtaasti varioivana, vokaalinetisessä taas melko yleiskielisenä (14,3 %). Tällä voisi olla yhteys puhutussa kielessä tapahtuvan legatoääntämyksen kanssa (*mun_auto*), jonka *n:n* säilyminen mahdollistaa. Jos siis *n* säilyy tästä syystä, on se jälleen yksi osoitus WhatsApp-keskustelujen kielenkäytön runsaasta puheenomaisuudesta.

Akkusatiivissa loppu-*n:n* kato on melkein yhtä yleistä kuin genetiivissä. 42,9 prosenttia (9/21) esiintymistä on puhekielisen variantin kannalla. Asemittaisessa vertailussa erot genetiivin ovat kuitenkin suuria, mutta vertailussa on tosin otettava huomioon se, että yksittäisessä asemassa esiintymämäärät ovat pieniä, joten pelkät prosenttiluvut eivät kerro koko totuutta vaihtelusta. Taulukkoon 31 on koottu akkusatiivin loppu-*n:n* variaatio WhatsApp-keskusteluissa asemittain.

Taulukko 31. Akkusatiivin loppu-*n* WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
terminaalinen	5	3	2	60,00
ennen vokaalia	2	1	1	50,00
ennen konsonanttia	13	5	8	38,46
ennen liitettä	1	0	1	0,00
yhteensä	21	9	12	42,86

Koska akkusatiivissa (42,9 %) loppu-*n:n* kato jää genetiiviä (50,0 %) vähäisemmäksi, saa hypoteesini loppu-*n:n* säilymisen tärkeydestä akkusatiivin ymmärtämisessä jonkin verran tukea kirjoitettujen keskustelujen yhteydessä. Ero on kuitenkin vain seitsemän prosenttiyksikön luokkaa, joten mistään mullistavasta erosta – jos erosta ollenkaan – ei voida kuitenkaan puhua. Kokonaisuudessa loppu-*n:n* genetiivissä ja akkusatiivissa kato on WhatsApp-keskustelujen varioivin piirre. Sen puhekielisyysaste jää 52,4 prosenttiin 33 tapauksen ollessa puhekielisiä ja 30:n ollessa yleiskielisiä. Taulukkoon 32 on koottu loppu-*n:n* kokonaisvariaatio genetiivissä ja akkusatiivissa asemittain.

Taulukko 32. Loppu-*n* WhatsApp-keskusteluissa asemittain

ASEMA	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
terminaalinen	7	4	3	57,14
ennen vokaalia	9	2	7	22,22
ennen konsonanttia	46	24	22	52,17
ennen liitettä	1	0	1	0,00
yhteensä	63	33	30	52,38

Kuten taulukosta 32 voidaan huomata, asemalla on jonkin verran merkitystä loppu-*n:n* variaatiossa. Terminaalisessa ja konsonanttia edeltävässä asemassa *n* katoaa hieman yli puolissa tapauksista, kun taas vokaalietisessä asemassa *n* katoaa lähes neljässä tapauksessa viidestä. Ainoassa suffiksia tai liitettä edeltävässä esiintymässä loppu-*n* on säilynyt, mikä osaltaan vahvistaa Eskolan (1987: 211) aiempia havaintoja loppu-*n:n* kadosta. Koska piirre kuitenkin on varioiva, ei voida sanoa sen täydellisesti vahvistavan Engblomin (2008: 88) havaintoa siitä, että loppuäänteiden kato ja supistuminen ovat hyvin tavallisia sähköisen viestinnän kielessä.

4.2.7 *MA*-infinitiivin illatiivi

MA-infinitiivin illatiivi on diftongien avartumisen sekä *kuka-* ja *joka-*pronominien variaation ohella kolmas piirre, jossa tuntuu olevan suuri vaikutus sillä, onko keskustelu puhuttua vai kirjoitettua. Toisin kuin puheessa (luvussa 4.1.7), *MA*-infinitiivin illatiivi nimittäin esiintyy kirjoitetuissa keskusteluissa pääasiassa nimenomaan puhekielisenä, eli ilman *MA*-tunnusta. Taulukossa 33 on kuvattu *MA*-infinitiivin illatiivin variaatio WhatsApp-keskusteluissa vartaloryhmittäin.

Taulukko 33. *MA*-infinitiivin illatiivi WhatsApp-keskusteluissa

VARTALO	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
kaksitavuinen	8	7	1	87,50
useampitavuinen	0	0	0	0,00
supistumaverbi	2	2	0	100,00
varioimaton	0	0	0	0,00
yhteensä	10	9	1	90,00

Vain yksi kymmenestä *MA*-infinitiivin illatiivitapauksesta on aineistossa yleiskielisessä asus-

saan (*istumaan*). Sen sijaan kaikki muut aineiston esimerkit esiintyvät tunnuksettomina (*panee, pelaa*). On tosin huomioitava, että *MA*-infinitiivi on viestiaineistossa varsin harvoin esiintyvä piirre, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa analyysin tuloksiin. Ero puheeseen näyttäisi kuitenkin olevan melko suuri, sillä tämän ryhmän puhutuissa keskusteluissa tunnus jää pois vain noin joka kolmannessa tapauksessa.

Tälle vaihtelulle voi olla syynä esimerkiksi tekstiviestikielestä periytynyt lyhentämistarve, joka ilmenee *MA*-infinitiivin illatiivien jäämisenä usein tunnuksettomaksi (Engblom 2008: 72). Toisaalta kaikessa sähköisessä viestinnässä tunnuksettomuus ei ole niin selvää, esimerkiksi Karppisen (2011: 63) keskustelupalsta, IRC- ja Facebook-aineistossa *MA*-infinitiivin illatiivi esiintyy tunnuksettomana vain noin kolmasosassa tapauksia. Toinen syy voikin olla se, että etenkin kaupunkilaisnuorilla käynnissä oleva kielenmuutos (vrt. Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 97) olisi levinnyt laajemmin ensin vapaamuotoiseen kirjoitettuun kieleen tekstiviestikielen lyhentämistarpeen vaikutuksesta, mutta tämän ryhmän puheessa piirre kuitenkin näkyisi vielä tunnuksellisena.

4.2.8 *Kuka-* ja *joka-*pronominien variaatio

Kuten jo aiemmin on mainittu, tässä tutkielmassa käsiteltävistä kielenpiirteistä kolme on sellaisia, joiden käyttö muuttuu selvästi, kun keskustelu ympäristö vaihtuu puhutusta kirjoitetuksi. Viimeinen niistä on *kuka-* (ja sen monikkomuodon *keitä*) ja henkilöön viittaavaan *joka-*pronominin variaatio puhekielisen *ketä-*pronominin kanssa. Puhutuissa keskusteluissa näet *ketää* esiintyy edellä mainittujen pronominien korvaajana jopa niin paljon, että kielenpiirrettä voidaan pitää puhekielisenä (ks. luku 4.1.8), mutta kirjoitetuissa keskusteluissa piirre esiintyy vahvasti yleiskielisenä, kuten taulukosta 34 voidaan havaita.

Taulukko 34. *Ketä kuka-* ja *joka-*pronominien paikalla WhatsApp-keskusteluissa

PRONOMINI	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
<i>kuka/keitä</i>	3	0	3	0,00
<i>joka</i>	5	1	4	20,00
yhteensä	8	1	7	12,50

Piirrettä esiintyy viestiaineistossa varsin harvoin, mutta kaikkiaan kahdeksasta vain yksi on puhekielinen, mistä seuraa, että puhekielisyyssaste jää tämän piirteen osalta 12,5 prosenttiin, kun se saman ryhmän puhutuissa keskusteluissa on yli 70 prosenttia. Samoin kuin diftongien avartumisen

yhteydessä, ei näin suurelle vaihtelulle ole löydettävissä mitään yksiselitteistä lingvististä selitystä, mutta esimerkiksi piirteen ”rumuus” tai ”junttius” informanttien mielestä voi tuntua kirjoitettuun, vaikkakin vapaamuotoiseen, kieleen sopimattomalta, minkä vuoksi kirjoitetuissa keskusteluissa *keitä* esiintyy vähemmän kuin puhutuissa keskusteluissa. Myös se, että puheenomaistakin kirjoitettua kieltä prosessoidaan kuitenkin hieman enemmän kuin puhuttua, saattaa vaikuttaa siihen, että jotkin piirteet kääntyvät puhekielisyyden osalta täysin pääläelleen. Olisikin jälleen syytä selvittää informanteilta itseltään esimerkiksi haastattelun avulla, mikä ohjaa käyttämään niin avartumattomia diftongeja kuin yleiskielisiä *kuka-* ja *joka-*pronomineja kirjoittaessa, vaikka puheessa niiden puhekieliset vastineet ovat huomattavasti yleiskielisiä useammin käytössä.

4.2.9 Yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio

Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit esiintyvät sekä puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa suurin piirtein yhtä puhekielisinä. Molemmissa puhekielisyyssaste on yli 90 prosenttia, joskin puheessa puhekielisten varianttien käyttäminen on lähes täydellistä (99,0 %), kun taas kirjoituksessa variaatiota esiintyy hieman enemmän, ja puhekielisyyssaste on muutaman prosenttiyksikön pienempi (93,8 %). Persoonapronominien variaatiossa on puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa kuitenkin muutamia selkeitä eroja. Taulukoihin 35 ja 36 on koottu persoonapronominien variaation eri variantteittain luokiteltuna WhatsApp-keskusteluissa niin perus- kuin taivutetuissa muodossakin.

Taulukko 35. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit perusmuodossa WhatsApp-keskusteluissa

PRON.	LKM	<i>Minä/ sinä</i>	<i>Mää/ sää</i>	<i>Mä/ sä</i>	<i>Meitsi/ teitsi</i>	<i>meikä /teikä</i>	<i>Mie/ sie</i>	PUHEKIELI-%
y. 1. p.	12	2	0	7	2	0	1	83,33
y. 2. p.	5	1	0	4	0	0	0	80,00
yhteensä	17	3	0	11	2	0	1	82,35

Taulukko 36. Yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit taivutettuna WhatsApp-keskusteluissa

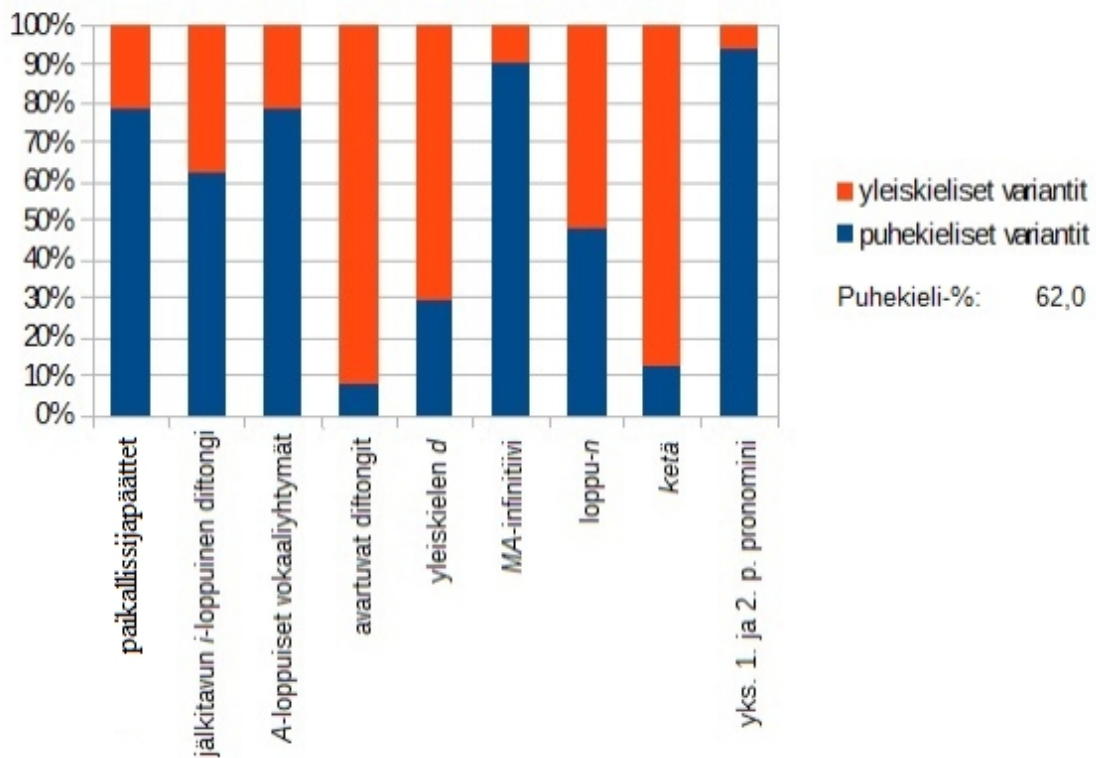
PRONOMINI	TAPAUKSIA	PUHEK.	YLEISK.	PUHEKIELI-%
<i>minu-</i>	20	20	0	100,00
<i>sinu-</i>	11	11	0	100,00
yhteensä	31	31	0	100,00

Taulukoista 35 ja 36 nähdään, että perusmuodossa persoonapronominien variaatio on todennäköisempää kuin taivutettuna. Sama tilanne on myös puhutuissa keskusteluissa. Sen sijaan huomionarvoista on, että puhekielisistä varianteista yleisin ei olekaan porilainen *mää/sää* (jota ei itse asiassa esiinny yhden yhtä), vaan lyhyempi muoto *mä/sä*. Tämä poikkeaa samojen informanttien puhutuista keskusteluista, joissa *mää/sää* on *mä/sä*-varianttia yleisempi (ks. luku 4.1.9). Sen sijaan muut puhekieliset variantit ovat vähäisiä kummassakin aineistossa, joskin erikoinen tapaus on yksittäinen *mie*-pronomini, jolla kuitenkin näyttäisi olevan vuorovaikutuksellinen tehtävä keskusteluissa (ks. esimerkki 7).

Mä/sä-pronominin runsas käyttö *mää/sää*-pronominin sijasta saattaa johtua sähköisen viestinnän kielelle tyypillisestä lyhentämisestä (esim. Engblom 2008, Vetter 2012). Toinen vaihtoehto on *MA*-infinitiiviin illatiivin yhteydessä esitetty kielenmuutosteoria, jossa meneillään oleva muutos (ks. Lappalainen 2001: 80) lyhyempään varianttiin näkyy jo varsin selvästi ympäristössä, jossa lyhentäminen on jo muutenkin tavallista.

Toinen huomionarvoinen asia kirjoitetuissa keskusteluissa on erityisesti perusmuodossa olevien persoonapronominien huomattava vähyys verrattuna puhuttujen keskustelujen esiintymiin. Puhutuissa keskusteluissa kun taivuttamattomia 1. ja 2. persoonan pronomineja on yli 400, kun taas WhatsApp-keskusteluissa niitä on vain 17. Tämä kertoo mielestäni toisesta sähköisen viestinnän ja erityisesti WhatsApp-viestien kaltaisten tekstiviestien kielelle ominaisesta piirteestä, ellipsistä (Engblom 2008: 82–86). Siinä missä prosessoimattomassa puheessa pronominit helposti tulevat ilmi, jätetään ne enemmän prosessoidussa kirjoituksessa pois, jolloin myös tilaa ja aikaa säästyy.

4.2.10 Yhteenvetoa

Kuva 3. Piirrekohtainen variaatio WhatsApp-keskusteluissa

Kuvassa 3 on kuvattu tarkasteltujen kielenpiirteiden puhekielisyyssaste WhatsApp-keskusteluissa. Piirteet voidaan jakaa puhuttujen keskustelujen kolmeen ryhmään sen mukaan, onko niissä esiintyvien puhekielisten varianttien osuus yli 70 prosenttia (puhekieliset piirteet), alle 70, mutta yli 30 prosenttia (varioivat piirteet) vai alle 30 prosenttia (yleiskieliset piirteet).

Keskimääräinen puhekielisyyssaste kaikissa tutkittavissa piirteissä on 62,0 prosenttia, mikä tarkoittaa sitä, että WhatsApp-keskustelut ovat puhekielen käytön osalta varioivia. Tämä taas on linjassa aiempien tutkimusten kanssa, jossa on todettu sähköisen viestinnän kielen olevan jotain puhutun ja kirjoitetun kielen väliltä (esim. Engblom 2008, Vetter 2012, Karppinen 2011, Airisniemi 2015, Heimala-Lindqvist 2010). Huomionarvoista on, että WhatsApp-keskustelut näyttäytyvät verkkokeskusteluja puhekielisempinä, mikä on katsoakseni osoitus siitä, että WhatsApp-keskustelut ovat verkkokeskusteluja lähempänä perinteistä keskustelua. Karppisen (mts. 60) verkkokeskusteluaineistossa puhekielisyyssaste jää tarkasteltavien piirteiden osalta näet 43:een, kun taas Heimala-Lindqvistin (mts. 64) aineistossa puhekielisyyssaste on tutkittavissa piirteissä vielä matalampi, vain 22 prosentin luokkaa.

Puhekielisiä piirteitä on WhatsApp-keskusteluissa edellä mainitun jaottelun perusteella neljä. Puhekielisin piirteistä on yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit, jonka puhekielisyyssaste on 93,8 prosenttia. Huomattavaa tässä piirteessä kuitenkin on, että yleisin puhekielinen variantti on *mä/sä*, ei *mää/sää* kuten puhutuissa keskusteluissa. Tämän olen arvioitu johtuvan siitä, että erityisesti WhatsAppia muistuttavien tekstiviestien kielessä lyhentäminen on yleistä, minkä vuoksi pronomiksi valikoituu helpommin puhekielisistä varianteista lyhyempi. Toisaalta kyse voi olla myös mahdollisesti käynnissä olevan kielenmuutosprosessin vaikutuksesta, jossa alaa valtaava, lyhyempi variantti näkyy ensin ympäristössä, jossa lyhyys näyttää muutenkin olevan normi.

Samoilla syillä on perusteltavissa myös toiseksi puhekielisimmän piirteen, *MA*-infinitiivin *il*-latiivin puhekielisyyssaste (90 %), joka myös eroaa selvästi puhuttujen keskustelujen vastaavasta. Paikallissijamuodot taas edustuvat 79,7-prosenttisesti puhekielisenä. Painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien puhekielisyyssaste on WhatsApp-viesteissä myös korkea, 79,3 prosenttia.

Varioivia piirteitä WhatsApp-keskusteluissa on kaksi. Painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien kato edustuu 62,5-prosenttisesti puhekielisenä, mikä on sikäli yllättävää, että tekstiviesteissä *i:n* kato on verrattain tavallista (Engblom 2008: 88). Tosin tulokset mukailevat taas Karppisen (2011: 63) havaintoja verkkokeskustelukielen *i:n* kadosta. Toinen varioiva piirre on loppu-*n:n* katoaminen akkusatiivissa ja genetiivissä. Piirteen puhekielisyyssaste on kaiken kaikkiaan 47,6 prosenttia, mistä seuraa se, että kato- ja säilymämuodot ovat aineistossa lähes yhtä yleisiä.

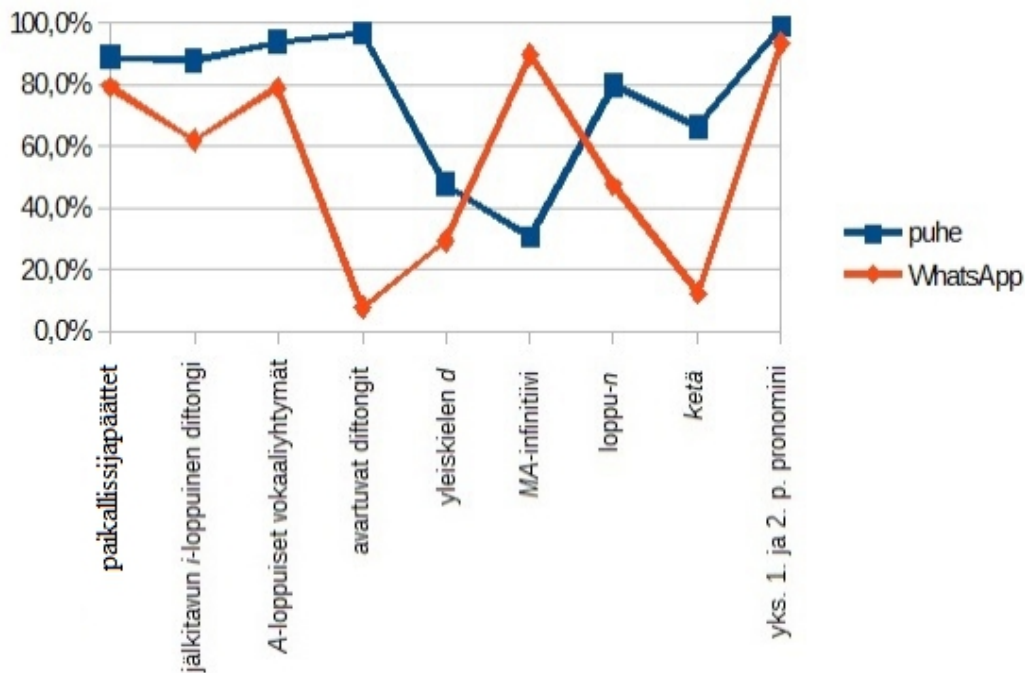
Yleiskielisiä kielenpiirteitä on kolme. Yleiskielen *d:n* vastineet ovat vielä lähestulkoon varioivia, sillä niissä puhekielisyyssaste on 29,6 prosenttia. Huomionarvoista on piirteen kohdalla se, että yhtään ”vanhan puhekielen” mukaista *r*-varianttia, joita puheessa kyllä esiintyy, ei ole, vaan kaikki puhekieliset muodot ovat *d:n* katomuotoja. Tässäkin selitys voi löytyä niin sähköisen viestinnän lyhentämistarpeesta kuin kielenmuutosprosessin näkymisestä ensin ympäristössä, jossa lyhyemmät variantit ovat muutenkin tavallisia, sillä kato on yleisimmillään *h:n* jälkeisessä asemassa, jossa sen on muutenkin todettu valtaavan alaa viime vuosina (Lappalainen 2001: 81).

Ketä-pronominin käyttö *joka*- ja *kuka*-pronomien vastineena (puhekielisyyssaste 12,5 %) sekä diftongien avartuminen (7,9 %) taas ovat aineistossa selvästi yleiskielisiä piirteitä, mikä taas on täysin ristiriidassa samojen informanttien puhuttujen keskustelujen kanssa. Seuraavassa luvussa kokoankin puhuttujen ja kirjoitettujen keskustelujen puhekielisyytulokset yhteen ja selvitän tarkemmin mahdollisia selityksiä myös näiden kahden mainitun kielenpiirteen erikoislaatukselle vaihtelulle kahden eri kontekstin välillä.

4.3 Kokoava tarkastelu

Olen edellä tarkastellut puhekielen variaatiota puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa erikseen. Kun molempia konteksteja tarkastellaan yhdessä, on tilanne puhekielen variaation osalta kuvan 4 mukainen. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että puhekielen käyttö on vähäisempää tämän informantiryhmän kirjoitetuissa (keskimääräinen puhekielisyyssaste 62,0 %) kuin puhutuissa keskusteluissa (88,4 %). Siinä missä puhuttuja keskusteluja voi odotuksenmukaisesti pitää tarkasteltavien piirteiden osalta varsin puhekielisinä, ovat WhatsApp-keskustelut pikemminkin yleis- ja puhekielen väillä varioivia. Näin ollen ne vahvistavat aiemmissa tutkimuksissa (esim. Airisniemi 2015, Engblom 2008, Heimala-Lindqvist 2010, Karppinen 2011, Vetter 2012) tehtyjä havaintoja siitä, että sähköisen viestinnän kieli on jotain puhutun ja kirjoitetun kielen väliltä. Toisaalta ainakin tämän ryhmän WhatsApp-keskustelut näyttävät olevan jonkin verran puhekielisempiä kuin Karppisen (mts. 60) tutkimat verkkokeskustelut, mikä yhdessä sen kanssa, että WhatsApp-keskustelut muistuttavat rakenteeltaan puhuttuja keskusteluja (ks. luku 3) näyttäisi kertovan siitä, että WhatsApp-keskustelut ovat jo hyvin puheenomaisia, vaikka niiden puhekielisyyssaste ei aivan puheen tasolle ylläkään.

Puhutuissa keskusteluissa piirteet voidaan jakaa puhekielisiin ja varioiviin piirteisiin sen mukaan, onko niiden puhekielisyyssaste yli vai alle 70 prosenttia. Tämän jaottelun perusteella puhekielisiä piirteitä on puhutuissa keskusteluissa kuusi: paikallissijapäätteiden variaatio, painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien *i:n* kato, painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio, diftongien avartuminen, loppu-*n:n* kato genetiivissä ja akkusatiivissa sekä yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit. Varioivia piirteitä taas on kolme: yleiskielen *d:n* vastineet, *MA*-infinitiivin illatiivi sekä *ketä*-pronominin käyttö *kuka*- ja *joka*-pronominien sijasta. Näistä kaksi ensin mainittua ovat jo vanhastaan Porin seudun puhekielessä varioivia (Eskola 1987, Wiik 2006), mikä näyttää ainakin tämän ryhmän kohdalla jatkuvan edelleen. Varioivissa piirteissäkin puhekielisyyssaste ei laske kuitenkaan alle 30 prosentin, mikä kaiken kaikkiaan kertoo siitä, että vanhojen porilaisten puhekielen piirteiden käyttö on yhä voimissaan näilläkin informanteilla.

Kuva 4. Piirrekohtainen variaatio kahdessa kontekstissa

Kuten kuvasta 4 nähdään, WhatsApp-keskusteluissa (oranssi säie) puhekielisyys on kaikissa piirteissä *MA*-infinitiiviä lukuun ottamatta puhuttuja keskusteluja vähäisempää. Vain yksikön 1. ja 2. persoonan pronomineissa puhekielisyysaste on hyvin lähellä puhuttuja keskusteluja, mutta tämänkin piirteen yhteydessä käytettyjen puhekielisten varianttien välillä on merkittävä ero: puheessa *mää* on selvästi yleisin variantti, kun taas kirjoitetuissa keskusteluissa käytetään puhekielisenä varianttina lähes yksinomaan *mä*-pronominia. Tämä todennäköisesti johtuu sähköisen viestinnän yleisestä lyhentämistarpeesta, mutta voi myös olla, että mahdollisesti käynnissä oleva kielenmuutos, joka suosii lyhempää varianttia (Lappalainen 2001: 80), voisi synnyttää sen, että ympäristössä, jossa lyhyys on muutenkin tavallista, *mä* edustuu helpommin. Samalla tavalla on nähdäkseni mahdollista selittää *MA*-infinitiivin runsas tunnuksettomuus (puhekielisyys) kirjoituksessa, vaikka puheessa tunnuksellinen muoto näyttääkin olevan selvästi käytetympi.

Kaiken kaikkiaan tarkastellut kielenpiirteet jakautuvat kirjoitetuissa WhatsApp-keskusteluissa kolmeen ryhmään. Puhekielisiä piirteitä on neljä: paikallissijapäätteiden variaatio, painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio, *MA*-infinitiivin illatiivi sekä 1. ja 2. persoonan pronominit. Varioivia piirteitä on kaksi: puheessa puhekielisenä edustuvat painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien *i*:n kato sekä loppu-*n*:n kato genetiivissä ja akkusatiivissa. Yleiskielisiksi

tulkittavia piirteitä on kolme. Varioivin näistä on yleiskielen *d*:n vastineet, joka puheessa näyttää olevan varioivia ja varioi myös kirjoituksessa jonkin verran, tosin kirjoitetuissa keskusteluissa *d* vaihtelee pelkästään kadon kanssa puheen *r*:n ja puolitremlantin sijaan. Sen sijaan *ketä* esiintyy *kuka*- ja *joka*-pronomien vastineena kirjoitetuissa keskusteluissa vain noin 12-prosenttisesti, vaikka puheessa sen käyttö on kuitenkin lähes 70-prosenttista. Diftongien avartumisessa ero on vielä suurempi; kirjoitetuissa keskusteluissa puhekielisyyssaste jää erittäin alhaiseksi (7,9 %), kun taas puhutuissa keskusteluissa se on erittäin korkea (97,0 %).

Kahden viimeksi mainitun piirteen runsaalle variaatiolle eri konteksteissa ei ole mitään yksiselitteistä selitystä. Olen kuitenkin ehdottanut erityisesti kirjoitetuissa keskusteluissa diftongien avartumisen vähäisyyden mahdolliseksi selitykseksi esimerkiksi piirteen jatkumoluonnetta sekä sen mahdollista rumuutta itse kielenkäyttäjien mielestä. Sama ”rumuus” voi olla myös kyseessä *ketä*-pronomien käytössä. Koska teksti jää kaikkien nähtäville, ja sitä prosessoidaan enemmän, on mahdollista, että juuri tällaiset mahdollisesti epäesteettisenä koetut piirteet jäävät helpommin käyttämättä. Toisaalta kyse voi olla suoranaisten rumuuden sijasta siitä, että kirjoitetussa kielessä esimerkiksi avartuvat diftongit tai *r d*:n paikalla ikään kuin ”hyppäävät silmille”, joten niitä ei käytetä WhatsAppissa siitä syystä. Tätä ei kuitenkaan pelkästään tässä tutkimuksessa käytetyin menetelmin pysty ratkaisemaan.

Tästä syystä mahdollinen jatkotutkimusaihe olisikin puhekielen käytön tutkiminen WhatsApp-keskusteluissa kansanlingvistikseen näkökulmasta esimerkiksi haastattelujen avulla. Tämänkaltaisen tutkimuksen avulla olisi mahdollista saada arvokasta lisätietoa siitä, miksi jotkin puhekielen piirteet näyttävät edustuvan puhekielisenä kummassakin kontekstissa, mutta joissakin ero on valtava. Haastattelujen avulla näet informanteilta itseltään voisi kysyä, mikä – jos mikään – heitä ohjaa kirjoittamaan juuri sillä tavalla, millä he kirjoittavat.

5 VARIAATION FUNKTIOT PUHUTUISSA JA KIRJOITETUISSA KESKUSTELUISSA

Tässä luvussa käsittelen koodinvaihdon funktioita puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa. Koska näyttää siltä, että luvussa 3.4 esittämäni hypoteesi koodinvaihdon funktioiden samankaltaisuudesta kummassakin kontekstissa pitää myös paikkansa, en ole jaotellut konteksteja luvun 4 tapaan erilleen, vaan käsittelen esimerkiksi ongelmallisia toimintoja koodinvaihdon funktiona esitellessäni sekä puhuttujen että kirjoitettujen keskustelun aineistoa. Käsittelen kuitenkin alalukua 5.3 lukuun ottamatta aina ensin puhuttujen keskustelujen koodinvaihtotapauksia ja vasta sen jälkeen kirjoitettujen keskustelujen tapauksia pyrkien vertaamaan koodinvaihdon ilmenemismuotojen eroja ja yhtäläisyyksiä näissä kahdessa kontekstissa. En pyri esittelemään kaikkia aineiston koodinvaihtotapauksia, vaan pikemminkin tuomaan esiin kuvaavia esimerkkejä.

Olen ryhmitellyt eri koodinvaihtotilanteet niiden erilaisten funktioiden perusteella. Mallinani funktioiden ryhmittelyssä on ollut erityisesti osin Gumperzin (1982) jaotteluun perustuva Lappalaisen (2004) jaottelu, jossa funktiot on jaettu sen mukaan, onko keskustelutilanteessa siirtymä esimerkiksi toiminnasta, moodista tai roolista toiseen. Joissakin tilanteissa tällaista siirtymää ei sen sijaan ole, vaan koodinvaihdon aiheuttaja saattaa olla jonkinlainen ”ongelmallinen toiminto”.

Lappalaisen mallin olen valinnut avukseni siitä syystä, että se on runsaine erilaisine funktioinneen varsin kattava ja mielestäni esimerkiksi Laanekaskin (2003) funktiojaottelua keskustelulähtöisempi. On kuitenkin huomioitava, että seuraavankaltainen koodinvaihtotilanteiden kategorisointi ei ole ainoa mahdollinen, sillä samalla koodinvaihtotilanteella voi olla aina useita funktioita. (Lappalainen 2004: 322.)

5.1 Ongelmalliset toiminnot

Lappalaisen (2004: 322) mukaan ”koodinvaihdot esiintyvät hyvin usein käsiteltäessä tavalla tai toisella arkaluonteisia tai intiimejä topiikkeja tai suoritettaessa ongelmallisia toimintoja”. Tällaisilla ongelmallisilla toiminoilla tarkoitetaan esimerkiksi kiusoittelevaa (tämän aineiston esimerkki 15), toisen neuvomista (esimerkki 16) tai muuta arkaluontoisten asioiden (kuten huonon rahatilanteen tai yleisen epävarmuuden) esittämistä (esimerkit 14, 17, 18, 19, 20 ja 23).

Pidän tässä tutkimuksessa myös sellaisia tilanteita, joissa keskustelijat ovat erityisen innostuneita jostakin (esimerkit 21 ja 22) eräänlaisina ongelmallisina toimintoina, jotka myös aiheuttavat koodinvaihtoa, sillä katsoakseni innostuneisuuden ilmaiseminen vaatii vahvaa tunnetta siinä missä arkaluontoisten asioiden kertominenkin. Käytän tällaisista tapauksista nimitystä ”positiivinen ongelmallinen tilanne”.

Ongelmallisissa toiminnoissa koodinvaihtoja näyttää esiintyvän tämän ryhmän puhutuissa keskusteluissa vähemmän kuin kirjoitetuissa keskusteluissa. Selitys saattaa olla se, että aineistoon päätyneissä WhatsApp-keskustelussa tilanteita, joissa puhutaan esimerkiksi arkaluonteisista asioista, on päätyntä enemmän kuin puhutussa aineistossa. Voi myös olla, että nauhoitustilanne on vaikuttanut siihen, että esimerkiksi kaikkein vaikeimpia juttuja ei ole välttämättä tuotu esille.

Puheaineiston esimerkissä (14) kuitenkin tapahtuu koodinvaihto ongelmallisen toiminnon, tietämättömyyden, yhteydessä:

Esimerkki (14)

01 Petteri: katoiks ku Suami piäksi vähä Ruattiiki

02 Aapo: joo toss_iha loppuu. miksei se Eemil Nenone pelannu

03 tänää

04 Petteri: **em minä tiä**

Esimerkissä (14) Petteri aloittaa keskustelun kysymällä, onko Aapo mahdollisesti katsonut Suomen ja Ruotsin välisen nuorten jääkiekko-ottelun. Aapo vastaa myöntävästi, mutta kysyy vielä jatkokysymyksen Eemil Nenosen pelaamattomuudesta. Petteri ei tiedä kuitenkaan syytä Nenosen pelaamattomuudelle ja tuodessaan tämän ilmi tulee vaihtaneeksi koodia, mikä ilmenee *minä*-pronominin edustumisena yleiskielisessä asussaan useammin tämän ryhmän puheessa käytetyn *mää*-pronominin sijasta. Koodinvaihto ei kuitenkaan kestä edes vuoron loppuun, sillä heti seuraava sana (*tiä*) on jo puhekielisessä muodossa.

Esimerkin (14) voisi kuitenkin tulkita myös toisen koodinvaihdon funktion kautta. Kyseessä voisi nimittäin yhtä hyvin olla Petterin asennonvaihdos, jossa hänen keskusteluroolinsa muuttuu nopeasti kysyjästä vastaajaksi. Tämän seurauksena koodi vaihtuu. Mielestäni onkin todennäköistä, että *minä*-pronominin yleiskielisyyden selittää esimerkin (14) tilanteessa kumpikin funktio.

Ensimmäisessä WhatsApp-keskusteluesimerkissä (15) ongelmallinen tilanne syntyy kiusoittelemasta. Ensin Alli tiedustelee (humalaiselta) Aapolta, mihin hän tällä kertaa aikoo oksentaa (”laatata”), johon Aapo vastaa toivovansakin osuvansa väärään paikkaan. Allikin haluaa ottaa osaa

keskusteluun ja kommentoi tilannetta humoristisesti:

Esimerkki (15)

- 01 Alli: Kerro sit mihi täl kertaa laattaat (musta naama)
 02 Aapo: Täl kertaa oikee toivon et osus johonki väärää paikkaa
 03 Alli: **Tälläkin**

Alli näyttäisi haluavan Aapoa kiusatakseen painottaa sanomistaan ja valitsee siksi yleiskiellisen muodon *Tälläkin* sen sijaan, että käyttäisi pikapuhemuotoa *Tälkin*. Tämä painotus taas johtuu siitä, että Alli siirtyy ryhmää hauskuttaakseen ironiamoodiin ja tätä kautta tulee valinneeksi tietoisesti pidemmän, painotetun muodon, jotta kirjoitetussakin viestinnässä kaikille ryhmän jäsenille selviäisi, että juuri tämän asian hän haluaa sanoa ”painokkaana” Aapolle ja vastata näin tämän huolimattomaan (ja puhekieliseen) heittoon (*Täl kertaa oikee toivon...*) niin kuin hän itse asian näkee. Hänen suhtautumisensa asiaan kun on se, että Aapo oksentelee väärin paikkoihin yhtenään, mikä taas selviää Allin ensimmäisestä viestistä, jossa hän kysyy, mihin Aapo **tällä kertaa** on oksentamassa.

Esimerkissä (16) sen sijaan ollaan hyvin tyypillisen ongelmallisen tilanteen, toisen neuvomisen, äärellä. Lappalaisen (2004: 325, 328) mukaan toisen neuvominen (etenkin silloin, kun kyseessä on kaksi aikuista ihmistä) on kulttuurisesti ongelmallista ja siksi tässäkin esimerkissä (erityisesti esimerkin viimeisessä viestissä) Susanna luultavasti kiinnittää enemmän huomiota sanan *punainen* kirjoitusasuun:

Esimerkki (16)

- 01 Susanna: Se lidli olut on muute oikeesti iha saatana
 02 hyvää
 03 Jutta: Nii o jos sitä sinist purkkii meinasit
 04 Jutta: Jari sanoo muute pirkkaolut salee
 05 Jutta: SALEE XD
 06 Susanna: Eieieiei
 07 Susanna: Eiei
 08 Susanna: **Vaan se punainen mis lukee OLU**

Susanna kehuu ensin jotain tarkemmin määrittelemätöntä Lidlil olutta hyväksi. Jutta innostuu aiheesta, mutta päätyykin kehumään sinitölkkistä Lidlissä myytävä olutta. Susanna ymmärtää heti,

että Jutta ajattelee nyt väärää olutta ja alkaa siksi kirjoittaa pitkiä *eiei*-putkia, jotta Jutalle paitsi selviäisi, että nyt hän on väärillä jäljillä, mutta myös Susanna saisi aikaa miettiä sopivanlaisen – ehkäpä ei liian neuvovan, jotta Jutta säilyttäisi kasvonsa – vastauksen.

Viimeisessä viestissä Susanna päätyy viimein korjaamaan Juttaa sanomalla tarkoittavansa nimenomaan olutta, jota myydään punaisissa, ei sinisissä tölkeissä. Ja jotta asia varmasti tulee selväksi, käyttää Susanna *punaisesta* nimenomaan loppu-*i*:llistä muotoa porilaista puhekielistä mukailevan muodon *punanen* sijasta. Ja, vielä tehdäkseen vihjeensä oluttölkin ulkoasusta aivan selväksi, hän sanoo purkin kyljessä lukevan *OLUT* käyttäen pelkkiä isoja kirjaimia. Tällainen isojen kirjaimien käyttö tuntuu tämän aineiston perusteella vastaavan WhatsApp-viesteissä tavallisesti juuri erityisen painotettua ilmaisua (ks. myös esimerkki 22).

Toisten neuvominen tai kiusoittelu eivät suinkaan ole ainoita syitä, jotka saavat koodinvaihdon alulle. Myös moni pelkästään kirjoittajaan itseensä viittaava – edellisissä esimerkeissähän on pohjimmiltaan ollut kyse muiden huomioon ottamisesta – ongelmallinen tilanne voi nimittäin myös aiheuttaa koodinvaihtoa. Tyypillisesti tällainen tilanne voi olla esimerkiksi sellainen kuin esimerkissä (17):

Esimerkki (17)

01 Petteri: Lähen 22.10 epsanjaa

02 Jutta: mitä enne 21

03 Susanna: MITÄ

04 Susanna: **Kenen kanssa s**

Yleiskielisyyden motivaattori tässä tapauksessa on selkeästi keskustelullinen. Petterin kertoessa lähtevänsä Espanjaan Susannaan iskee synkkä epätietoisuus, joka näkyy jo siinä, että hän esittää ensimmäisen kysymyksensä *MITÄ* käyttämällä pelkästään isoja kirjaimia. Seuraavasta kysymyksestä – jossa siis varsinainen tarkastelukohteemme on – katoavat jo rauhoittumisen myötä isot kirjaimet, mutta *kanssa* jää vielä poikkeuksellisesti yleiskieliseen muotoon. Tämä johtuu siitä, että keskustelun aihe tuntuu Susannasta epätietoisuuden takia jotenkin arkaluontoiselta. Kiinnostavaa on myös, että kysymyssana *Kenen* jää tässä myös yleiskieliseen muotoon, mikä kertoo todella huolellisesta kirjoittamisesta, sillä loppu-*n:n* säilyminen kertoo ainakin puhutuissa keskusteluissa hyvin usein siitä, että sanoja halutaan painottaa jotenkin erityisesti (Lappalainen 2004: 284). Näin ollen voi pitää melko selvänä, että juuri Susannan huoli siitä, ettei hän olekaan perillä kavereidensa tärkeistä asioista, saa aikaan vahvan yleiskielisyyden, vaikka muuten ympärillä käytetäänkin

puhekielen piirteitä.

Toisaalta esimerkin (17) voisi tulkita myös toisenlaiseksi ongelmalliseksi tilanteeksi, kiusoitte-
teluksi. Susanna ei siis välttämättä olekaan viestissä synkän epätietoinen, vaan pikemminkin erityi-
sen kiinnostunut siitä, kenen kanssa Petteri oikein lähtee reissuun. Susanna saattaa ajatella, että Pet-
teri on lähdössä jonkun naisen kanssa, jolloin hän sanookin kiusoittelevasti *Kenen kanssa*. Näiden
kahden vaihtoehdon välille on kuitenkin hankala tehdä eroa, sillä kirjoitetusta tekstistä on mahdo-
tonta päätellä ”sanomisen” äänensävyä. Jos Susannan viestin perässä olisi esimerkiksi kulmiaan
kurtistava tai vastaavaa emoji tai hymiö kuvaamassa paralingvistisiä keinoja, olisi tulkinta helpom-
pi.

Esimerkki (18) on ongelmallisten tilanteiden osalta aineistossa hyvin poikkeuksellinen:

Esimerkki (18)

01 Jutta: ***Voih, lähettäisin täs kaljaa vaiks teil kaikil jos***

02 ***pystyisi***

03 Jutta: Ku oon nii hyvä ihminen

Jutta surkuttelee sitä, ettei pysty lähettämään kaikille ryhmän jäsenille kaljaa, vaikka hän sen
mielellään tekisikin. Molemmissa konditionaalimuodoissa (*lähettäisin, pystyisi*) painottoman tavun
loppu-*i* on säilynyt, vaikka muuten viestissä on paljon puhekielistä ainesta (*vaiks, teil, kaikil*).
Vaikka asia ei ehkä olekaan ihan arkaluontoisimmasta päästä, voi viestin rakenteen ainakin nähdä
yrittävän matkia arkaluontoisen asian esittämistä, ja arkaluontoisen asiathan ovat todella yleisiä
koodinvaihdon aiheuttajia. Siihen viittaa esimerkiksi Jutan tapa aloittaa viesti sanalla *Voih*, jonka
vastine puhutussa keskustelussa luultavasti olisi syvä huokaus.

Viestissä Jutta ei siis varsinaisesti puhu arkaluontoisesta aiheesta, mutta kuvaa asian niin, että
saa sen kuulostamaan jotenkin surulliselta tai vaikealta. Näin ollen esimerkin (18) tilanne ei ole
täysin puhtaasti ongelmallinen, mutta sitä voi pitää kuitenkin ongelmallista tilannetta (mahdollisesti
huumorimielessä) matkivana, minkä vuoksi loppu-*i*:t säilyvät aivan kuten oikeissakin ongelmatilan-
teissa. Humoristisuutensa vuoksi juuri tämän esimerkin olisi myös voinut ryhmitellä täysin toisin,
esimerkiksi kategoriaan, jossa koodinvaihto saa alkusysäyksensä siirtymisestä moodista toiseen.

Esimerkki (19)

01 Susanna: 14-24.10 mul o vapaat

02 Jutta: Jari muute sun äiti valehtelee

03 Susanna: ET PUOLITOISTAVIIKKOA

- 04 Jutta: Jahas
 05 Jutta: Tuota
 06 Jari: Jutta revittelee tääl (itkunauru)
 07 Jutta: **Rahatilanne ei taidakkaan ihan silloin vielä antaa periksi XDDDD**

Esimerkin (19) viimeisessä viestissä Jutta liikkuu ihan oikeasti arkaluontoisella alueella – vaikka yrittääkin XDDDD-hymiöryöpyllään pehmittää tilannetta – puhuessaan heikosta rahatilanteestaan. Hymiöryöppy onkin katsoakseni vastine Lappalaisen (2004: 322) yksin nauramiselle, jota esiintyy hyvin usein puhutuissa ongelmatilanteissa.

Varsinainen koodinvaihto tapahtuu itse asiassa tässä esimerkissä jo viestissä, jossa Jutta käyttää lyhyen *tota*- tai porilaisen *tua*-muodon sijasta pitkää muotoa *tuota*. Sama yleiskielinen kirjoitustapa kattaa tällä kertaa koko viestin, sillä myös loppu-*n* ja -*i* pysyvät tällä kertaa paikallaan (*silloin*, *periksi*), samoin rajageminaatio on tuotu ilmi (*taidakkaan*), mitä tosin voisi pitää myös kirjoitusvirheenä. Näin ollen ei ole yllätys, että *silloin* on kirjoitettu nimenomaan *silloin* eikä *sillon* tai *sillo*.

Myös esimerkissä (20) on eniten ongelmallisen tilanteen piirteitä, vaikka sitä voisi pitää myös jonkinlaisena asennonvaihdoksena humoristisesta kielenkäytöstä vakavampaan:

ESIMERKKI (20)

- 01 Susanna: If sano mu loppuelämän vakuutukse irti ja täytyy
 02 ottaa uus vakuutus
 03 Susanna: NI MORO
 04 Susanna: 300e maksaa ja omavastuu 500e
 05 Susanna: Ne kusettaa mua ny iha kympil
 06 Jutta: **Oksettava hinta sanoisin**

Tässä esimerkissä (20) arkaluontoisella alueella liikkuu Susanna, joka valittelee vakuutusten kalliita hintoja, tosin yllättävän puhekielisesti, sillä monissa muissa tämänkin aineiston tilanteissahan arkaluontoiset asiat ovat laukaisseet koodinvaihdon puhekielestä yleiskieleen. Jutta näyttää ymmärtävän Susanna asian vaikeuden ja kommentoi asiaa yleiskielisesti, loppu-*i*:n säilyttäen.

Esimerkin (20) voi tosin tulkita myös toisin. Jutan käyttämä *sanoisin* saattaa olla yhtä hyvin usein käytettyjen keskustelusanojen matkimista, jolloin koodinvaihdon syy olisikin siirtymä keskusteluroolista toiseen. Samoin kyse voisi olla eräänlaisesta Jutan uudelleenorientoitumisesta

koko keskustelutilanteeseen.

Kuten sanottu, kaikki ”ongelmalliset tilanteet” eivät tässä aineistossa ole suinkaan negatiivisia, vaan joukkoon mahtuu myös ”positiivisia ongelmallisia tilanteita”. Erityisen hyvä näyte tästä on esimerkin (21) keskustelunpätkä, jossa sanan *marraskuu* inessiivimuoto esiintyy kolmesti yleiskielisessä asussaan pitkälti kirjoittajien innostuneisuuden vuoksi.

ESIMERKKI (21)

- 01 Susanna: TIESITTEKÖ MUUTE
 02 Susanna: ***Palautukset tulee tänävuon jo marraskuussa***
 03 Jutta: Unohdi et pitää maksaa vakuutusmaksut kuo o
 04 aikune ni sit kusi xD
 05 Jutta: TULEEKS
 06 Jutta: KOSKA
 07 Susanna: ***Emt marraskuussa***
 08 Jutta: voi juma
 09 Susanna: JOO TIEKKÖ
 10 Jutta: ***Iha ku joulu marraskuussa***

Susanna rupeaa innoissaan kertomaan, että veronpalautukset tulevat tänä vuonna normaalia aiemmin, eli marraskuussa. Vaikka Susannan viesti alkaakin varsin puhekielisesti (*Palautukset tulee, tänävuon*), päättyy se kuitenkin yleiskieliseen inessiivimuotoon. Tässäkin voi edellisten esimerkkien tapaan katsoa olevan ”ongelmallisen tilanteen”, joka aiheuttaa koodinvaihdon puhekielestä yleiskieleen kesken lauseen. Vaikkei Lappalainen (2004: 322) mainitsekaan vastaavaa innostuneisuustilannetta ongelmallisena toimintona, voin kyllä itse pitää sitä verrattavana esimerkiksi toisen neuvomiseen tai erimielisyyteen ja näin ollen eräänlaisena ”positiivisena ongelmallisena toimintona”.

Samasta aiheesta jatkettaessa *marraskuussa* esiintyy vielä kahdesti myöhemminkin yleiskielisessä asussaan. Ensin Susanna vastaa Jutan tiedusteluihin veronpalautusten tarkemmasta saapumisajasta epämääräisesti, mutta kuitenkin marraskuuta yleiskielen avulla painottaen. Tällä tavoin Susanna onnistuu ilmaisemaan ongelmallisen toiminnon, epävarmuuden sanomalla ”*emt*”, eli ”en minä tiedä”, mutta myös tekemään selväksi epätyypillistä muotoa *marraskuussa* käyttäen sen, että hän on varma siitä, että veronpalautukset tulevat nimenomaan marraskuussa.

Kolmannessakin tapauksessa koodinvaihto johtuu keskustelutilanteesta. Jutta ilmaisee viestissä selvästi innostustaan vertaamalla veronpalautusten saamista ja joulua keskenään, jolloin sa-

malla tekstin sekaan ”lipsahtaa” yleiskielinen muoto *marraskuussa*. Toisaalta yleiskielinen muoto voi tässä viimeisessä tapauksessa johtua myös siitä, että *marraskuussa* on esiintynyt lyhyen ajan sisällä jo kahdesti yleiskielisessä muodossa, ja se onkin tarttunut Jutan kirjoitukseen sitä kautta. Tällainen yhden kirjoittajan laukaiseman yleiskielisyyden tarttuminen toisiin keskusteluosapuoliin on hyvin tavallista, joskaan kaikissa tilanteissa sitä ei tapahdu. (Lappalainen 2004: 334–335)

Sama positiivinen ongelma, innostuneisuus on koodinvaihdon syynä myös esimerkissä (22):

Esimerkki (22)

01 Susanna: 14-24.10 mul o vapaat

02 Jutta: Jari muute sun äiti valehtelee

03 Susanna: **ET PUOLITOISTAVIIKKOA**

Vielä edellisessä viestissä Susanna kirjoittaa puhekielisesti, mutta jälkimmäisessä hän innostuu lomansa pituudesta niin paljon, että kirjoittaa paitsi pelkin isoin kirjaimin, myös käyttäen painottoman tavun *A*-loppuisen vokaaliyhtymän yleiskielistä muotoa *puolitoistaviikkoa* (sekä säilyttää loppu-*i:n* ja *-a:n*) tavallisen porilaismuodon *puoltoistviikkoo* sijasta.

Koodinvaihdon syy on siis sama kuin aiemmin käsitellyssä *marraskuussa*-esimerkissä, ”positiivinen ongelmallinen tilanne”, innostuneisuus. Susanna ilmoittaa ensiksi lomansa pituuden aikavälin (14-24.10.) perusteella, mutta vielä selventääkseen kaikille keskustelukumppaneilleen lomansa olevan erikoispitkä – peräti PUOLITOISTAVIIKKOA” –, hän päätyy tietoisesti tai tiedottomasti valitsemaan yleiskielisen muodon puhekielisen sijasta.

Kuten tässä tutkimuksessa on jo mainittu, koodinvaihdon funktiot ovat usein päällekkäisiä. Tämän alaluvun viimeisessä esimerkissä (23) voidaan tulkita ainakin ongelmalliseksi toiminnoksi (häpeily), jota yritetään peittää huumorilla tai sitten metalingvistisyydeksi, sillä Susanna kommentoi kielenkäyttöään aiemmassa WhatsApp-viestissään siirtymällä yleiskielisemmästä koodista puhekieliseen:

Esimerkki (23)

01 Susanna: Eka virhearvio on ne poljumapyörät

02 Susanna: (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru)

03 Susanna: Polkupyörät siiis

04 Jutta: XDDDDD ÄLÄ

05 Susanna: **Jos suame kiält puhuis**

Koodinvaihdon laukaisee esimerkissä (23) se, että Susanna tekee kirjoitusvirheen *polkupyörien* kohdalla kirjoittamalla *poljumapyörät*. Hän näyttäisi menevän hieman hämilleen virheestään, sillä seuraavassa viestissään hän käyttää pelkästään itkunauru-emojirypästä. Emojirypäs taas onkin katsoakseni vastine Lappalaisen (2004: 322) yksin nauramiselle (ks. myös esi esimerkki 21), jota esiintyy hyvin usein puhutuissa ongelmatilanteissa. Korjattuaan virheensä seuraavassa viestissä Susanna näyttää vielä haluavan kommentoida varmuuden vuoksi virhettään humoristisesti käyttämällä yleensä avartumattomina viesteissä säilyvien diftongien sijasta avartuneita diftongeja (*suame kiält*).

Tilanteen ongelmallisuus ei kuitenkaan ole ainoa tulkinta koodinvaihdon funktioksi. Koska Susanna selvästi kommentoi viestissä omaa kielenkäyttöään, voi koodinvaihdon katsoa olevan myös metalingvististä (vrt. Laanekask 2003: 62). Toisaalta myös tulkinta siirtymiseksi huumorimoodiin on mahdollinen, sillä Susannan voi ajatella kommentoivan omaa kirjoitusvirhettään pelkästään huumorilla, ilman sen kummempaa häpeilyä. Yhtä kaikki, tämä ja muutamat muut esimerkit edellä ja jäljessä osoittavat, että rajanveto koodinvaihdon funktioiden välillä on aina kiinni tulkinnasta.

5.2 Siirtymä moodista toiseen

Ongelmallisten tilanteiden lisäksi koodinvaihtoa saattaa ilmetä keskusteluissa silloin, kun puhujat tai kirjoittajat vaihtavat moodia, eli puhumisen tapaansa, jolloin toisten pitää osata tulkita viestin sanoma kirjaimelliseksi, humoristisesti (tämän puhutun aineiston esimerkit 24, 25 ja 26 sekä viestiaineiston esimerkit 27, 28 ja 30) tai ironisesti (esimerkki 29). (Lappalainen 2004: 317.)

Tämän aineiston puhutuissa keskusteluissa moodista toiseen, erityisesti huumorimoodiin, siirrytään usein, mutta koodi ei tällaisissa tilanteissa kielenpiirteiden muodossa kovin usein. Sen sijaan äänenlaatua ja -korkeutta muuttamalla toiseen moodiin siirtyminen tulee esille useammin, mikä on linjassa myös Lappalaisen (2004: 286) kanssa. Esimerkissä (24) on kuitenkin havaittavissa myös muutamia yleiskielen piirteitä, jotka puhuvat koodinvaihdon puolesta:

Esimerkki (24), bileet ovat ohi

01 Aapo: tää o legenda kuva mis mull_o noi

02 Petteri: niin_o ((naura))

03 Aapo: kato nyt sitä

04 Jukka: kyl te kaikki ootte aika kamala näkösii joka kuvis

05 silti
 06 Aapo: tä o tää legenda, masentunu ((nauraa))
 07 Roni: ((nauraa))
 08 Jukka: pääsispä jo vittuu
 09 Aapo: tää o kans @ **huomenn_o sunnuntai ei op pileitä** @
 10 Mikael: sit_olttiinki putkas sej jälkee
 11 Aapo: mut tää video o nii vitu hämära

Esimerkissä (24) keskustelun osallistujat katselevat vanhoja kuvia puhelimistaan. Kun kuvia on aikansa selattu, Aapo löytää mielestään tilanteeseen sopivan kuvan, jota hän myös kommentoi humoristisesti, mikä näkyy paitsi ääntenlaadun muutoksena, myös siinä, että diftongi säilyy avartumattomana (*huomenn_o*), vaikka tämän ryhmän puheessa diftongit jäävät kokonaan avarumattomiksi hyvin harvoin samoin rajageminaation säilyminen (*op pileitä*) kertoo siitä, että koodi näyttäisi vaihtuvan. Vaihtuminen on jälleen kuitenkin vain osittaista, sillä saman vuoron sisällä esiintyy myös esimerkiksi rajageminaation katoa (*huomenn_o sunnuntai*).

Esimerkissä (25) on myös havaittavissa muutamia kielenpiirteitä, joiden säilyminen yleiskielisinä näyttäisi kertovan koodinvaihdosta huumorimoodiin siirtymisen yhteydessä. Tässäkin humoristisuutta kuitenkin luodaan myös äänenkäytöllä, sillä Aapo laulelee vuoronsa.

Esimerkki (25), lauleskelua

01 Aapo: joo, mää myy vittu lehtii vittu se suurempaa kusetust.
 02 älä äänit tota ((nauraa))
 03 Petteri: katkes heti
 04 Aapo: (**(laulaa)**) **taivas varjelek kuka työtä tekee**
 05 Roni: ((nauraa)) mitä sää sanoit
 06 Aapo: taivas varjele kuka tystä tekee
 07 Roni: ((nauraa))

Esimerkissä (25) Aapo puhuu ensin aivan normaalisti työstään ja siitä, kuinka se on suurta ”kusetusta”. Sen jälkeen hän kuitenkin – syystä tai toisesta – innostuu laulelemaan. Laulellessaan Aapo viittaa Antero Mertarannan selostukseen vuoden 2011 jääkiekon MM-kisoissa sekä sen pohjalta tehtyyn kappaleeseen². Hän kuitenkin tekee laulun/selostuksen sanoista oman versionsa, sillä sanojen *taivas varjele* jälkeen tulee *kuka työtä tekee*, ei *mitä sieltä tulee*, niin kuin olisi ”oikein”, mikä tekee viittauksesta humoristisen. Tosin koodinvaihdon funktiota voisi tässä pitää myös poeetti-

2 Finnish Hockey Mafia feat. Antero Mertaranta: Taivas Varjele! (<https://www.youtube.com/watch?v=aFvy4YSt1tQ>)

sena, sillä vuoro sisältää kuitenkin selvän intertekstuaalisen viittauksen (Laanekask 2003: 63).

Erityisen mielenkiintoista Aapon siirtymisessä laulelun avulla huumorimoodin on se, että koodinvaihtovuorossa rajageminaatio säilyy (*varjelek kuka*) ja diftongi on avartumaton (*työtä*), kun taas hetkeä myöhemmin, kun itse olen jo naurettuani Aapon jutulle kysynyt, mitä Aapo sanoikaan (ilmeisesti viittauksen johtuen erilaisuudesta alkuperäiseen nähden), Aapo toistaa saman lausuman, mutta rajageminaatio katoaa (*varjele kuka*) ja diftongi avartuu osittain (*tyetä*). Tämä taas mielestäni on selkeä todiste siitä, että huumori- tai poeettiseen moodiin siirtyminen aiheuttaa koodinvaihdon tässä yhteydessä.

Sen sijaan esimerkissä (26) siirrytään selvästi huumorimoodiin parikin kertaa, mutta varsinaisesta kielimuotojen välisestä koodinvaihdosta ei ole tietokaan, vaan huumorimoodiin siirtyminen tehdään selväksi hymyillen lausuttujen vuorojen avulla:

Esimerkki (26)

- 01 Pasi: pakko antaa Jorelis Jodelis, tykkäys. ((lukee
02 puhelimelta)) mitä kurssei elämän koulussa on, kuinka
03 käärit sätkän käsin, kymmenen_opintopistet
04 Aapo: ***£ JUMAlauta, ei oo näkyny yhtää opintopistet viäl***
05 ***siitäkää saatana taidost £***
07 Roni: mut et sää oo elämän koulus
08 Aapo: nii vittu em- ((nauraa))
09 Roni: ***£ su pitää sum pitää hakee sin_ensi, sull_o kyl aika***
10 ***hyvät näytöt sin jo £***
11 Aapo: liia hyvät paperit

Esimerkissä (26) Pasiin luettua Jodelista mielestään kiinnostavan viestin kommentoi Aapo muka pettyneenä, mutta paljastaa olevansa humoristinen hymyilevällä äänellään. Kuitenkaan kielenpiirteissä ei näy koodinvaihtoa, vaan ne esiintyvät puhekielisinä (*viäl, saatana taidost*). Sama tilanne on, kun minä itse jatkan Aapon aloittamaa vitsiä ohjeistamalla Aapoja hakemaan elämän kouluun, koska hänellä on jo hyvät näytöt sinne. Ohje ei kuitenkaan ole oikea, vaan selvästi humoristinen, onhan sekin lausuttu hymyilevällä äänellä. Kuitenkaan tässäkin tapauksessa koodi ei kielenpiirteiden osalta vaihdu, vaan puhekielisyys näkyy hyvin selvästi (*sin_ensi, sull_o*).

Kuten edellä nähtiin, puhutuissa keskustelutilanteissa siirtymä toiseen moodiin saattaa ilmetä esimerkiksi äänenlaadun muuttamisella, mutta kirjoitetussa viestinnässä moodinvaihdon havaitseminen on hankalampaa etenkin, jos keskusteluosapuolet eivät käytä hymiöitä tai emojiä ymmärtä-

misen helpottamiseksi (Lappalainen 2004: 317). Tällaisissa tapauksissa saattaakin mielestäni nimenomaan muun kielimuodon piirteiden käyttämisellä olla suuri merkitys muun muassa vitsin ymmärtämisessä. Tällaisia tapauksia ovat seuraavat:

Esimerkki (27)

01 Alli: Kerro sit mihi täl kertaa laattaat (musta naama)
 02 Aapo: Täl kertaa oikee toivon et osus johonki väärää
 03 paikkaa
 04 Alli: Tälläkin
 05 Jutta: **Oksenna semmosee tuulettimie ni osuu kaikkialle**
 06 **(musta naama)**

Esimerkki (28)

01 Susanna: Mul on oikeesti pullo tequilaa, mutta entie onko
 02 sen aika nyt
 03 Jutta: Nooooo sanotaan niin että tequilan aika on
 04 Jutta: Ei ikinä
 05 Susanna: (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru)
 06 Jutta: Sen jälkee ku oksensi sin huussi rappusil XDDDD
 07 Alli: **Aika on hyvä aika tequilalle**

Sekä esimerkissä (27) että (28) allatiivimuotoinen sana olevan samassa asemassa lauseen viimeisenä. Lisäksi, näyttäisi olevan niin, että sekä tequilalle että kaikkialle ovat juuri ne sanat, jotka omissa lauseissaan ovat käsiteltävänä asiana, teemana. Nimittäin, *kaikkialle*-esimerkissä keskustellaan siitä, minne Aapon pitäisi oksentaa, ja Jutta esittää mielipiteensä, jonka mukaan nimenomaan *kaikkialle* on se paras vaihtoehto, minkä vuoksi kyseinen sana painottuu erityisen paljon ja jää kirjakieliseen muotoon. Sama tilanne on toisessa esimerkissä. Ennen Allin (hieman epäonnistunutta) koontia on keskustelu siitä, onko kyseinen ajankohta sopiva tequilan juomiselle. Allilla on tästä vahva mielipide ja hän tahtoo siksi painottaa, että aina on tilaa nimenomaan *tequilalle* eikä – kuten murretaustasta voisi olettaa – *tequilal*.

Toisaalta on myös mahdollista, että yleiskieliset muodot ovat pelkästään kielen luonnollisen variaation tulosta, mutta todennäköisempää on, että kummallakin tapauksella on tietty keskustelullinen funktio. Kummassakin tapauksessa näyttäisi nimittäin siltä, että sekä Jutta että Alli pyrkivät vielä keskustelun normaalia tasoa humoristisempaan ilmaisuun painottamalla vitsinsä hausuinta kohtaa niin paljon, että koodi vaihtuu puhekielisestä yleiskieliseen kesken lauseen. Kummassakin tapauk-

sessä koodinvaihdolla on mielestäni tärkeä merkitys siinä, että nähdään viestien olevan vitsejä. Muussa tapauksessa keskustelukumppanit, jotka eivät näe toisiaan, eivät välttämättä pysty tällaista päättämään.

Myös esimerkissä (29) on kyse huumorimoodiin siirtymisestä, tällä kertaa ironian keinoin:

Esimerkki (29)

01 Alli: Ootteks te aapo verottomil vappuviinoil XDDDD
 02 Aapo: Juu täällähäh me
 03 Alli: Voi juku(itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)
 04 Jutta: **[kuva Aaposta näyttämässä voitonmerkkiä] Aww aapo**
 05 **valloittava hymy :3**
 06 Alli: Ihana aapo(itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)
 07 Mikael: (itkunauru)(itkunauru)
 08 Aapo: Sanoi sil caba valokuvaajal et tota ei sit käytet
 09 misää(itkunauru)

Esimerkissä (29) Jutta ”ihailee” itse ryhmään lähettämäänsä kuvaa Aaposta. Hän kehuu Aapon hymyä *valloittavaksi vallottavan* sijasta haluten yleiskielisyydellä korostaa hymyä niin valloittavaksi, että päättyy – ehkä tiedostamatta – käyttämään yleiskielisempää muotoa. Ironisen ja samalla humoristisen viestistä tekee se, että Aapo itse kommentoi hetkeä myöhemmin, että hän itse kielsi baarin valokuvaajaa käyttämästä kuvaa missään. Samassa kohdassa voi tosin olla myös topiikista, eli aiheesta toiseen siirtymisessä, sillä ennen Jutan viestiä Aapo ja Alli ovat vielä keskustelleet tarkemmin Aapon laivareissusta.

Esimerkissä (30) tapahtuu jälleen siirtyminen huumorimoodiin. Tällä kertaa tosin moodinvaihto ei tapahdu yleiskielen, vaan toisen aluepuhekielen, turun, avulla.

Esimerkki (30), turun kieli huumorin välineenä

01 Petteri: ((kommentoi ottelua)) toi ku saatat_oikeesti Liigaaki,
 02 Timo Favoriin siä
 03 Aapo: vittu Favoriini sössöttää siä, @ nii Pen Plaad
 04 pari minuuttii väkivaltaisuus @
 05 Mikael: ((nauraa)) vittu se kuulostas muute tyhmält_iha
 06 oikeesti
 07 Aapo: **kaks minuutti, kattosiksä mite gauhee vägivalentane se**
 08 **oli**, turkulaisii tuamareit jumalauta
 09 Petteri: ((nauraa))

Kesken keskustelun Petteri alkaa kommentoida televisiosta tulevaa NHL:n jääkiekko-ottelua, jossa tuomari kuvailee mikrofonin jäähyn syyn, ja miettii, jos samanlainen toiminto saataisiin myös kotoiseen jääkiekkoliigaan. Aapo ja Mikael tuntuvat suhtautuvan asiaan epäröiden, koska suomalaistuomareiden sössöttäminen kuulostaisi heidän mielestään tyhmältä. Aapo lyökin asian leikiksi ja alkaa matkia mielestään Turun murteeseen kuuluvia piirteitä kuten geminaattakonsonantin jälkeistä vokaalin lyhenemää (*minuutti*), *si*-imperfektiä (*kattosiksä*) sekä kovien klusiilien pehmenemistä soinnillisten äänteiden perässä (*gauhee*, *vägivaltane*) tuodakseen esiin, miten tyhmältä se kuulostaisi, jos suomalainen – ja pahassa tapauksessa turkulainen – tuomari pääsisi NHL-tuomareiden tapaan selittämään jäähyn syyn mikrofonin. Samalla hän siirtyy selvästi moodista toiseen, tässä tapauksessa huumorimoodiin, jonka Petteri myös selvästi ymmärtää, koska hän reagoi nauramalla.

Edellä mainittujen esimerkkien lisäksi myös seuraavanlaisessa kohdassa tutkimusaineistoani voidaan nähdä olevan kyse siirtymästä huumorimoodiin. Nimittäin aineistossa täysin poikkeuksellisessa *hyvei*-tapauksessa *hyvä*-sanon kummallisen monikon partitiivimuodon voidaan katsoa johtuvan sitä seuraavasta sanasta, joka on *twiitti*-sanon puhekielinen monikon partitiivimuoto *twiittei*. Jutta todennäköisesti pyrkii viestissään siirtymään huumorimoodiin luomalla riimin sanojen *hyvä* ja *twiitti* monikoista, vaikka niiden oikeakieliset monikkomuodot (*hyviä*, *twiittejä*) eivät varsinaisesti riimiä muodostakaan. Toisaalta riimittelyä voisi pitää myös koodinvaihdon poeettisena funktiona, sillä riimittelyä voi pitää jonkinlaisena pyrkimyksenä kirjoituksen esteettistämiseksi (vrt. Laanekask 2003: 63–64).

5.3 Siirtymä roolista toiseen

Kaikki tämän aineiston koodinvaihdot eivät suinkaan johdu ongelmallisista tilanteista tai siirtymisestä johonkin toiseen moodiin. Muutamissa tilanteissa nimittäin koodivaihto johtuu enemmänkin keskusteluosapuolten vuorovaikutusroolin muuttumisesta toisenlaiseksi erilaisten asennonvaihdosten avulla. Asennonvaihdoksella tarkoitan tässä osallistujan roolin, näkökulman tai suhtautumisen vaihtumista keskustelutilanteeseen nähden. (Lappalainen 2004: 303.)

Lappalaisen (2004: 303–322) mukaan koodinvaihto voi ilmentää tällaisia roolista toiseen siirtymisiä keskusteluissa melko usein. Asennonvaihdoksia voi olla monenlaisia. Koodinvaihdolla saattaa olla tarkoitus osoittaa jonkin sitaatin (esimerkiksi murteen tai tutun lausahduksen matkiminen) autenttisuutta (tämän aineiston esimerkit 31, 32, 33, 34, 35 ja 36) tai keskustelutilanteen

(uudelleen)arviointia (esimerkit 37, 38, 39, 40, 41 ja 42). Koodinvaihtoa saattaa ilmetä usein myös sellaisissa tilanteissa, joissa keskustelija siirtyy puheenvuoronsa aikana eräänlaiseen hypoteettiseen maailmaan (esimerkit 43 ja 44).

Sitaatin autenttisuuden esittäminen on Lappalaisen (2004: 306) mukaan yksi tavallisimmista koodinvaihdon funktioista. Myös omasta puhutusta ja kirjoitetusta aineistostani löytyy runsaasti, mutta huomionarvoista on, että juuri sitaatin autenttisuuden esittämistavassa erot puhuttujen ja kirjoitettujen keskustelujen ovat melko suuria. Sen vuoksi käsittelenkin sitaatin autenttisuuden esittämistä sekä puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa ennen kuin siirryn keskustelun uudelleenarvioinnin ja hypoteettiseen maailmaan siirtymisen käsittelyyn. Myös näissä toimin esittelyn osalta samalla tavalla kuin sitaatin autenttisuuden kanssa.

Aineistoni puhuttujen keskustelujen puhtaimmat koodinvaihtotapaukset osuvat kohtiin, joissa joku tai jotkut osallistujista lukevat tekstiä ääneen suoraan puhelimen näytöltä. Näissäkin tosin puhekieli puskee läpi erityisesti diftongien avartumisen osalta, mikä asettaa luvussa 4 esitetyt tulokset, joiden mukaan diftongit ovat kirjoitetuissa keskusteluissa lähes aina avartumattomia ja puhutuissa keskusteluissa taas avartuneita, entistä hankalammin selitettäväksi, koska diftongien avartuminen näyttää olevan erityisen merkitsevä piirre tämän ryhmän kohdalla. Tosin seuraavien esimerkkien (31) ja (32) tapainen diftongien avartuminen muuten yleiskielisen puhunnan seassa ei ole tavatonta porilaisten kohdalla (Eskola 1987: 211–212).

Esimerkki (31), pidemmän tekstin lukeminen

01 Aapo: ((lukee puhelimelta)) **kattilauma voittaa vastustajan,**
 02 **tasapaksu peli, kaheksan_yksi. kukaan pelaajista ei**
 03 **oikein erottunut edukseen, mutta, mustalaisen varmat**
 04 **otteet sekä pallovarkaudet alakerrassa, toivat**
 05 **kissapystij kotiin. vastaavasti Rakki saalisti tehot**
 06 **kaksi plus kolme mutta kum pelaaja luulee itsestään**
 07 **liikoja**

08 Petteri: mitä sää ny teit

09 Aapo: mä painoi virrasäästötilaa

10 Jukka: osaaksä käyttää Samsungii

11 Aapo: e

12 Jukka: pain tota tualt, voi vittu noni hyvä

(3.5)

14 Aapo: **mutta kum pelaaja luulee itsestään liikoja ja yrittää**
 15 **ilmaveiviä siinä onnistumatta voi pelaaja käynnistää**

16 *autonsaj ja suunnistaak kohti kotia, totta kai*
 17 *hiiripalkinnon kanssa. joukkueen hallitus tulee*
 18 *käsittelemään sekä Rakin, ilmaveivin että Raipion*
 19 *persetaklauksen kokouksessa. mainittakoon nyt vielä että*
 20 *Raipio yritti persetaklausta siinä onnistumatta ja*
 21 *horjahti lopulta enemmän kuin vastustaja, joten voimme*
 22 *varmasti olla yhtä miältä siitä että Raipio ei liäne*
 23 *joukkueen fyy-, fyysisim pelaaja. Raipio lähteekin_ensi*
 24 *viikolla kokeilemaan fyysisyyttään deetyttöjen kanssa,*
 25 *vittu, ei ainakaa vittu mur ryhmääni tuu*

Esimerkissä (31) Aapo lukee kaksi pidempää pätkää erään porilaisen puulaakisalibandyjoukkueen Instagram-tililtä. Koska lukeminen tapahtuu suoraan puhelimelta yleiskielellä kirjoitetut piirteet siirtyvät myös Aapon puheeseen sellaisenaan lukuun ottamatta jo edellä mainittuja avartuneita diftongeja (esim. *viäl, miältä*) sekä muutamaa rajageminaation puuttumista (*persetaklausta, kohti kotia*). Nämä kaksi piirrettä ovatkin ne, joita myös Aarikan maallikkoinformantit (2014: 50–51) pitävät Porin puhekielessä merkitsevinä. Ei siis olekaan yllätys, että Aapon muuten yleiskielisessä puheessa juuri nämä piirteet jäävät puhekielisiksi.

Esimerkissä (32) taas Pasi lukee Jodel-palvelusta viestejä, joissa yleiskielen piirteet näkyvät hyvin selvästi. Tosin niiden joukossa on myös muita kuin edellä mainittuja puhekielisiä piirteitä, eikä niiden kohdalla pysty sanomaan, ovatko ne alkuperäiseen tekstiin kuuluvia vaiko Pasiin ”väärin” siteeraamia, koska en ole kyseisiä Jodel-viestejä nähnyt.

Esimerkki (32), lyhyitä sitaatteja Jodelista

01 Pasi: ei täs Oodenssis, mut vittu ku ne laittaa sit et niinku,
 02 tyylilii, viistoist pussii siñ kiakkoo
 03 Aapo: no nii, just se siin niiku lähinnä mättää, kyl sitä ny
 04 muute käyttää jossei mitää muute oo mut vähä kusetettu
 05 olo maksaa siit ku ei ole mitää viittoist pussii ku
 06 kolmetoist_o se vakio. joskus niil_o käyny joku fipa ja
 07 sitt_o viistoist
 08 Pasi: välil välil se, voi ol ykstoistki pussii
 09 Aapo: niij ja välil o kusetustorni et sull_o ykstoist pussii
 10 kiakos
 11 Pasi: mm m
 (3.0)

- 13 Pasi: ((lukee puhelimelta)) **mitä huamen tapahtuu Porissa**
 14 Aapo: ei mitää ((nauraa tuskaisesti))
 15 Roni: harvemmi tääl mitää
 16 Pasi: ((lukee puhelimelta)) **mitä Tauski sano naiselle joka**
 17 **oli, jolla oli kaksi mustaa silmää. ei mitään, ku oli jo**
 18 **kaks kertaa sanonu**

Esimerkissä (32) Pasin lukemissa Jodel-sitaateissa esiintyy diftongien avartumisen ja rajage-minaation puuttumisen lisäksi esimerkiksi *A:n* (*huamen*) ja *i:n* loppuheittoa (*kaks*). Kuitenkin sitaateissa on myös paljon yleiskielisiä piirteitä, jotka siirtyvät Pasin kielenkäyttöön sellaisenaan. Tällaisia ovat esimerkiksi *Porissa*, *naiselle* sekä *kaksi*. Sana *kaksi* siis esiintyy Pasin sitaatissa sekä puheetta yleiskielisenä, mikä saattaa johtua alkuperäisestä tekstistä siten, että ensimmäinen, yleiskielinen muoto *kaksi* on kirjoitettu kirjaimin, kun taas Pasin lukema jälkimmäinen *kaks* saattaa alkuperäisessä viestissä olla kirjoitettu numeroin (2).

Kaikissa puhutun aineiston esimerkeissä ei koodinvaihtoon kuitenkaan sitaatin autenttisuudenkaan esittämisen kohdalla tarvita varsinaisesti kielenpiirteitä, vaan pelkkä ääntenlaadun muuttaminen riittää. Tällainen tilanne on esimerkissä (33), jossa Aapo asettuu Aten tyttöystävän rooliin ja käyttää narisevaa ääntä apuna sen todentamisessa, koska ilmeisesti hänen mielestään narisevuus sopii niin sanottuun *tyttöystävä-tyyliin* (vrt. nouseva intonaatio tyttöjen puheen sosiaalisena indeksinä Lehtonen 2015: 157). Yleiskielen piirteitä taas ei ole syytäkään käyttää, koska Aten tyttöystävä asuu myös Porissa, joten hänen kielenkäytössään ei Aapon mielestä oletettavasti ole mitään erityistä puhekielen piirrettä, jota voisi matkia.

Esimerkki (33), nariseva tyttöystävä

- 01 Aapo: avaa nyt siis tää o muute maailma huano in televisio mikä
 02 me ollaa ostettu Mikaeli kans. noni
 03 Petteri: ai nii sit mu täytyy viä käyd_aktivoimas tää ei ju[ma-
 04 Aapo: [ei
 05 tartte täs, meil_o
 06 Petteri: onko
 07 Aapo: o, tää, Atte
 08 Petteri: komiaa
 09 Aapo: kolmee pekkaa, minä Mikael Atte tota maksetaa,
 10 kolkytviis_euroo tulee niiku kolmest kuukaudest. mut se
 11 o kato ku kaks pystyy kattoo samaa aikaa ni se o sit se

12 kaunis päivä ku tulee praimtaim änärii ja kaikki kattoo
 13 sitä eri paikas. siin sitt_aletaa miättimää et mikä o
 14 homma nimi. ((näppäilee kaukosäädintä)) ei: Fämili
 15 Gaita
 16 Roni: se o Aapo sit polkastava vaa Mikaeli lua [sillo
 17 Aapo: [eiku Anna
 18 varmaa alkaa huutamaa ovel_et # **mää tarvisi Viapleij ja**
 19 **tääl_o jotai jääkiakkoo etusivul saatana ne sum paskat**
 20 **kaveris pilaa kaike #**
 21 Petteri: ((nauraa))

Esimerkissä (33) Aapo ja Petteri keskustelevat Viaplay-sovelluksen käytöstä. Aapo miettii, mitä tapahtuisi, jos hän, Mikael sekä Atte kaikki haluaisivat katsoa Viaplayta yhtä aikaa, koska vain kaksi pystyy käyttämään sitä samalla hetkellä. Ehdotan itse, että Aapo voisi siinä tapauksessa siirtyä Mikaelin luo katsomaan Viaplayta, mutta Aapo ratkaiseekin asian sillä, että Aten tyttöystävä Anna ei annakaan Aten katsoa ja esittää sitten, miten Anna voisi asian Atelle ilmaista. Varsinaista koodinvaihtoa ei puhekielen ja yleiskielen välillä tapahdu, mutta narisevan äänen käyttö kertoo, että Aapo on siirtynyt toiseen rooliin.

Kuten jo edellä mainitsin, WhatsApp-keskusteluissa sitaatin autenttisuuden ilmaiseminen ei olekaan aivan yhtä yksiselitteistä kuin puhutuissa keskusteluissa. Esimerkin (34) kohdalla tilanne on vielä varsin ”normaali”, mutta esimerkkien (35) ja (36) kohdalla mennään katsoakseni jo pelkästään kirjoitetuille keskusteluille ominaisiin koodinvaihdon ilmenemismuotoihin.

ESIMERKKI (34)

01 Petteri: [kuva nuorista miehistä sohvalla]
 02 Jutta: Nojuu onha toi ny iha onnistunu
 03 Aapo: **Löydä kuvasta idiootti**

Tämänkaltaiset ”löydä kuvasta X”-tyyppiset lausahdukset ja otsikot ovat tyypillisiä FutisForum2-verkkosivulla (<http://futisforum2.org/>). Kyseisen keskustelufoorumin otsikkosivulla on muun muassa keskusteluketju nimeltä ”Löydä kuvasta forumisti”, jonne keskustelualueen käyttäjät laittavat enemmän ja vähemmän hauskoja kuvia (<http://futisforum2.org/index.php?board=17.0> 28.4.2016, vaatii kirjautumisen), ja onkin melko todennäköistä, että Aapo – jonka tiedän käyvän kyseisellä sivustolla – on kopioinut yleiskielisen rakenteen tarkasti juuri FutisForumilta ja pyrkinyt tällä tarkalla sitaatilla hauskuuttamaan keskustelukumppaneitaan suunnilleen samalla tavalla kuin

Lappalaisen (2004: 307-308) esimerkissä Niina matkii sukulaistensa puhetapaa ja murretta. Toisaalta kyse voisi myös olla yhtä lailla yleisen tehtävänantotyypin ”löydä kuvasta viisi virhettä” matkimisesta.

Edellä on esitetty, että puhutuissa keskusteluissa kirjoitetuista teksteistä otetut sitaatit usein luetaan muille osallistujille ääneen, jos ne halutaan tuoda esille. WhatsApp-keskusteluissa tilanne on toinen, eikä aineistossa olekaan yhtään tilannetta, jossa joku olisi kirjoittanut pitkän sitaatin jostain toisesta lähteestä. Siihen nimittäin on helpompiakin tapoja, kuten esimerkistä (35) voidaan huomata:

Esimerkki (35)

Jutta: **[kuva Jodelista, jonne joku on kirjoittanut Aapon ammattiin liittyvän vitsin]** Aapo onks tää sä
 Aapo: (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru)
 Mikael: (itkunauru)
 Aapo: Aikalail
 Jutta: Tunnistettttuuuuuuu (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru)
 Alli: Huutoa XDDDD

Esimerkissä (35) Jutta tuo keskusteluun mukaan erään viestin jo esimerkistä (34) tutusta Jodel-palvelusta. Sen sijaan, että hän kirjoittaisi uudestaan ryhmään Aapon ammattiin liittyvän vitsin, jonka hän on huomannut Jodelissa, hän onkin lähettänyt kuvan kyseisestä tekstipätkästä ja välttynyt näin itse kirjoittamasta vitsiä uudestaan. Koska nykYTEKNIikka mahdollistaa kuvien ottamisen esimerkiksi siteerattavasta tekstistä lähes missä ja milloin vain, onkin täysin loogista, että WhatsAppissa, jossa näitä kuvia voi jakaa, käytetään tätä hyväksi. Sen sijaan puhutussa keskustelussa siteerattavan tekstin saa helpommin koko ryhmän kuultavaksi ääneen lukemalla, koska esimerkiksi puhelimen näytöltä näyttämällä puhelinta joutuisi isossa porukassa kierrättämään pitkän aikaa ennen kuin kaikki olisivat päässeet tekstiin käsiksi.

Toisten puheesta poimittuja sitaattejakin esiintyy WhatsApp-keskusteluissa. Ne tuodaan usein esille paitsi koodinvaihdon, myös kirjallisten tekstien keinojen avulla. Näin on muun muassa esimerkissä (36):

Esimerkki (36)

01 Alli: Toi sen kaveri siis availee tota vessan ovee et '**teija**
 02 **kyllä pitää vessan oven auki ku siellä käyt' 'voitko lainaa**

03 *mulle rahaa kun mulla loppu saldo, vähän vitun noloa et*
04 *multa loppu saldo, voitko lainaa rahaa'* sekä se
05 kuuntelee kuudet kertaa putkee raptorin oi beibee ja
06 tekee mieli suolestaa se
07 Jutta: Asperger on vahvana siellä (itkunauru) (itkunauru)
08 (itkunauru)
09 Alli: Erittäin(itkunauru)
10 Jutta: Ei satans xd

Kuten esimerkistä (36) voi huomata, Alli siteeraa samassa bussissa matkustavan henkilön pu-
hetta ja käyttää runsaasti yleiskielen piirteitä puhekielen sijasta (esim. *vessan, mulle, mulla, noloa*).
Sen lisäksi hän kuitenkin tuo selvästi esille yksinkertaisia lainausmerkkejä käyttämällä, että kyse to-
della on sitaatista. Tällainen ei olekaan puhutuissa keskusteluissa mahdollista, paitsi ehkä siten, että
puhuja esittää lainausmerkit käsimerkkien avulla.

Koodinvaihtoa voi esiintyä myös tilanteissa, joissa keskustelun osallistuja vaihtaa positiotaan suhteessa itse keskusteluun tai arvioi uudelleen keskustelutilanteen. Myös tämänkaltaisia koodinvaihtoja esiintyy sekä puhutuissa että kirjoitetuissa keskusteluissa. Puhutuissa keskusteluissa asennonvaihdos tapahtuu jopa yllättävän usein *mitä vittua* -huudahduksen avulla, kuten esimerkeistä (37) ja (38) nähdään:

Esimerkki (37), omituista toimintaa

01 Aapo: no vittu viimeks ku mentii yöylireissul ni, ku oltii
02 pual tuntii päästy Porist eteepäi ni, Jusi, vittu
03 levitti persereikäns saatana
04 Jukka: **mitä vittua**
05 Petteri: se oli viime re-, viime menomatkal me ei päästy ees,
06 Ulvilaa saakka ku vittu Jusi kulli oli esil jo
07 ((nauraa))

Esimerkki (38), Paranormal Activity puhuttaa

01 Aapo: mut voidaa tänää kattoo Paranormal Aktiviti
02 Pasi: komiaa
03 Aapo: Mikael ooksä nähny kaikki Paranormal Aktivitit
04 Mikael: mä enn_on nähny yhtäkää
05 Petteri: enn_om määkää [nähny
06 Aapo: **[MITÄ VITTUA**

Esimerkissä (37) Aapo kertoo tarinaa eräästä Ässien fanireissusta, jolla on tapahtunut kummia. Jukka persereiän levittely selvästi kummastuttaa, ja hän tuo sen esille sanomalla *mitä vittua*. Näin hänen roolinsa vaihtuu keskustelutilanteessa pelkästä kuuntelijasta aktiiviseksi toimijaksi, ihmettelijäksi. Samalla myös koodi vaihtuu, sillä *vittua* esiintyy nimenomaan yleiskielisenä ei puhekielisenä (*vittuu*).

Samanlainen tilanne on esimerkissä (38), jossa keskustellaan Paranormal Activity -elokuvas-
ta. Kun Aapolle selviää, ettei oikeastaan kukaan ole nähnyt ainuttakaan kyseisen kauhuelokuvasar-
jan osaa, hän ihmettelee tätä kovaan ääneen sanomalla *MITÄ VITTUA* ja tulee myös jälleen vaihta-
neeksi koodia esimerkin (37) tapaan. Koska Aapo huutaa ihmettelynsä erityisen kovaa voisi myös
ajatella, että koodinvaihdon funktiona on Gumperzin (1982) luokittelun mukaan interjektio, eli huu-
dahdus. Kuitenkin roolinvaihdos ihmettelijäksi kertoo koodinvaihdon funktiosta tässä kohden huo-
mattavasti enemmän kuin se, että koodinvaihdon aiheuttaa pelkästään huudahdus.

Esimerkki (39)

01 Alli: Ootteks te aapo verottomil vappuviinoil XDDDD

02 Aapo: **Juu täällähäh me**

Myös esimerkissä (39) on myös roolinvaihdollinen peruste koodinvaihdolle. Aapo käyttää
(adessiivin osalta) yleiskielistä muotoa *täällähäh* siitä syystä, että hän pyrkii vastaamaan
mahdollisimman selkeästi ja suorasti Allin edellä esittämään kysymykseen. Tässä on Lappalaisen
(2004: 303) mukaan kyse tyypillisestä asennonvaihdoksesta. Aapo siis pyrkii osoittamaan
kiinnostustaan (ja tulee samalla arvioineeksi uudelleen näkökulmansa meneillään olevaan
keskusteluun) Allin kysymykseen ja vastaa tämän vuoksi puhekielisen sijasta yleiskielisesti.
Samanlaisia uuden näkökulman ottamisia ja keskustelun uudelleenarviointitilanteita ovat myös
esimerkkien (40), (41) ja (42) keskustelunpätkät.

ESIMERKKI (40)

01 Jutta: Onks sul hanalapparii XDDDDDD

02 Alli: Ei XDD hyi vittu

03 Alli: Kunno ämmät juo happy joet

04 Alli: Niinku jamiki

05 Jutta: No ei me sit ollakkaa samiksii): aika lähel silti

06 (sydän) (sydän) (sydän) (sydän)

07 Jutta: No jami on kyl kunno ämmä
 08 Alli: Nii kyl on (itkunauru) (itkunauru) mut alkoholi ku
 09 alkoholi
 10 Jutta: Oot oikees
 11 Susanna: **Oispa mullaki**
 12 Jutta: Voih, lähettäisin täs kaljaa vaiks teil kaikil jos
 13 pystyisi

Esimerkissä (40) Allin ja Jutan keskustellessa alkoholijuomista alkaa Susannankin mieli tehdä juotavaa ja hän sanoo ”*Oispa mullaki*” yleiskielisesti, vaikka ympärillä on siihen asti keskusteltu varsin puhekielisesti. Tämä johtuu siitä, että Susanna haluaa paitsi painottaa sitä, että hänkin haluaisi juotavaa, myös tuoda itsensä takaisin keskusteluun orientoitumalla uudella tavalla, siis sanoa tavallista selvemmin haluavansa itsekin juotavaa. Tästä taas seuraa luonnollisesti koodinvaihto.

Esimerkissä (41) Alli on kehottanut ryhmän jäseniä tulemaan harrastamaan seksiä hänen uuden kämppiksensä kanssa. Välissä ehditään keskustella jo hetken aikaa melko normaalisti (jätetty pois) kiinnittämättä ehdotukseen sen kummempaa huomiota. Hetken kuluttua Atte kumminkin herää tarjoukseen ja saa myös muut miehet kiinnostumaan:

Esimerkki (41), kämppis kiinnostaa
 01 Alli: Ja tulkaa panee tätä mu kämppist
 [välissä 10 viestiä]
 03 Atte: **Kuka sano kämppis (salaperäinen)**
 04 Alli: Täältä bingo! Kaksin verroin (piru)
 05 Atte: Voi juma (aurinkolasit)
 06 Aapo: **Kuvia kämppiksestä, kiitos!**
 07 Susanna: XD
 08 Petteri: **Tai nimeä paperiin**

Esimerkissä (41) niin Atte, Aapo kuin Petterikin orientoituvat keskusteluun uudelleen, kun saavat tiedon Allin – mitä ilmeisimmin – heitä kiinnostavasta ”tarjouksesta”. Tämä näkyy myös heidän kaikkien viesteissä runsastuneena yleiskielisyytenä. Atella kysymyssana on *kuka*, ei porilainen *ketä*, Aapo taas pyytää *kuvia kämppiksestä*, ei *kuvii kämppiksest* ja lopettaa pyynnön vielä kohteliaasti sanomalla kiitoksen pilkkuineen kaikkineen. Petteri taas kaipaa suoraan *nimeä paperiin*, ei *nimee paperii*.

Esimerkki (42)

01 Petteri: Ja sit enne 21 päivää
 02 Susanna: VITU JUTTA
 03 Petteri: Lähen 22.10 epsanjaa
 04 Jutta: mitä enne 21
 05 Susanna: MITÄ
 06 Susanna: Kenen kanssa s
 07 Jutta: **Aha lomalle**

Myös esimerkissä (42) tapahtuu asennonvaihdos, jonka seurauksena myös Jutan koodi vaihtuu puhekielisestä yleiskieliseksi. Petteri ilmoittaa ensin olevansa tavattavissa ennen 21. päivää, koska hän lähtee 22.10. ”epsanjaan”. Valitettavasti kuitenkin ilmoitus ja selitys tulevat eri viestissä. Tässä välissä Jutta ehtii kirjoittaa kysymykseen, jossa tiedustelee, miksi tapaamiset täytyy hoitaa ennen 21. päivää. Kun Petterin selitys sitten valmistuu ennen Jutan kysymystä, näyttää keskustelu melko sekavalta, mikä onkin nähdäkseni hyvin tyypillistä WhatsAppin ryhmäviesteille.

Varsinainen koodinvaihto tapahtuu, kun Jutta tajuaa Petterin selityksestä miehen lähtevän lomalle ja Jutta haluaa ilmaista ymmärtäneensä asian sanomalla ymmärretyn asian mahdollisimman selvästi, siis orientoitumalla keskustelutilanteeseen uudelleen. Toisaalta Jutan kohdalla koodinvaihdon voi myös laukaista Susannan hetkeä aiemmin tapahtunut koodinvaihto yleiskielisyyteen.

Hypoteettiseen maailmaan siirtymistä voi pitää myös yhtenä koodinvaihdon keskeisenä funktiona. Aineistossani sitä esiintyy niin puhuttujen kuin kirjoitettujen keskustelujen yhteydessä. Seuraava esimerkki (43) on peräisin puhutusta keskustelusta:

Esimerkki (43), markkinat haltuun

01 Roni: ((nauraa)) tee täytyy ottaa markkinat haltuun
 02 Aapo: perkele. no nytt_olis silti
 03 Pasi: kyl seki vaa semmone vaiva silti olis vittu, iha
 04 oikeesti loppupeleis
 05 Aapo: no ei se ny olis, ny, mä voisi, paljoha mahtas maksaa,
 06 mitäköhä bensat
 07 Pasi: jos niinku kotoo tulis jengi hakemaa ni mikä ettei
 08 Aapo: **mitäköhä bensat maksais Haaparantaa.** seittemäsataa vähä
 09 pääl kahtee suuntaa. tuhatviissataa kilsaa ajoo. jos
 10 Mersu kuluttaa, ei Mersu ku, Volvo kuluttaa, joku, viis
 11 piste neljä satasel, diiselii, se o maatisajoo koko aja.
 12 aika halvoil diisseleil

- 13 pääsis, **koko tili vetäis nuuskaa kiinni**. sik kävis se
 14 vanhaaikane ja tulli veis kaike
 15 Roni: ((nauraa))

Esimerkissä (43) Aapo ja Pasi alkavat minun ehdotuksestani pohtia, kannattaisiko heidän alkaa hakea nuuskaa Haaparannasta ja ruveta myymään sitä eteenpäin. Koska tilanne on täysin hypoteettinen, myös keskustelu tapahtuu pääosin konditionaalissa. Lopulta, kun Aapo pääsee vauhtiin miettiessään, mitä bensat Haaparannan-reissulla mahtaisivat maksaa, hän astuu kunnolla sisälle hypoteettiseen maailmaan ja vaihtaa juuri konditionaalin osalta yleiskieliseen muotoon (*maksais*), vaikka on vain hetkeä aiemmin käyttänyt konditionaalia puhekielisessä muodossa *mahtas*. Yleiskielinen konditionaalin käyttö jatkuu myös myöhemmin saman vuoron aikana (*vetäis*), mutta muuten Aapon puhunta on hyvin puhekielistä, niinpä koodi ei tälläkään kertaa vaihdu kovin selkeästi.

Ennen seuraavaa WhatsApp-aineiston esimerkkiä (44) on mainittava, että vaikka *i*-loppuisten diftongien jälkikomponentin kato osoittautuukin viestiaineistossa piirteeksi, jossa kirjoittajilla on kaikista eniten variaatiota, on puheaineistoon verraten varsin järkevää todeta, että todennäköisesti kirjoittajien ”luonnollisempi” variantti on *i:n* katomuoto, vaikka tässä (varsin pienessä) aineistossa niitä ei olekaan kuin noin puolet kaikista mahdollisista tapauksista. Seuraava esimerkki näet tukee tätä väitettä varsin selkeästi:

Esimerkki (44)

- 01 Aapo: **Täl kertaa oikee toivon et osus johonki väärää paikkaa**
 02 Alli: Tälläkin
 03 Jutta: **Oksenna semmosee tuulettimie ni osuu kaikkialle (musta**
 04 **naama)**
 05 Susanna: (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru)
 06 Aapo: **Se olis jo sellane suoritus et sen vois laittaa cv**
 07 Jutta: No sitäpä !
 08 Jutta: **Kyl mä hattuu nostaisi**

Aapon ja Jutan ensimmäisissä viesteissä painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien *i:t* ovat kadonneet (esim. *osus*, *semmosee*), mutta taas Jutan viimeisessä viestissä sanassa *nostaisi* *i* onkin säilynyt, vaikka muuten Jutan kirjoittama viesti on hyvin puhekielipitoinen. Nimenomaan pelkästään *Kyl mä hattuu nostaisi* -viestissä onkin itse keskustelun kannalta kohta, jossa koodinvaihdon on mahdollista tapahtua.

Jutta siirtyy keskustelussa konditionaalia käyttämällä niin sanottuun hypoteettiseen maailmaan. Esimerkissä keskustelijat siis luovat yhdessä mahdollisen tilanteen, jossa Aapo oksentaa tuulettimeen, minkä jälkeen Jutta arvostuksensa ilmaistakseen nostaa (kuvitteellisesti) hattua. Vaikka tällaisissa tilanteissa ei läheskään aina tapahdu – kuten voimme Aapon ensimmäisestä viestistä – koodinvaihtoa, on koodinvaihto tavallisesti käytetystä kielimuodosta (tässä tapauksessa puhekieli) harvemmin käytettyyn kielimuotoon (yleiskieli) usein keskeinen osa tällaista kuvitteellisen maailman luomista. (Lappalainen 2004: 310.)

5.4 Siirtymä topiikista toiseen

Koodinvaihto topiikista eli keskusteluaiheesta toiseen siirtymisen yhteydessä on melko harvinaista aineistossani niin puhutuissa kuin kirjoitetuissakin keskusteluissa. Siinä mielessä havaintoni siis eroavat Lappalaisen (2014: 296–303) vastaavista, sillä hänen aineistossaan ne ovat varsin yleisiä, joskin vain yksi informanteista harrastaa koodinvaihtoa tällaisessa funktiossa. Saattaakin olla, että osa koodinvaihdon funktioista on hyvin idiolektikohtaisia, eikä topiikista toiseen siirtymisen yhteydessä siksi esiinny kovin monia tällaisia tapauksia. Seuraavaksi kuitenkin analysoin muutamia.

Lappalaisen (mts. 303) mukaan koodinvaihdot sijoittuvat usein topiikin vaihdokseen, lopetukseen ja aloitukseen. Aineistossani se näyttäisi olevan yleisempää erityisesti aloituksen ja vaihdoksen kohdalla. Esimerkissä (45) on kyse uuden topiikin aloituksesta:

Esimerkki (45), TV-lähetysten kommentointia

01 Aapo: iha semmone hyvä. oho, kaatuu joka paikkaa

02 Petteri: älä tuhlaa

03 Pasi: kyll_Aapo ohi o

04 Petteri: ((katsoo televisiota)) **kuka toi o**

05 Roni: se o Säkits

06 Petteri: TSOU

07 Jukka: aiva nii onki, jumalauta, mää näij just lehðes siit kuva

Esimerkissä (45) Petteri, Aapo ja Pasi keskustelevat aluksi aivan muista asioista, kun yhtäkkiä Petteri alkaakin kommentoida televisiossa näkyvää jääkiekko-ottelua. Ruudussa on haastateltavana entinen jääkiekkoilija, joka hetkeä myöhemmin paljastuu Joe Sakiciksi. Petteri ei kuitenkaan heti tunnista Sakicia, kysyy ”**kuka toi o**” ja tulee samalla vaihtaneeksi keskustelunaihetta. Koodi ei

vaihdu taaskaan kokonaan, mutta keskeistä kysymyksessä on se, että kysymyssanana on yleiskielinen *kuka* ei puhekielinen *ketä*, joka tämän ryhmän puheessa on kuitenkin yli kaksi kertaa *kuka*-varianttia yleisempi.

Toisessa puhuttujen keskustelujen esimerkissä (46) on kyse pienestä vaihdoksesta saman puheenaiheen sisällä. Jukka, Petteri, Aapo ja Pasi keskusteleivat jo valmiiksi torstaina edessä olevasta Ässien ottelusta, jossa paluumuuttajina joukkueeseen hankitut Sakari Salminen ja Jarno Kärki pelaavat ensimmäistä kertaa.

Esimerkki (46), Japin vai Sakarin paluu?

- 01 Jukka: torstain_o kovap pelit, pitäskö menn_oikee hallil
02 kattoo, Kärki ja Salmine siä, jumalauta
03 Petteri: mää skippaa melkee koulupäivä
04 Aapo: kyl mää vittu ainaki oo siä JAR-NO, KÄR-KI, KÄR-KI,
05 Sakari, mikä, SAL-MII-NEN
06 Pasi: sitä pelii mainostettii Ässie sivuil, Japi-, @ **Japin**
07 **paluuna** @ ni vaihtuiks se nyt sit Sakariks
08 Jukka: se vaihtu jo
09 Petteri: joo vaihtu jo
10 Pasi: ((nauraa))

Esimerkissä (46) puheenaihe tarkentuu, kun Pasi alkaa tiedustella, onko pelin nimi muutettu aiemmin mainostetusta ”Japin paluusta” Sakarin paluuksi. Topiikissa tapahtuu siis pieni vaihdos, jota Pasi merkitsee myös hetkellisenä koodinvaihtona. Koodinvaihdon alkaessa Pasin äänenlaatu ensinnä muuttuu, ja hän painottaa erityisesti *Japin paluuta*, mikä näkyy äänenlaadun muutoksen lisäksi siinä, että loppu-*n* (*Japin*) ja loppu-*a* (*paluuna*) säilyvät, vaikka ne vielä ennen topiikin tarkentamista katoavat (*mainostettii Ässie sivuil*). Myös ääntenlaadun muutoksen ja varsinaisen koodinvaihtojakson jo päätyttyä yleiskielestä tuntuu jäävän vielä Pasin kieleen vaikutteita, sillä *nyt* edustuu *t*:llisenä. Esimerkin (47) *Japin paluun* voisi tosin tulkita myös sitaatin autenttisuuden merkitsemisenä, sillä Pasi kuitenkin viittaa selvästi siihen, että nimenomaan *Japin paluuta* on jo jossain mainostettu.

WhatsApp-keskusteluista nostan esiin yhden esimerkin, jossa on kyse uuden topiikin aloittamisesta. Esimerkissä (47) Alli lähettää ryhmään viestin pitkän keskustelemattomuuden jälkeen:

Esimerkki (47), paluu viestittelyyn pidemmän tauon jälkeen

- 01 Alli: *Kaikista maailman ihmisistä heiskanen tuli mun viereen*
 02 *istumaan turku-pori bussissa ku lähetään täst satamasta*
 03 Alli: Miksi minä
 04 Roni: No nyt (itkunauru)
 05 Petteri: Allilla on normaalia pidempi turku-pori matka edessä
 06 (itkunauru)
 07 Roni: Juu (itkunauru)
 08 Alli: No vittu älä (itkunauru) (itkunauru) (itkunauru)

Esimerkissä (47) Alli aloittaa uuden topiikin kertomalla istuvansa kirjoitushetkellä bussissa, jossa hänen viereensä on istunut monelle ryhmän jäsenelle tuttu Heiskanen. Viestissä on useita yleiskieliseen koodiin viittaavia kielenpiirteitä. Loppu-*n:n* on säilynyt jokaisessa mahdollisessa ilmenemispaikassaan (*maailman, heiskanen, mun, viereen, istumaan, lähetään*), samoin loppu-*a* on yhtä tilannetta (*täst*) lukuun ottamatta säilynyt (*Kaikista, ihmisistä, bussissa, satamasta*) ja myös *MA*-infinitiivin illatiivi esiintyy tunnuksellisena (*istumaan*), vaikka tämän ryhmän kirjoitetuissa keskusteluissa se esiintyy nimenomaan useammin tunnuksettomana. Lukuisat yleiskieliset piirteet johtunevatkin juuri siitä, että keskusteluympäristöön palataan hieman pidemmän tauon jälkeen, ja uusi topiikki halutaan tehdä mahdollisimman selväksi.

Toisaalta uuden topiikin aloittaminen ei välttämättä ole ainoa syy koodinvaihdolle. Alli voi yksinkertaisesti pitää sattumustaan niin kovasti ryhmän muita jäseniä kiinnostavan juttuna, että haluaa siksi tuoda sen esiin mahdollisimman selvää kieltä käyttäen. Kyse voi olla myös ongelmallises- ta toiminnosta, sillä istuminen tutun ja ei-niin-miellyttävän ihmisen seurassa saattaa tuntua Allista kiusallielta, mikä taas näkyy myös kielenkäytössä.

Esimerkistä (47) voi havaita myös toisen koodinvaihdon yleiskieleen. Nimittäin Petteri käyt- tää viestissään lukuisia yleiskielisiä piirteistä (*Allilla, normaalia, edessä*) puhekielisten sijaan. Tämä johtuu siitä, että Petteri reagoi Allin viestiin humoristisesti ja siirtyy sitä kautta moodista toiseen. Humoristisuudesta kertoo myös se, että viestin perään on liitetty itkunauru-emoji. Myös muut kes- kustelukumppanit näyttävät tunnistavan tämän humoristisuuden, sillä minä itse vastaan kommentoi- malla *Juu* yhdessä itkunauru-emojin kanssa, samoin Alli näyttää ymmärtävän jutun jujun, mutta reaktion *No vittu älä* yhdistettynä useampaan itkunauru-emojiin voisi tulkita myös jossain määrin kiusaantuneeksi nauramiseksi johtuen kirosanan käytöstä.

5.5 Kokoavia huomioita

Olen edellä tarkastellut variaation funktioita puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa koodinvaihdon käsitteen avulla. Luvun 3 lopussa esittämäni hypoteesin mukaisesti koodinvaihdon funktiot näyttäytyvät samanlaisina puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa. Molemmissa koodi voi vaihtua kielimuodosta toiseen ongelmallisten toimintojen, ”postiivisten ongelmallisten toimintojen”, moodista toiseen, roolista toiseen tai topiikista toiseen siirtymisen seurauksena. Näin ollen havaintoni vahvistavat Lappalaisen (2004) aiempia havaintoja koodinvaihdon vuorovaikutuksellisista funktioista.

Tämän ryhmän puhutuissa keskusteluissa erityisen yleistä (ja myös puhdasta) on koodinvaihto silloin, kun luetaan (siteerataan) jotain kirjallista tekstiä muille osallistujille ääneen. Tämän ryhmän kirjoitetuissa keskusteluissa erityisen tyypillistä koodinvaihto on silloin, kun on kyse jostain ongelmallisesta toiminnosta tai kun siirrytään esimerkiksi huumorimoodiin. Edellä mainittujen funktioiden lisäksi koodinvaihtoa voivat selittää myös esimerkiksi pyrkimys poeettisuuteen tai kielenkäytön kommentointi, eli metanlingvistisyys. Näin ollen havaintoni vahvistavat myös Laanekaskin (2003) huomioita koodinvaihdon funktioista.

Huomionarvoista on, että koodinvaihdon funktiot ovat aineistossani usein päällekkäisiä aivan kuin Lappalaisellakin (2004: 322). Sen takia tässä esiin tuotu luokittelu ei ole ainoa mahdollinen, ja itse asiassa kategorisointi sinänsä ei edes olisi tarpeen, koska luultavasti koodinvaihto aiheutuu tällaisissa päällekkäisyystilanteissa eri funktioiden yhteistoiminnan kautta. Selkeyden vuoksi luokitteluja on kuitenkin hyvä jatkossakin tehdä, mutta niitä tehdessä on aina syytä ottaa huomioon, että selvien rajausten tekeminen ei tämänkaltaisessa analyysissä ole mahdollista.

Koodinvaihdon ilmenemismuodoissa puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa jonkin verran eroja. Siinä missä puhutuissa keskusteluissa vinkin koodinvaihdosta antaa usein äänenlaadun tai -painon muuttaminen tai muu elehtiminen (vrt. myös Lappalainen 2004: 286–288), esitetään kirjoitetuissa keskusteluissa – pitkälti kasvokkaisuuden puuttumisesta johtuen – koodinvaihto usein kirjallisin keinoin. Eleitä, ilmeitä ja äänenpainoja vastaavat emojiit ja hymiöt, mutta muuten puhutun kielen paralingvistisiä keinoja on hankala matkia. Näyttäisikin siltä, että koodinvaihdon puhekielestä yleiskieleen ovat jotenkin puhtaampia kirjoitetuissa kuin puhutuissa keskusteluissa, koska ilman puhutun kielen paralingvistisyyttä koodinvaihtoa ei voi kirjoitetuissa keskusteluissa tuoda näkyviin kuin kielellisin keinon. Lisäksi esimerkiksi sitaatin autenttisuutta esittäessä voidaan kirjoitetuissa keskusteluissa käyttää lainausmerkkejä tai lähettää muiden nähtäville kuva siteerattavasta tekstistä.

Tässä kohden on tosin tuotava esiin myös niin sanotun ennakoivan tekstin vaikutus WhatsApp-keskustelujen yleiskielisyyteen. Ennakoiva teksti ehdottaa aiemmin kirjoitetun perusteella valmiita sanoja, kun viestiä kirjoitetaan (ks. kuva 1 luvussa 3). Sen ehdottamat sanat ovat usein yleiskielisiä, mutta joskus se ehdottaa myös puhekielisiä muotoja, etenkin sellaisten sanojen yhteydessä, joita käytetään paljon. Onkin mahdollista, että osa WhatsApp-keskustelujen yleiskielisyydestä on ennakoivan tekstin aikaansaamaa, jos informantit ovat sitä tässä aineistossa käsillä olevissa viesteissä hyödyntäneet. Vaikka ennakoivan tekstin vaikutusta ei pidä väheksyä, edellä esitetyt koodinvaihtotilanteet kuitenkin näyttäisivät puhuvan sen puolesta, että yleiskielen piirteet tупpaavat usein pakkautumaan myös kirjoitetuissa keskusteluissa niihin kohtiin, jossa on jokin vuorovaikutuksellinen funktio.

6 PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkinut pro gradu -tutkielmassani puhekielen variaatiota ja sen funktioita puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa. Pää tavoitteenani on ollut selvittää, miten puhutut ja kirjoitetut keskustelut eroavat toisistaan ensinnä kielen variaation ja toiseksi variaation funktioiden osalta. Edellä mainittujen pää tavoitteiden lisäksi olen myös tehnyt joitakin havaintoja WhatsApp-keskustelujen yleisistä rakenteellisista ominaisuuksista ja todennut, että WhatsApp-keskustelut eivät eroa merkittävästi kasvokkaisista, puhutuista keskusteluista vuorottelun, sekventiaalisuuden, korjaamisen tai osallistumiskehikon näkökulmasta. Keskeisin ero puhuttujen ja kirjoitettujen keskustelujen välillä näyttäisi keskustelunanalyttisestä näkökulmasta olevan se, että WhatsApp-keskusteluissa ei olla kasvokkain muiden keskustelukumppanien kanssa, mikä aiheuttaa sen että ei-kielellisiä keinoja ei pysty samalla tavalla hyödyntämään keskustelua ylläpidettäessä. Sen vuoksi WhatsApp-keskusteluissa onkin tarpeellista enemmänkin kielellisten keinojen avulla tehdä selväksi esimerkiksi kenen haluaa vastata kysymykseen tai onko jokin viesti tarkoitettu tulkittavaksi humoristiseksi. Joskin ei-kielellisten keinojen kaltaisia keinoja on käytössä myös WhatsAppissa, sillä ilmeitä ja eleitä pystytään jossain määrin imitoimaan esimerkiksi hymiöiden ja emojiiden avulla.

Muuten WhatsApp-keskustelut muistuttavat hyvin paljon puhuttuja keskusteluja. Päällekkäisyyttä tai vuoronsisäistä korjaamista niissä ei tosin esiinny puhuttujen keskustelujen tapaan, vaan päällekkäisyys tulee ilmi pääasiassa samanaikaisena kirjoittamisena ja vuoronsisäinen korjaaminen tehdään, jos tehdään, todennäköisesti jo ennen kuin viesti lähetetään muiden nähtäväksi, jolloin varsinainen korjaaminen ei tule puhuttujen keskustelujen tapaan ilmi. Erot siis ovat vuorovaikutuksen näkökulmasta hyvin vähäisiä, ja se lieneekin osasy sille, että keskustelunanalyysin menetill soveltuvat varsin hyvin myös WhatsApp-keskustelujen analyysiin. Tämä myös antaa hyvät mahdollisuudet jatkotutkimukselle WhatsApp-keskustelujen rakenteesta, sillä olen esittänyt tässä tutkimuksessa vasta muutamia huomioita puhuttujen ja kirjoitettujen keskustelujen rakenteellisista eroista ja yhtäläisyyksistä.

Vähäisten erojen vuoksi olenkin esittänyt hypoteesin, jonka mukaan variaation vuorovaikutuksellisten funktioiden ei voi olettaakaan olevan erilaisia kirjoitetuissa ja puhutuissa keskusteluissa, mutta niiden ilmenemismuodoissa voi olla jonkin verran eroja. Tämä hypoteesi myös osoittautui.

Sen sijaan puhekielen variaatiossa näyttää olevan selkeitä eroja puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa. Tarkasteltujen yhdeksän piirteen (paikallissijapäätteiden variaatio, painottoman

tavun *i*-loppuisten diftongien jälkikomponentin kato, painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio, yleiskielen *d*:n vastineet, diftongien avartuminen, loppu-*n*:n kato genetiivissä ja akkusatiivissa, *MA*-infinitiivin illatiivi, *kuka*- ja *joka*-pronomien variaatio, yksikön 1. ja 2. persoonan pronomien variaatio) kohdalla kokonaispuhekielisyysaste on näet puhutuissa keskusteluissa 88,4 prosentillaan varsin puhekielinen, kun taas kirjoitetut keskustelut ovat 62,0 prosentin puhekielisyysasteellaan yleis- ja puhekieltä varioivia.

Eri piirteet myös käyttäytyvät eri konteksteissa eri tavoin siten, että puhutuissa keskusteluissa puhekielisiä piirteitä (yli 70 prosentin puhekielisyysaste) on kuusi (paikallissijapäätteiden variaatio, painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien jälkikomponentin kato, painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio, diftongien avartuminen, loppu-*n*:n kato genetiivissä ja akkusatiivissa ja yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit). Kirjoitetuissa keskusteluissa puhekielisiä piirteitä sen sijaan on vain neljä (paikallissijapäätteet, painottoman tavun *A*-loppuisten vokaaliyhtymien assimilaatio, yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit ja *MA*-infinitiivin illatiivi). Näistä kolme ensiksi mainittua edustuvat puhekielisenä kummassakin ympäristössä, mutta *MA*-infinitiivin illatiivi vain kirjoitetuissa keskusteluissa. Tämän olen katsonut johtuvan siitä, että tunnuksettoman variantin käyttö on herkempää WhatsAppissa sen vuoksi, että siellä lyhentämistarve on muun sähköisen viestinnän tapaan suurempi (vrt. Airisniemi 2015, Engblom 2008, Heimala-Lindqvist 2010, Karppinen 2011, Vetter 2012), mutta mahdollisesti myös sen vuoksi, että *MA*-infinitiivin tunnuksettomuus on valtaamassa yhä enemmän alaa, joten käynnissä oleva kielenmuutos saattaa ohjata käyttämään lyhempää muotoa selvemmin ympäristössä, jossa lyhyys on muutenkin tavallista (Lappalainen 2001, Nuolijärvi & Sorjonen 2005).

Varioivina piirteitä (alle 70:n, mutta yli 30 prosentin puhekielisyysaste) on sen sijaan puhutuissa keskusteluissa kolme (yleiskielen *d*:n vastineet, *MA*-infinitiivin illatiivi, *ketä kuka*- ja *joka*-pronomien paikalla) ja kirjoitetuissa keskusteluissa kaksi (painottoman tavun *i*-loppuisten diftongien *i*:n kato ja loppu-*n*:n kato genetiivissä ja akkusatiivissa, jotka edustuvat puhutuissa keskusteluissa puhekielisinä). Puhuttujen keskustelujen varioivista piirteistä yleiskielen *d*:n vastineet ja *MA*-infinitiivin illatiivi ovat myös sellaisia piirteitä, joissa jo vanhastaan on havaittu esiintyvän Porin seudulla runsaasti variaatiota. Tämä yhdessä sen kanssa, että monet vanhat porilaispiirteet (ks. edellä) edustuvat puheessa hyvin puhekielisinä, näyttävät osoittavan vanhan murteen olevan yhä elinvoimainen ainakin tämän ryhmän kielenkäytössä (vrt. Eskola 1987, Wiik 2006).

Yleiskielisiä piirteitä (puhekielisyysaste alle 30 prosenttia) ei puhutuissa keskusteluissa sen sijaan ole lainkaan, mutta kirjoitetuissa keskusteluissa niitä on kolme (yleiskielen *d*:n vastineet, dif-

tongien avartuminen sekä *ketä kuka-* ja *joka-*pronominin paikalla). Näistä erityisesti kahdessa viimeisessä puhekielisyyssaste eroaa puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa runsaasti, mitä olen selittänyt esimerkiksi piirteiden mahdollisella rumuudella tai tietynlaisella korostuneisuudella informanttien mielestä. Tälle ei kuitenkaan ole mitään takeita, niinpä jatkossa olisikin syytä pyrkiä tutkimaan WhatsApp-viestien kirjoitusprosessia kansanlingvistikseen näkökulmasta esimerkiksi haastattelujen kautta, jolloin olisi mahdollista saada tietoa siitä, miksi tietyt informantit kirjoittavat sillä tavalla kuin kirjoittavat.

Yleisesti voidaan todeta, että suurin osa (paikallissijapäätteet, jälkitavun *i*-loppuiset diftongit ja *A*-loppuiset vokaaliyhtymät, yleiskielen *d:n* vastineet, loppu-*n* ja yksikön 1. ja 2. persoonan pronominit) tarkastelluista piirteistä käyttäytyy kahdessa eri keskustelukontekstissa suunnilleen samalla tavoin. Puhutuissa keskusteluissa puhekielisiä variantteja esiintyy näiden piirteiden kohdalla hieman enemmän kuin kirjoitetuissa keskusteluissa. Sen sijaan diftongien avartuminen, *MA*-infinitiivin illatiivi sekä *ketä*-pronominin käyttö ovat sellaisia piirteitä, joissa vaihtelu kahden eri keskustelukontekstin välillä on edellä mainittuihin piirteisiin verrattuna poikkeuksellisen suurta.

Tarkasteltaessa puhekielisyyden eroja puhuttujen ja kirjoitettujen välillä on kuitenkin otettava huomioon muutama tuloksiin mahdollisesti vaikuttanut seikka. Ensinnäkin aineistot ovat varsin erikokoiset; 140 minuutin puheaineisto on aika lailla suurempi kuin 500 viestin viestiaineisto. Tällä saattaa olla vaikutusta tuloksiin, mutta katsoakseni vertailu eri aineistojen välillä on ollut mahdollista, ja vaikka tulokset eivät välttämättä olekaan yleistettävissä tai tilastollisesti merkitseviä, antavat ne ainakin selvästi tietoa siitä, että samassa ryhmässä puheessa puhekieltä käytetään enemmän kuin kirjoituksessa.

Toinen tuloksiin mahdollisesti vaikuttava seikka onkin juuri informanttiryhmiä laatu, sillä valtaosa puheaineistosta koostuu miesten ja kirjoitusaineistossa taas naisten tuotoksista. On siis mahdollista, että suurempi määrä naisten puhetta olisi tehnyt puhutuista keskusteluista ainakin hieman yleiskielisempiä kuin ne nyt ovat. Kuitenkin, koska ryhmä on havaintojeni perusteella varsin tiivis, on se kielenkäytöltään hyvin todennäköisesti varsin homogeeninen, joten naisten toivottua pienempi osuus puhutuissa keskusteluissa ei kuitenkaan vääristä mielestäni tuloksia, vaan niitä voidaan pitää osoituksena nimenomaan saman ryhmän kielenkäytön eroista puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa. Sen vuoksi myös se, että jätin perinteiset taustamuuttujat – kuten sukupuolen ja sosiaalitaustan – tarkastelun ulkopuolelle, on myös perusteltua, koska se ei välttämättä olisi tuonut itse tutkimuskysymyksiin mitään erityisen arvokasta lisätietoa, vaan tutkimus olisi laajentunut entisestään, ja esimerkiksi eri sukupuolten vertailu itsessään olisi ollut osin myös aineiston epätasaisuuden

vuoksi melko merkityksetöntä.

Kuten jo edellä mainitsin, ei variaation funktioissa ole puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa eroa. Molemmissa (pääasiassa yleiskielen ja puhekielen välisen) koodinvaihdon funktioina ovat erityisesti ongelmalliset toiminnot sekä siirtymät moodista, roolista tai topiikista toiseen. Lisäksi koodinvaihto voi näkyä myös esimerkiksi poeettisuutta tai metalingvistisyyttä ilmaistaessa. Koodinvaihdon funktiot eivät kuitenkaan ole selkeärajaisia, vaan lähes kaikissa koodinvaihtotapauksissa syitä voidaan katsoa olevan useita, joten koodinvaihto syntyykin usein useamman funktion yhteistoiminnan kautta. Näin ollen saamani tulokset paitsi osoittavat, että koodinvaihdon funktiot ovat kummassakin kontekstissa samanlaisia, mutta myös vahvistavat esimerkiksi Lappalaisen (2004) ja Laanekaskin (2003) havaintoja koodinvaihdon funktioista puhutussa ja kirjoitetussa kielessä.

Se, mikä variaation funktioita puhutuissa ja kirjoitetuissa keskusteluissa erottaa, eivät olekaan funktiot itse, vaan se, miten koodinvaihto tuodaan ilmi. Puhutuissa keskusteluissa on mahdollista katseella, ilmeellä ja eleillä varsinaisten kielellisten keinojen lisäksi osoittaa koodin vaihtuvan, mutta kirjoitetuissa keskusteluissa ei-kielelliset keinot ovat vähissä. Tämän vuoksi näyttääkin siltä, että koodi itse kielenkäytön puolesta näyttää vaihtuvan hieman selkeämmin kirjoitetuissa kuin puhutuissa keskusteluissa, koska ilman ei-kielellisiä keinoja koodinvaihto täytyy tuoda esiin pelkästään itse kielen avulla. Olen kuitenkin ottanut huomioon myös sen mahdollisuuden, että osan WhatsApp-keskustelujen suuremmasta yleiskielisyydestä saattaa selittää WhatsApp-sovelluksen ennakoiva teksti, joka ehdottaa herkästi yleiskielisiä muotoja kirjoittamisen aikana. Kuitenkin, monet yleiskieliset kohdat sattuvat WhatsApp-keskusteluissa juuri sellaisiin tilanteisiin, joissa koodi usein vaihtuu.

Edellä mainittujen jatkotutkimuskohteiden lisäksi mahdolliset jatkotutkimuksen aiheet löytyvät ennen kaikkea WhatsApp-keskustelujen parista, vaikka tässä työssä onkin jo osin täytetty tätä tutkimusaukkoa. Olisi syytä esimerkiksi tarkastella muidenkin ryhmien kielenkäyttöä ja selvittää, ovatko tulokset lähimainkaan samanlaisia. Kiinnostavaa olisi myös selvittää, kirjoittavatko samat informantit samalla tavalla esimerkiksi vanhempiansa, tai työkavereidensa kanssa. Kuitenkin myös puhutuista keskusteluista löytyy tutkimatonta aluetta. Etenkin *mää/sää*- ja *mä/sä*-pronominien asemittaista vaihtelua olisi syytä selvittää Porin seudulla tarkemmin, sillä tämän työn puitteissa se ei ole ollut mahdollista.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseni kuitenkin täyttää fennistiikan tutkimusaukkoja runsaasti ainakin WhatsApp-keskustelujen tutkimuksen osalta ja tarjoaa erityisesti hyvät raamit niiden laajemmalle keskustelunanalyttiselle tutkimukselle. Samoin tutkimukseni täyttää vapaamuotoisten, kir-

joitettujen ja puhuttujen keskustelujen välisen vertailun aukkoja siinä mielessä, että tietääkseni ensimmäistä kertaa suomalaisessa tutkimuksessa vertaillaan nimenomaan samojen informanttien kielen variaatiota vapaamuotoisessa puheessa ja kirjoituksessa.

Lisäksi tutkimustulokseni vahvistavat aiempien tutkimusten havaintoja erityisesti koodinvaihdon funktioista, mutta myös siitä, että vanhat puhekielen piirteet ovat edelleen elinvoimaisia vanhoilla puhuma-alueillaan. Näin ollen puhekielen- ja murteentutkimuksella on mielestäni edelleen paikkansa suomalaisessakin tutkimusperinteessä, mutta sen on kuitenkin osattava sopeutua muuttuviin kielenkäyttöympäristöihin ja otettava yhä enemmän huomioon esimerkiksi yksittäisten sosiaalisten verkostojen kielenkäytön tarkasteleminen.

LÄHTEET

Aineistolähteet

Puheaineisto: Noin 140 minuutin keskusteluaineisto, joka on nauhoitettu neljässä osassa (25 min+55 min+45 min+15 min) 10.11.2017, 11.11.2017 ja 13.2.2018.

Viestiaineisto: 500 WhatsApp-viestiä, jotka on kerätty 23.3.2016–13.1.2018 erään kaveriporukan keskusteluryhmästä.

Kirjallisuuslähteet

AARIKKA, LOTTA 2014: *”Mitä iloo siit o ko se o samallai kaikil”*. *Porilaissyntyiset ja Poriin muuttaneet nuoret aikuiset aluepuhekielen puhujina ja tarkastelijoina*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

AIRISNIEMI, JOHANNA 2015: *Oulun seudun murre internetin keskustelupalstoilla*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

ALANNE, MINNA 2018: *”On ne vaan mukavia nuoria naisia”*. *Kehuminen suomenkielisessä Whatsapp-ryhmäkeskustelussa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

BJÖRKLUND, MARTINA (tulossa): Multilingual expression of affect in a Finland-Swedish girl’s texting with friends. Konferenssiesitelmä.

BLOMMAERT, JAN 1992: Codeswitching and the Exclusivity of Social Identities: Some Data from Campus Kiswahili. – Carol M. Eastman (toim.), *Codeswitching*, s. 57–70. Multilingual Matters 89. Clevedon – Philadelphia – Adelaide: Multilingual Matters Ltd.

CAMERON, DEBORAH 1997: Demythologizing Sociolinguistics. – Nikolas Coupland, Adam Jaworski (toim.), *Sociolinguistics: a reader and coursebook*, s. 55 –67. Modern linguistics series. Basingstoke: Macmillan.

CHAMBERS, J. K. 1995: *Sociolinguistic Theory. Linguistic Variation and its Social Significance*. Language in Society 22. Oxford: Blackwell.

CRYSTAL, DAVID 2001: *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.

— 2008: *Txtng: The Gr8 Db8*. Oxford: OUP Oxford.

EASTMAN, CAROL M. 1992: Codeswitching as an Urban Language-Contact Phenomenon. – Carol M. Eastman (toim.), *Codeswitching*, s. 57–70. Multilingual Matters 89. Clevedon – Philadelphia – Adelaide: Multilingual Matters Ltd.

ECKERT, PENELOPE 2008: Variation and the indexical field. – *Journal of Sociolinguistics* 12/4 2008, s. 453–476.

— 2012: Three waves of variation study: The emergence of meaning in the study of sociolinguistic

variation. – *Annual Review of Anthropology* 41, s. 87–100.

ENGBLOM, NIINA 2008: *Lyhentämisen keinot tekstiviesteissä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

ESKOLA, PAULA 1987: *Porin murrekirja*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 472. Helsinki: SKS.

GUMPERZ, JOHN 1982: *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

HAKULINEN, AULI 1997a: Johdanto. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, s. 13–17. Vastapaino: Tampere.

— 1997b: Vuorottelujäsennys. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, s. 32–55. Vastapaino: Tampere.

HEIMALA-LINDQVIST, RIIKKA 2010: *Internetkielen variaatio ja sen funktiot Rautaneito-keskustelupalstalla*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

HOROWITZ, ROSALIND – SAMUELS, S. JAY 1987: Critical contrasts for literacy and schooling. – Rosalind Horowitz & S. Jay Samuels (toim.), *Comprehending oral and written language s. 1–52*. Lontoo: Academic Press.

HURTTA, HEIKKI 1999: Variaationitutkimuksen myytit ja stereotypiat. – Urho Määttä, Pekka Pälli & Matti K. Suojanen (toim.), *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta*, s. 53–102. Folia Fennistica & Linguistica 22. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.

JUUSELA, KAISU 1989: Törmäysmurteen variaatiosta. Jälkitavun *i*-loppuisen diftongin edustus Töysän murteessa. Akateeminen väitöskirja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 496. Helsinki: SKS.

KALLIOKOSKI, JYRKI 2009: Koodinvaihto ja kielitaito. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Päivi Pahta (toim.), *Kielet kohtaavat*, s. 309–330. Tietolipas 227. Helsinki: SKS.

— 2009: Tutkimuskohteena monikielisyys ja kielten kohtaaminen. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Päivi Pahta (toim.), *Kielet kohtaavat*, s. 7–22. Tietolipas 227. Helsinki: SKS.

KARPPINEN, JOUNI 2011: *Puhekielisyys verkkokeskusteluissa*. Pro gradu -tutkielma. Aalto-yliopisto.

KOTILAINEN, LARI 2002: Moi taas, ai äm päk. Lauseet, tilanteet ja englanti suomenkielisessä chat-keskustelussa. – Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen ja Tiina Onikki-Rantajääskö (toim.): *Äidinkielen merkitykset*, s. 191–209. Helsinki: SKS.

— 2007: *Konstruktioiden dynamiikkaa*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto.

KOVÁCS, MAGDOLNA 2009: Koodinvaihto ja kieliooppi. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Päivi Pahta (toim.), *Kielet kohtaavat*, s. 24–49. Tietolipas 227. Helsinki: SKS.

- KUKKO, MIRJAMI 2003: Tekstiviestikeskustelu – kaaosta vai järjestystä. Kielikello 1/2003.
- KUPARINEN, OLLI 2015: *Kohti ääretöntä. Jäsentyvä infinitiivikonstruktio Helsingin puhekielessä 1970-luvulta 2010-luvulle*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- KURKI, TOMMI 2005: *Yksilön ja ryhmän kielen reaaliaikainen muuttuminen*. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto. Helsinki: SKS.
- LAANEKASK, HELI 2003: Yksi kirjoittaja, monta kieltä: koodinvaihto Lydia Koidulan kirjeissä Friedrich Kreutzwaldille. – Ellen Niit & Ulla Palomäki (toim.), *Lähivertailuja II. Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Hirvensalon Rauhalan huvilassa 12.–13.5.2000*, s. 43–67. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Turku: Pallosalama Oy.
- LAPPALAINEN, HANNA 2001: Sosiolingvistien katsaus suomalaisnuorten nykypuhekieleen ja sen tutkimukseen. – *Virittäjä* 105 s. 74–101.
- 2004: *Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua*. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: SKS.
- 2009: Koodinvaihto ja sen funktiot suomenkielissä keskusteluissa. – Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen & Päivi Pahta (toim.), *Kielet kohtaavat*, s. 123–160. Tietolipas 227. Helsinki: SKS.
- LAPPALAINEN, HANNA – VAATTOVAARA JOHANNA 2005: Vielä murteen ja identiteetin suhteesta. – *Virittäjä* 1, s. 98–110.
- LEHTINEN, EETU 2016: *Kirjoitetun kielen lyhentyminen WhatsApp-viesteissä*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- LEINO, PIRKKO 1989: *Suomen kielioppi*. Helsinki: Otava.
- MIELIKÄINEN, AILA 1984: Nykypuhesuomen alueellista taustaa. – Heikki Paunonen & Päivi Rintala (toim.), *Nykysuomen rakenne ja kehitys*, s. 187–208. Tietolipas 95. Helsinki: SKS.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: SKS.
- MANTILA, HARRI 2004: Murre ja identiteetti. – *Virittäjä* 3, s. 322–346. Helsinki: Kotikielen seura.
- MUSTANOJA, LIISA 2011: *Idiolekti ja sen muuttuminen. Reaaliaikatutkimus Tampereen puhekielestä*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- MUSTANOJA, LIISA (toim.) 2017: *Arjen sirpaleita ja suuria tunteita. Kirjeet sodan sanoittajina ja ihmissuhteiden ylläpitäjinä 1939–1944*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- MYERS-SCOTTON, CAROL 1992: Comparing Codeswitching and Borrowing. – Carol M. Eastman

- (toim.), *Codeswitching*, s. 57–70. Multilingual Matters 89. Clevedon – Philadelphia – Adelaide: Multilingual Matters Ltd.
- MYNTTI, MARI 2012: *Sanomalehden tekstiviestipalstojen mielipidekirjoitukset tekstilajina*. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- MÄÄTTÄ, URHO 1999: Kielen sosiaalinen perusta ja sääntöjen emergoituminen. – Urho Määttä, Pekka Pälli & Matti K. Suojanen (toim.), *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta*, s. 23–52. Folia Fennistica & Linguistica 22. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- MÄKELÄ, TIINA 2014: *Sanojen lyhentyminen eräiden porilaisnuorten puheessa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- NILEP, CHAD 2006: ”Code switching” in Sociocultural Linguistics. Colorado Research in Linguistics, Volume 19, s. 1–22. Verkossa osoitteessa <https://philpapers.org/archive/NILCSL.pdf> viitattu 5.2.2018, sivumäärät artikkelissa olevien sivumäärien mukaan
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö* s. 13–37. Jyväskylän yliopiston soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO – SORJONEN, MARJA-LEENA 2005: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruihankkeen pohjalta*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- PAUNONEN HEIKKI 2006. Vähemmistökielestä varioivaksi valtakieleksi. Teoksessa Helsinki kieliyhteisönä, toim. Juusela Kaisu ja Nisula Katariina. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos, Helsinki. 13–99.
- PIIPPO, IRINA – VAATTOVAARA JOHANNA – VOUTILAINEN, EERO 2016: *Kielen taju*. Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat. Helsinki: Art House.
- PLESTER, BEVERLY – WOOD, CLARE – JOSHI, PUJA 2009: Exploring the relationship between children's knowledge of text message abbreviations and school literacy outcomes. *British Journal of Developmental Psychology* 3/2009 s. 145–161.
- RAPOLA, MARTTI 1990 [1947]: *Johdatus suomen murteisiin*. Neljäs painos. Tietolipas 4. Helsinki: SKS.
- 1966: *Suomen kielen äännehistorian luennot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 283. Helsinki: SKS.
- RAEVAARA, LIISA 1997: Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus. – Liisa Tainio (toim.), *Keskusteluanalyysin perusteet*, s. 75–92. Vastapaino: Tampere.
- 2015: Hyvä päivä olla minä, mä ja meitsi.: Minän vaihtelevat asemat ja identiteetit

helsinkiläisnuorten puheessa. – Marja-Leena Sorjonen, Anu Rouhikoski, Heini Lehtonen (toim.), *Helsingissä puhuttavat suomet: Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit*, s. 174–213. Helsinki: SKS.

SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 1997: Osallistumiskehikko. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, s. 156–176. Vastapaino: Tampere.

SILVERSTEIN, MICHAEL 2003: Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. – *Language and Communication* 23: 193–229.

SORJONEN, MARJA-LEENA 1997: Korjausjäsenitys. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, s. 111–137. Vastapaino: Tampere.

SORSAKIVI, MERJA 1982: Infinitiivijärjestelmän muutoksia lasten kielessä. – *Virittäjä* 86, s. 377–391.

SUOJANEN MATTI K. – SALOMAA, LEENA – VUORINEN, RIITTA 1981: Kolmen murrepiirteen sosiaalinen ja tilanteinen erottelevuus Turun puhekielessä. *Kirjoituksia puhekielestä*. Turun yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 14.

TAGLIAMONTE, SALI A. – DENIS, DEREK 2008: Linguistic Ruin? LOL! Instant Messaging and Teen Language. – *American Speech*, Vol. 83, No. 1, s. 3–34. Durham: Duke University Press.

TAINIO, LIISA 1997a: Preferenssijäsenitys. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet*, s. 93–110. Vastapaino: Tampere.

— 1997b (toim.): *Keskustelunanalyysin perusteet*. Vastapaino: Tampere.

TAMMI, SAARA 2017: Kouluissa kasvaa sukupolvi, joka ei enää juuri soittale puheluita – Ääniviestit ovat ”keski-ikäisen vinkkelistä erikoinen piirre”, sanoo tutkija. Julkaistu 3.9.2017. Luettu 4.12.2017.

VAATTOVAARA JOHANNA 2012: Spatial concerns for the study of social meaning of linguistic variables – An experimental approach. – Hanna Lehti-Eklund, Camilla Lindholm, Caroline Sandström (toim.), *Folkmålsstudier* 50, s. 175–209.

VETTER, JULIA 2012: *Txtvstgiäle kntrstiivne 2tQms. Suomalaisen ja saksalaisen tekstiviestikeskustelun kontrastiivinen vertailu*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoersio, viitattu 4.2.2018.

WhatsApp:n verkkosivut 13.12.2017

WIIK, KALEVI 2006a: *Sano se murteella: minkälaisia suomen murteet ovat ja missä niitä puhutaan*.

Tampere: Mediapinta Oy.

— 2006b: *Suomen murteiden kartasto*. Turku: omakustanne.

LIITTEET

Liite 1: Aineistoesimerkki puhutuista keskusteluista

Petteri: eiks nää pelaa kluu- onks nää Kluupenis nää pelit

Roni: on juu

Petteri: mikä mikä juttu tää ny taas o. keske kaude tullaa vaa yhtäkkii tää pelailee

Roni: tää o joku gloubal siiriis vai mikä tää oli tää

Aapo: [pelattaskoha tää josai

Petteri: [pelataaks näit vaa tää yks vai tuleeks muut jengit johonki muual

Aapo: mum miälest johonki muualleki saattaa tul

Roni: mää veikkaisi et johonki muuallekki varmaa

Aapo: mut ei kyl tää Pohjois-Eurooppaan. no mikkä silti oikeesti vaihtoehdot periaattees ku

Venäjälle ne ei ainaka mene. sit sull_o Suami Ruatti Tsekki siin nii

Roni: Saksa eh[kä

Petteri: [nii Saksa ja Sveitsi

Aapo: Saksa ja Sveitsi semmoset

Petteri: en tiä millai Sveitsis kiinnostais

Aapo: mimmosset hallit Sveitsiss_o

Roni: kyl si[ä varmaa hyvii halleij_o

Petteri: [kyl siä eiks Saksass_oo iha oo- hyvät hallit

Aapo: ov varmaa

Petteri: Porii vaa

Roni: ((nauraa)) juu

Aapo: juu uusitul Isomäki Areenal

Petteri: juu

(4.5)

Aapo: m- tua olis saatan Petmani ihmeissä siä, turpaa heti ensimmäitteeks

Petteri: ((nauraa))

Liite 2: Aineistoesimerkki WhatsApp-keskusteluista

Alli: Kaikista maailman ihmisistä heiskanen tuli mun viereen istumaan turku-pori bussissa ku lähetään täst satamasta

Alli: Miksi minä

Roni: No nyt(itkunauru)

Petteri: Allilla on normaalia pidempi turku-pori matka edessä (itkunauru)

Roni: Juu(itkunauru)

Alli: No vittu älä(itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)

Jutta: Varo et ei hammasmätä tartu(mietтелиäs)

Alli: Juu, onneks en oo ruma ku rullatuoli niinku toiset (yksisarvinen)

Aapo: Onks se ees kännis?

Jutta: Jep, voin kertoa et ei oo kauhee mieltäylentävä kohtalo (kädet ylhäällä)

Alli: Ei se näytä ainakaa silt, sil on maailmankaikkeude pahin darra varmaa. Toi sen kaveri on kyl ihan saatanan sietämätön

Jutta: [välkkyvä GIF-kuva, jossa lukee "It's lit"]

Alli: (itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)

Alli: No mut sul on sentää kaikki hampaat tallella

Jutta: Sietämätön XDD

Jutta: True !!! Vähä ehkä reikäset mut kuitenkin (nauru)

Alli: Kuitenki(itkunauru)(itkunauru)

Susanna: (itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)

Alli: Toi sen kaveri siis availee tota vessan ovee et 'teija kyllä pitää vessan oven auki ku siellä käyt' 'voitko lainaa mulle rahaa kun mulla loppu saldo, vähän vitun noloa et multa loppu saldo, voitko lainaa rahaa' sekä se kuuntelee kuudet kertaa putkee raptorin oi beibee ja tekee mieli suolestaa se

Jutta: Asperger on vahvana siellä (itkunauru)(itkunauru)(itkunauru)

Alli: Erittäin(itkunauru)

Jutta: Ei satans xd

Alli: WHAT

Alli: Heiskane käski noiden muiden rauhottuu koska tääl on lapsia

Alli: Mä perun kaiken pahan mitä oon ikinä sanonu siitä

Mikael:Ei oo menetetty tapaus

Aapo: Oon ain sanonu et se o hyvä äijä

Liite 3: Litterointimerkit (Lehtosta 2015: 348–349 mukaillen)

Päällekkäisyydet ja tauot

[päällekkäispuhunnan alku
]	päällekkäispuhunnan loppu
,	lyhyt tauko
.	edellistä huomattavasti pidempi tauko
(3.0)	tauon pituus

Puhenopeus, äänenvoimakkuus ja äänen laatu

e::i	äänteen venytys
° °	ympäristöä vaimeampaa puhetta
# #	nariseva ääni
£ £	hymyilevä ääni
@ @	äänenlaadun muutos
HEI	(kapiteelit) selvästi ympäristä kovempi äänenvoimakkuus
(joo)	epäselvästi kuultu jakso
(- -)	jakso, josta ei ole saatu selvää
((naurua))	litteroijan kommentteja tai selityksiä

Liite 4: Aineiston *inen*-loppuiset nominit, joissa painottoman tavun *i*-loppuisen diftongin *i:n* kato ei ole mahdollinen. Nomininit on kirjattu ilman puhekielen piirteitä ja perusmuodossa.

juutalainen	suomalainen	porilainen
paskamainen	kohtalainen	(kanta)ruotsalainen
Hannukainen	poikittainen	hajanainen
vuokralainen	paholainen	turkulainen
savolainen	samanlainen	Tahvanainen
kroatialainen	mustalainen	ammattilainen
olympialaiset	tamperelainen	ensimmäinen
täysinäinen	meikäläinen	päättäväinen
mielenhäiriöinen	yleinen	viereinen
vaivalloinen	helvetinmoinen	aikamoinen